Adila BEGOVIĆ

ARAPSKI JEZIK

اللغة العربية

4

للمدارس الثانوية
الصف الرابع

4. razred SREDNJE škole

ADILA BEGOVIĆ

ARAPSKI JEZIK

IV. RAZRED SREDNJE ŠKOLE

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA
IZDAVAČKA KUĆA "LJILJAN", SARAJEVO

Sarajevo, 1997.

PREDGOVOR

Potreba za udžbenikom savremenog arapskog jezika za srednje škole podstakla je Ministarstvo za obrazovanje Republike Bosne i Hercegovine da raspi še konkurs za izradu takvih udžbenika.

U Prvoj klasičnoj gimnaziji u Sarajevu još od davne 1954/55. šk.g. u programu je arapski i turski jezik. Cilj je bio da se osposobi jedan kadar mladih orijentalista. To nastojanje podsticala je Katedra za orijentalne jezike otvorena šk.g. 1950/51. Međutim, što se tiče arapskog jezika udžbenika nije bilo sem gramatike autora dr. Sikirića i koautora štampane 1936. god.

Kako sam svoj radni vijek provela u Prvoj gimnaziji i predavala historiju, arapski i turski jezik, pokušala sam da na osnovu svojih bilježaka te dostupnih mi sličnih udžbenika i dugogodišnjeg rada i iskustva sa učenicima napišem za potrebe srednjih škola udžbenike arapskog jezika. Pred sobom sam imala meni dobro poznat uzrast učenika kojima su namijenjeni ovi udžbenici. Nastojala sam da dadem i koncepciju gramatičko-sintaksičkog gradiva i vježbi koje će zainteresirati i motivirati učenika da krene i sam u sistematsko izučavanje ovog zaista lijepog svjetskog i vjerskog jezika i njegove prebogate leksičke i literarne građe.

Udžbenik za sva četiri razreda radila sam prema Nastavnom planu i programu koji je sačinjen u Pedagoškom zavodu Republike BiH. I pored ozbiljne manjkavosti datih programa trudila sam se da udžbenici dobiju kvalitet savremenog jezika, ali i da sačuvaju maksimalni fundus klasičnog arapskog jezika bez koga ne bi bilo moguće ni ući u specifičnosti ovog jezika. Dāti tekstovi su obogaćeni arapskim poslovicama, kur'anskim citatima kao i savremenim literarnim odlomcima. To će, nadam se, omogućiti učeniku da uoči razliku između savremenog i klasičnog jezika te da sa mnogo više interesa prati vlastiti razvoj i svoj uspjeh.

Pri radu sam se koristila gramatikama nekih arapskih autora. Gramatiku autora Caspari-Muller (na njemačkom jeziku) koristili su autori udžbenika izdatih kod nas (Kadić i Bulić te dr. Sikirić) ja sam se koristila i njihovim udžbenicima i pomenutom gramatikom.

Voljela bih da nastavnici kojima su i namijenjeni ovi udžbenici svojim radom ispune sve po njima uočene propuste i da učenicima učenje ovog jezika olakšaju i uljepšaju. Da ih navode na prihvatanje potrebe učenja stranog jezika jer to je putovanje kroz nepoznate predjele ljudskog duha, a učenjem arapskog jezika ti predjeli su neizmjerno široki!

Sretna sam što sam mogla iskoristiti ovu šansu da iza mene ostane mali trag mog zanimanja koje sam jako voljela i krajnje korektno obavljala.

Ostaje mi da se nadam i od svega srca želim da ovi udžbenici posluže pored nastavnika i učenika i svima onima koji imaju interes za učenjem arapskog jezika te da u tom pravcu postignu uspjeh.

Autor

SINTAKSA AKUZATIVA

Akuzativ je, kao što nam je poznato, padež objekta. U našem jeziku akuzativ dolazi uz prelazne glagole i predstavlja ime na koje prelazi glagolska radnja. Kad je to ime kao u primjeru: „Naučio sam lekciju“, dolazi uz glagol (samo ili sa mogućim dodacima, npr.: atribut) zove se direktan objekat i ne postoji nikakva varijanta osim ove. Kad je objekat uz prijedlog u našem jeziku, to je dalji objekat i obično je u dativu, a može doći uz neki drugi padež u zavisnosti od toga koji padež traži takav prijedlog, npr.: „Naučio sam lekciju u kući (ili kod kuće, ili prije polaska u školu)“ itd. Ako isključimo nominativ koji je padež subjekta i vokativ koji je padež za dozivanje, dalji objekat može doći uz svaki od ostalih padeža. Npr.:

Govorio sam sa bratom telefonom.

Dao sam tebi knjigu.

Pisao sam riječi u školi.

Išao sam s Ahmedom kući i sl.

Iz ovih primjera vidljivo je da u rečenici može doći i više objekata, što nije ništa neobično i u skladu je sa pravilima naše gramatike. Pri tome se vidi da u rečenici imamo jedan objekat koji je direktan (kao „knjigu, riječi“) i drugi koji je indirektan.

U sintaksi akuzativa u arapskom jeziku, a s obzirom na razliku koja, prirodno, postoji između naša dva jezika, to je drugačije. Kad te akuzative posmatramo kao jednu cjelinu, otkrivamo razliku u odnosu na taj naš indirektni objekat koju ćemo postepeno objasniti, kao i podudarnost u odnosu na direktan objekat, jer i u arapskom jeziku direktan objekat je uz prelazne glagole, npr.:

أَعْطَيْتُ لَكَ كِتَابًا. - Dao sam tebi knjigu.

(U ovom primjeru i sastavljena lična zamjenica كَ i imenica su u službi objekta, jer je i glagol (kao i u našem jeziku) dvostruko prelazan - dati nekome nešto. Pošto u arapskoj gramatici imamo pojavu da se svaki glagol koji je bio neprelazan može pojačati prijedlogom i on se tada smatra prelaznim, objekat uz takav glagol će zbog prijedloga biti u genitivu, ali se i tada ne govori o nečem drugom nego o objektu kao takvom koji se zove daljim, npr.:

جَلَسْتُ مَعَ صَدِيقِى. - Sjedio sam sa prijateljem.

جَلَسْتُ مَعَ صَدِيقِى فِى الْمَدْرَسَةِ. - Sjedio sam s prijateljem u školi. .

جَلَسْتُ مَعَ صَدِيقِي فِي الْمَدْرَسَةِ سَامِعًا الدَّرْسَ.

Sjedio sam s prijateljem u školi slušajući predavanje.

Sve su to različite varijante arapskih akuzativa, ali da počnemo od onih koje smo do sada sretali i upoznali i koji su češće u upotrebi. Napomenimo samo da arapski akuzativ, sa stanovišta našeg jezika, predstavlja različite varijante priloških odredaba u našem jeziku. Obradit ćemo jedan po jedan. Najprije da ih nabrojimo:

1. Predikat glagola كان i njemu sličnih glagola وأَخَوَاتِهَا
2. Subjekat čestice إِنَّ i أَنَّ i njima sličnih čestica وأَخَوَاتِهَا
3. Objekat prelaznih glagola اَلْمَفْعُولُ بِهِ
4. Opći objekat اَلْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ
5. Akuzativ mjesta i vremena ظَرْفُ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ
6. Akuzativ uz veznik و اَلْمَفْعُولُ مَعَهُ
7. Akuzativ stanja اَلْحَالُ
8. Akuzativ izuzimanja اَلْمُسْتَثْنَى
9. Akuzativ kojim se nešto pobliže označava اَلتَّمْيِيزُ
10. Akuzativ uzroka ili svrhe اَلْمَفْعُولُ لأَجْلِهِ
11. Akuzativ riječi za dozivanje اَلْمُنَادَى
12. Subjekat čestica ما i لا kojim se nešto apsolutno negira
13. Predikat čestica ما i لا kad one imaju značenje glagola لَيْسَ

Mada arapski jezik nema mnogo glagolskih oblika (s obzirom na vrijeme vršenja glagolske radnje), pomoćni glagoli su brojniji nego što je to slučaj sa jezicima koje mi znamo i učimo. Doduše, pomoćni glagoli u arapskom jeziku nemaju baš istu funkciju kao u nama poznatim jezicima, zato je njihova brojnost jedan od vidova bogatstva leksike više nego što bi bilo bogatstvo gramatike.

Većina tih glagola po svojoj morfološkoj strukturi i nisu nepravilni glagoli u onom smislu kako smo te glagole definisali ranije, tj. da u svojoj osnovi imaju jedan od konzonanata (ا – و – ى). Međutim, s obzirom na konjugaciju, tu ne

postoji razlika između njih. Imaju poznata nam vremena i način konjugacije kao i pravilni glagoli. Isto tako, valja nam napomenuti da svi glagoli koji pripadaju أخَوَاتُ كان nisu pomoćni glagoli, nego mogu imati ulogu i pravih glagola. Takvi glagoli ne mogu se smatrati ni modalnim jer njihova upotreba i nije modalitet ili nije samo modalitet. To ćemo najbolje vidjeti na primjerima.

Pomoćni se glagoli mogu upotrijebiti i kao:

1. kopula pred imenskom rečenicom
2. pomoćni glagol u slaganju prošlih vremena
3. pravi glagol kad u rečenici i nema drugog glagola

Pošto arapski jezik nema kopule (sam, si, je, smo, ste, su) pomoćni glagol stoji pred određenim subjektom imenske rečenice. Subjekat te rečenice tada je u nominativu a predikat u akuzativu. Napred navedeno značenje kopule je onda kad izražava radnju u prezentu i u prošlom vremenu, a ako je izraženo u اَلْمُضَارِع može se prevesti i futurom, npr:

كُنْتُ مَشْغُولَةً فَلَمْ أَذْهَبْ. - Bila sam zauzeta i nisam otišla.

أَكُونُ مَشْغُولَةً وَلاَ أَذْهَبُ. - Bit ću zauzeta i neću otići.

كَانَ التِّلْمِيذُ رَاسِبًا ثُمَّ صَارَ مُجِدًّا فَنَجَحَ.

Učenik je bio loš pa je postao marljiv i uspio.

كُنَّا جُهَلاَءَ وَصِرْنَا عُلَمَاءَ. - Bili smo neznalice pa smo postali učeni.

اَلْجَاهِلُ عَدُوٌّ لِنَفْسِهِ فَكَيْفَ يَكُونُ صَدِيقًا لِغَيْرِهِ.

Neznalica je neprijatelj sebi pa kako će biti prijatelj drugome.

Pomoćni glagoli se zovu i اَلنَّاقِصُ zato što kad stoje sami uz subjekat, nemaju potpuni smisao za raliku od onih koji sa svojim subjektom imaju potpuni smisao. Ipak, ima slučajeva kad i ovi glagoli imaju potpun smisao i tada nisu pomoćni, npr.:

كَانَ تَاجِرٌ وَكَانَ لَهُ بَنُونَ. - Bio neki trgovac pa imao sinove.

كُنْتُ فِي الْمَدِينَةِ، كَانَ لِي شُغْلٌ. - Bila sam u gradu, imala sam posla.

كَانَ جَوٌّ جَمِيلٌ، لِي حَظٌّ طَيِّبٌ. - Imala sam sreću, bilo je lijepo vrijeme.

Rijetko se dogodi i obrnuta radnja, tj. da potpun glagol postane pomoćni, npr.:

كَمَلَ الرَّجُلُ عَالِمًا. - Čovjek postade potpuni učenjak.

Nabrojmo glagole koji se zovu أَخَوَاتُ كَانَ pošto smo rekli da se tako zovu jer se tako i ponašaju:

أَمْسَى - Večerom biti

رَاحَ - Večerom biti

أَصْبَحَ - Jutrom biti

غَدَا - Jutrom biti

أَضْحَى - Poslije podne biti

ظَلَّ - Danju biti

بَاتَ - Noću biti

رَجَعَ - Ponovno biti

آضَ - Ponovno biti

عَادَ - Ponovno biti

مَا دَامَ - Trajno biti

بَقِيَ - Trajno biti

مَا زَالَ - Trajno biti

مَا بَرِحَ - Trajno biti

مَا انْفَكَّ - Trajno biti

مَا فَتِئَ - Trajno biti

Ovi glagoli također znače i postati

كَادَ i كَرَبَ - blizu biti

عَسَى - moguće biti

لَيْسَ - ne biti

Glagoli كَادَ i كَرَبَ - blizu biti, kazuju radnju koja će se naskoro dogoditi.

Njihov je predikat uvijek ٱلْمُضَارِعَ određenom ili zavisnom načinu sa česticom أَنْ

Glagoli kao عَسَى izražavaju nadu da će se predikat skoro dogoditi i, uglavnom, dolaze u zavisnom načinu uz česticu أَنْ. Predikat ovih glagola nikad nije prije svog glagola.

Evo nekoliko primjera glagola koje smo nazvali أَخَوَاتُ كَانَ :

1) إِذا عُرِفَ الإِنْسَانُ بِالْكِذْبِ لَمْ يَزَلْ لَدَى النَّاسِ كَذَّابًا وَلَوْ كَانَ صَادِقًا

Ako je čovjek poznat po laži, kod ljudi će trajno biti lažljivac pa makar bio iskren.

2) قَالَ الْعَرَبُ مَنْ لَمْ يَحْفَظْ مَا فِى يَدَيْهِ ظلَّ يُقَلِّبُ كفَّيْه وَبَاتَ يَتَمَلْمَلُ عَلَى دَفَّيْه.

Kažu Arapi: „Ko ne zna sačuvati ono što ima u rukama, provede dan praznih šaka a noć prevrćući se."

3) كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ جرْمًا. - Siromaštvo je gotovo kao zločin.

4) أَنْتَ لَمْ تَزَلْ تعِينُنِى فَأَكُونُ لَكَ شَاكِرًا مَا دُمْتُ حَيًّا.

Ti me stalno štitiš i zato ću ti biti zahvalan dok sam živ.

5) فَلَمَّا سَمِعَ هَذَا الْخبَرَ أَمْسى فَرِحًا كَادَ أَنْ يَطِيرَ مِنَ الْفرَحِ.

Pošto je čuo tu vijest, omrknuo je veseo. Gotovo da poleti od radosti.

6) أَصْبَحَ النَّاسُ مِنَ النَّادِمِينَ. - Osvanuli su ljudi kajući se.

7) مِنْ ذَلِكَ الْوَقْتَ لَمْ يَعُدْ يَخْبِرُنَا عَنْ أَحْوَاله وَلَمْ نَعُدْ نَسْمَعُ مِنْهُ خَبَرًا.

Od toga vremena nismo ponovno imali od njega vijesti niti smo što o njemu čuli.

8) إِذَا أَصْبَحَ فِى شِدَّةٍ صَبَرَ فَعَسَى أَنْ يُفْتَحَ بَابُ السَّلاَمَة.

Ako (kad) osvane u nekoj nevolji, strpi se, možda se ukaže izlaz.

9) لاَ نَكَادُ نُشَاهِدُ مِثْلَ هَذه الأَشْيَاء. - Nismo ni blizu vidjeli slične stvari.

10) عَسَى أَنْ نَجْتَمِعَ. - Možda se udružimo.

11) لاَ نَكَادُ نجتمع. - Nismo blizu toga da se udružimo.

VJEŽBA 1 تَمَارِين

1. Prevedi sljedeće rečenice:

Čovjek se ne prestaje nadati dok je živ.

Ne misli da je sve zlato što se sija!

Neprestano se sjećam vaše dobrote i neću vas zaboraviti dok živim.

Često je šutnja odgovor.

U bolesti čovjek počinje da cijeni zdravlje.

Čovjek se neprestano uči dok je živ.

Čovječanstvo neprestano napreduje.

Smatrala sam da je iskren prijatelj - ali nije.

Kad je opazio opasnost, poče plakati od straha.

Zapamti ovaj savjet, možda će ti koristiti!

Nadati se da će se izmiriti.

2.Prevedi i analiziraj, tj. potraži glagolske oblike i objasni ih:

إِخْتَطَفَتْ قِطَّتَانِ جُبْنَةً وَذَهَبَتَا بِهَا إِلَى قِرْدٍ لِكَيْ يَقْسِمَهَا بَيْنَهُمَا. فَقَسَمَهَا إِلَى قِسْمَيْنِ أَحَدُهُمَا أَكبرُ مِنَ الثَّانِى وَوَضَعَهُمَا فِى مِيزَانِهِ فَرَجَحَ الأَكْبَرُ. فَأَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِأَسْنَانِهِ وَهُوَ يُظْهِرُ أَنَّهُ يُرِيدُ مُسَاوَاتَهُ بِالأَصْغَرِ، وَلَكِن إِذا كان ما أَخَذَهُ مِنْهُ هو أَكْثَرَ مِنَ اللاَّزِمِ رَجَحَ الأَصْغَرُ فَفَعَلَ بِهَذَا مَا فَعَلَهُ بِذَلِكَ. ثُمَّ فعل بِذَلِكَ مَا فَعَلَهُ بِهَذَا وَهَكَذَا حَتَّى كَادَ يَذْهَبُ بِالْجُبْنَةِ. فَقَالَتْ لَهُ قِطَّتَانِ نَحْنُ رَضِينَا بِهَذِهِ الْقِسْمَةِ فَأَعْطِنَا الْجُبْنَةَ. وَقَالَ إِنْ كُنْتُمَا أَنتما رَضِيتُمَا فَإِنَّ الْعَدْلَ لاَ يَرْضَى وَمَا زَالَ يَقْدَمُ الْقِسْمَ الرَّاجِعَ منهما كَذَلِكَ حَتَّى أَتَى عَلَيْهِمَا جَمِيعًا فَرَجَعَتِ الْقِطَّتَانِ بِحُزْنٍ.

Sve glagolske oblike koje nađeš u tekstu stavi u اَلْمَاضِى i اَلْمُضَارِعُ u oba načina i imperativ.

Pošto izmijenjaš oblike glagola, potraži prigodne riječi i napravi nove rečenice.

Pokušaj prepričati datu basnu. Možeš zamijeniti i lica, i mjesto radnje, i radnju, i vrijeme.

Riječi za basnu:

إِخْتَطَفَ - ugrabiti	سِنٌّ - zub
قِطَّةٌ - mačka	أَظْهَرَ - pokazati se
جُبْنَةٌ - sir	سَاوَى - izjednačiti
قِرْدٌ - majmun	أكثر من اللازم - više nego što treba
قَسَمَ - podijeliti	رضى - biti zadovoljan
بَيْنَهُمَا - među njih dvije	اعطى - dati
وَضَعَ - staviti	عدل - pravda
مِيزَانٌ - vaga	قصم - gristi, oglodati
رَجَحَ - pretegnuti	أتى على - dovršiti

Riječi za date rečenice (na našem jeziku i one na arapskom jeziku):

كِذْبٌ - laž	نوع الانسان - čovječiji rod
لَدَى - kod	مُخْلِصٌ - iskren
تقلّب - prevrtati, izvrtati	اِشْتَغَلَ بِـ - baviti se nečim
كفٌّ - dlan	حفظ - zapamtiti
دَفٌّ - strana	نصيحة - savjet
إعانة - pomoć	تَصَالَحَ - izmiriti se
ما دمت حَيًّا - dok živim	سُوءٌ - nevaljalština
طار - prhnuti	صوت - glas
شدّة - težak položaj, nesreća	أَيْقَظَ - probuditi se
تَمَلْمَلَ - prevrtati se	زَعْزَعَ - potresati
قدّر - cijeniti	

GRAMATIČKO GRADIVO PERFEKTA I IMPERFEKTA

Da ponovimo glagolska vremena uopće:

الماضى označava radnju koja je završena bez obzira kad se događala.

الماضى Posebno znači:

a) radnju koja se završila ali se izražava našim historijskim prezentom, kao:

سَأَلَنِى وَذَهَبَ. - Upita me i ode.

b) prošlu radnju koja je perfekturiana kao الماضى

كَتَبْتِ إِلَيَّ فَرَدَدْتُ إِلَيْكِ. - Pisala si mi i ja sam ti odgovorila.

c) prošlu radnju koja se dogodila ali ona je tako izražena da se može u svako doba ponoviti (naš gnomski -pripovjedački prezent) kao u poslovicama, kao:

اَلْعَالِمُ مَنْ تَرَكَ الذُّنُوبَ واتّقى الْعُيُوبَ.

Učen je onaj koji odbaci grijehe i čuva se poroka.

اتَّفَقَ الأُمَمُ. - Narodi se složiše.

d) prošlu radnju koja se završi kad o njoj govorimo, kao:

قُلْتُ لَكَ هَذَا بِالتَّأْكِيدِ. - Rekoh ti to sigurno.

e) molbu ili želju koja tek treba da se dogodi, kao:

سَأَلْتُهَا لِتُسَامِحَنِى. - Pitat ću je da mi oprosti.

f) radnju koja se ima dogoditi u budućnosti i to je sigurno, kao:

لاَ أقمْتُ هُنَا. - Ovdje nikako neću ostati.

الماضى

a) ima značenje davno prošlog vremena kad se nađe u vremenskoj i odnosnoj rečenici i kad to bude veza sa još jednom rečenicom u kojoj je također الماضى kao:

عَرَضَ عَلَيْهِمْ مَا أَمَرَ بِهِ الْمَلِكُ بِنَفْسِهِ. - Iznio im je šta je naredio vladar lično.

لَمَّا وَصَلَ الْغُلَامُ إِلَى الْمَوْضِعِ وَلَّى هَارِبًا.

Pošto je dječak prispio na mjesto, dade se u bijeg.

b) iza pogodbenih čestica الماضى ima značenje المضارع kao:

من جدَّ وَجَدَ. - Ko traži naći će.

من عَزَّ بَزَّ. - Ko nadvlada dobije.

c) znači naš futur drugi ili egzaktni kad pred pravim glagolom stoji المضارع glagola كان, kao:

نَكُونُ رَجَعْنَا قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ.

Mi (ćemo se) se budemo vratili (vratiti) prije zalaska sunca.

d) الماضى sa česticom قد – وقد i ako iza toga الماضى stoji rečenica u kojoj je također الماضى npr.:

حَدَّثَ معه وقد سَمِعَ هو خبرًا. - Razgovarao je s njim a on je već bio čuo vijest.

e) kad ispred الماضى nekog glagola stoji الماضى pomoćnog glagola i čestica قَدْ, npr.:

أخذ الشيخ عددًا من العصىِّ وكَانَ قَدْ ربطها فى حزمة.

Uzeo je starac jedan broj štapova i vezao ih u snop.

المضارع - posebno znači:

a) radnju koja je počela i još traje, npr.:

يَجْمَعُ أَوْلَادَهُ وَيَحْكِي لَهُمْ حِكَايَةً. - Sakupi svoju djecu i priča im priču.

U slučaju da se pred المضارع nađe negativna čestica ما tada se označava pravi prezent, npr:

ما يَكْتُبُ أخي وَظِيفَتَهُ الآنَ. - Ne piše moj brat svoju zadaću sada.

b) kad se prenose prošli događaji pa se želi postići jači efekat u izrazu, npr.:

وَقْتَئِذٍ أَرْقُدُ ثُمَّ أَلْبَسُ وَأَجْرِي. - Ja tada ležim, zatim se oblačim i krećem.

c) prezent koji je u stvari, svevremenska radnja, tj. događa se kad god se ukaže prilika, npr.:

لا يَحْسُنُ أَنْ يَمْدَحَ الانسانُ نَفْسَهُ وَلَوْ كَانَ حَقًّا.

Nije lijepo kad čovjek hvali samog sebe pa makar bila i istina.

d) kad sa pred المضارع nađe čestica لا uvijek znači nepravu sadašnjost, npr.:

لا يحلُّ رياءٌ لكن إخلاص. - Ne dopušta se licemjerstvo nego iskrenost.

e) المضارع nekog glagola uz pomoćni glagol znači (pravi imperfekt) npr.:

كَانَ يَكْتُبُ وَيُغَنِّي غِنَاءً. - Pisaše i pjevaše pjesme.

f) kad se ispred المضارع nađu čestice لَمَّا i لَمْ onda on ima značenje negativnog vremena koje je prošlo الماضى npr:

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ الشَّمْسَ مُضِيئَةُ الأَرْضِ. - Zar nisi znao da je sunce zemlju obasjalo.

g) kad imamo dvije glagolske radnje i jedna od njih je rečena prošlim vremenom a u vezi je sa glagolom koji je izražen vremenom koje traje, takva rečenica ima značenje stanja koje se zove الحال i u našem jeziku se može izraziti adverbijalnom oznakom ili cijelom jednopm rečenicom, npr.:

جاء إليَّ يزورني - Došao mi je da me posjeti.

دخلت أختي تضحك - Moja sestra uđe smijući se.

دخل دَارَ أَبِيهِ وَأُمُّهُ تَنْظُرُ إِلَيْهِ. - Uđe u očevu kuću, a majka ga gledaše.

Svaka od ovih rečenica može biti izražena participom aktivnim, npr.:

جَاءَتْ أُخْتِي ضاحكةً. - dođe moja sestra smijući se

h) المضارع ima uvijek značenja futura kad je ispred njega čestica سـ ili سوف

سَأَرْغَبُ فِي الْخير وأَهْلِهِ. - Interesirat ću se za dobro i ono što je s njim u vezi.

Zatim, kad je pred njim čestica لَنْ npr.:

لَنْ آخذَ هَذه الأَشْيَاءَ مِنْكُمْ. - Nikad neću uzeti ove stvari od vas.

Također, المضارع ima značenje futura ako se pojača sa ن npr.:

وَلَقَدْ عَلِمْتُ لِتَأْتِيَنَّ مَنِيَّتِي. - Ja svakako znam da ću umrijeti.

---

1. Sa česticama لَنْ i لَمْ predikat može da stoji prije glagola, može se raći:

نَائِمًا لَمْ يَزَلْ عَامِلٌ. - Radnik još uvijek spava.

نَائِمًا لَنْ يَزَالَ عَامِلٌ. - Radnik neće neprestano spavati.

2. Može se upotrijebiti i inverzija (obrnut red riječi), ako to stilski jače djeluje pa se može raći:

مُصْحِيَةً كَانَتِ السَّمَاءُ. - Vedro bijaše nebo.

VJEŽBA 2 تَمَارِينُ

مُنْذُ مُدَّةٍ أَخَذَ النَّهَارُ يَقْصُرُ وَاللَّيْلُ يَطُولُ وَنَدِىَ الْهَوَاءُ وَلاَنَتْ حَرَارَةُ الشَّمْسِ الَّتِى صَارَتْ تُبْطِىءُ بِالشُّرُوقِ وَتُسْرِعُ فِى الْغُرُوبِ. وَكَثِيراً ما تَحْتَجِبُ أَثْنَاءَ النَّهَارِ وَرَاءَ السُّحُبِ الْمُتَجَوِّلَةِ فى السَّمَاءِ فَنَشْعُرُ إِذْ ذَاكَ بِبُرُودَةٍ لَيِّنَةٍ وَوَحْشَةٍ خَفِيفَةٍ. هَذِهِ الْبَسَاتِينُ قد اصْفَرَّ فيها الشَّجَرُ واكْتَسَى حُلَّةً ذَهَبِيَّةً. وَأَخَذَ الْوَرَقُ يَتَسَاقَطُ عَلَى الأَرْضِ فَتَتَلاَعَبُ بِهِ الأَرْيَاحُ وتبعثره هنا وهناك. هو فَصْلُ الْخَرِيفِ قَدْ حَلَّ بَيْنَنَا وانْتَشَرَ فِى أَسْوَاقِنَا فَمَلأَ الدَّكَاكِينَ بِأَكْدَاسِ الرُّمَّانِ الأَحْمَرِ وَالسَّفَرْجَلِ الأَصْفَرِ وَالتُّفَّاحِ الذَّهَبِىِّ. مَرْحَباً بِكَ يا خريفُ ، ما أَجْمَلَ أَلْوَانَكَ وَمَا أَلْيَنَ هَوَاءَكَ وَمَا أَلَذَّ ثِمَارَكَ! وَلَكِنْ لماذا تأتى معك بذلك الْجَيْشِ مِنَ الْحَشَرَاتِ الْمُقْلَقَةِ.

1. Odgovori na postavljena pitanja:

١) بماذا تَشْعُرُونَ فى الخريف؟

٢) كيف يَصِيرُ وَرَقُ الشَّجَرِ فى الخريف؟

٣) ما هى غلال الخريف؟

2. Odgovori na postavljena pitanja:

Kad počinje jesen?
Kakvi su dani u jesen?
Kakve su noći u jesen?
Kakve koristi imamo od jeseni?
Koji su plodovi jeseni?
Koje godišnje doba dolazi poslije jeseni?
Koje godišnje doba dolazi prije jeseni?
Šta je u jesen najljepše?
Šta u jesen može da smeta?

3. Iz datog teksta izvodi sve glagolske oblike i najprije odredi vrijeme, lice, rod i broj a zatim svaki glagol promijeni u licu i vremenu i napravi nove rečenice.

4. Iz datih glagola koje pronađeš u tekstu napravi složena vremena i nađi nov smisao dobivenim rečenicama koje ćeš konstruisati iz postojećih riječi:

Riječi

الخريف - jesen

قصرـُ - skraćivati (se)

طالـُ - produljivati (se)

حلّ ، اكتسى - obući - zaodjenuti

ندى - ovlažiti (se), osvježiti

لان - postati blag

حرارةٌ - vrućina

بَطِيءَ - zakasniti, biti spor

شرق - izaći, pojaviti se,
roditi se sunce

أسرع - požuriti

غَرْبٌ - zapad, zalazak

حَجَبَ، إحْتَجَبَ - sakriti se, izgubiti se

أثناء النهار - za vrijeme dana

تجوّل - obilaziti, kružiti

شَعَرَـُ - osjećati

بُرُودَةٌ - vlaga, hladnoća

لَيِّنَةٌ - mehkoća, nježnost, blagost

أبْطَأَ - sporo, polahko ići

لَيِّنٌ - blag

إصْفَرَّ - požutjeti

حَلَّ - obući se,

ذَهَبِيَّةٌ - zlatna

تَسَاقَطَ - padati, opadati

تَلاعَبَ - poigravati se

بعثر - razbacati

إنْتَشَرَ - raširiti se, rasprostrijeti se

أسواق - trgovi

سَفَرْجَلٌ - dunja

لَوْنٌ جـ أَلْوَانٌ - boja

ما أَلْيَنَ - kako je blag!

لَذِيذٌ - sladak

ثَمَرٌ جـ ثِمَارٌ - plod

أَتَى – يَأْتِي - doći

جَيْشٌ - vojska

مُقْلِق - dosadan

JOŠ O POMOĆNIM GLAGOLIMA

Glagoli كان i njemu slični glagoli dolaze (kao što smo to uveliko naučili) u tri slučaja - imaju svoj subjekat i predikat, a mogu služiti i u druge svrhe (kao što znamo). Ovdje bismo htjeli napomenuti samo nekoliko korisnih primjera:

كَانَ الْفَضَاءُ مَجْهُولاً. - Kosmos je (bio) nepoznat.

Oni koji upućuju na **vrijeme** su:

أَصْبَحَ - jutrom biti

أَصْبَحَ الطَّيْرُ مُنْتَشِرًا فِي الْحُقُولِ. - Jutrom se ptice oglase po poljima.

أضحى - do podne biti

أَضْحَى النسيم عَلِيلاً. - U podne vjetar duha (blag vjetar) odozgo.

ظَلَّ - podnevom biti

ظلّ الفلاّح مُكِبًّا على عمله.

Zemljoradnik je u podne bio revnosan u svom poslu.

أَمْسَى - biti večerom

أَمْسَتِ الطّيور عائدةً إلى عَشَاشِهَا. - Ptice se vraćaju svojim gnijezdima pred večer.

بات - biti u noći

بات الحارس يَقِظًا. - Bio je stražar noću budan.

Na **postajanje** upućuje nas gl. صار kao npr.:

صار البرتقال عصيراً. - Narandža je postala sok.

Na **negaciju** upućuje: gl. ليس, kao:

لَيْسَ القمر الآن سراً مُحَجَّبًا. - Sada mjesec nije prikrivena tajna.

Na **trajanje** upućuju glagoli koji imaju značenje **trajno biti:**

ما زال

ما زال السلام أملاً مُحَبَّباً. - Mir je stalno (uvijek) omiljena nada.

ما بَرِحَ

ما برح روّاده عاملين على إقراره.

Njegovi protagonisti trajno rade na njegovom uspostavljanju.

ما انفكّ

ما انفكت الجهود في ذلك دائبةً. - Napor je u tome trajno bio revnostan.

ما فَتِىءَ

ما فَتِىءَ الاِسْتِعْمَارُ مُنَاهِضاً لَهُ.

Stalno mu je bio suprotstavljen imperijalizam.

Glagoli koji znače trajnost (الاِسْتِمْرَارُ) ne mogu doći kao zamjena glagolu كان osim ako im prethode čestice za negaciju ما – لا – لم

Na **objašnjenje u trajanju** upućuju:

ما دام

وأَوْصاني بالصَّلاَةِ والزكاة ما دمت حَيًّا.

Odredio mi je molitvu i milostinju dok sam živ.

كان

كُنْ عَوْناً لغيرك يَكُنْ غيرك عوناً لك.

Budi od pomoći drugima pa će i drugi biti od pomoći tebi.

بات

بِتْ صَافِيَ الْقَلْبِ وأصبح صافي القلب.

Omrkni (prenoći) čista srca i jutrom budi čista srca.

Kao što je iz primjera vidljivo, ovi glagoli imaju potpunu konjugaciju (imaju sva tri vremena المضارع – الماضى – الامر).

Oni glagoli ove vrste koji ukazuju na trajnost radnje imaju samo negativan oblik المضارع

Glagoli ليس – ما دام imaju samo الماضى

Predikat glagola كان وأخواتها

Predikat glagola كان وأخواتها može biti:

- **jedna riječ**, kao npr.:

كَانَ خَالدُ بْنُ وَلِيد عَبْقَرِيًّا من عَبَاقِرَة الْحُرُوب.

Halidu-bnu Walid je bio jedan od genijalnih ratnika.

بات العالمان سَاهِرَيْنِ فى مَعْمَلهما.

Dva učenjaka su osvanula (probdjela noć) u svojim laboratorijama.

مَا زَالَ الْمُصْلِحُونَ آملينَ أَنْ تُوَجَّهَ الذَّرَّةُ لِخدْمَة السلام.

Reformatori se još uvijek nadaju da će atom biti usmjeren u službu mira.

- **potpuna rečenica** (imenska i glagolska), kao npr.:

صَارَ التَّخْطِيطُ أَسَاسُهُ الْعِلْم. - Planiranjeje postalo temelj nauke.

ما بَرِحَتِ الصِّنَاعَةُ تَسِيرُ بِخُطُوَاتٍ سَرِيعَةٍ نَحْوَ التَّطَوُّر.

Industrija neprestano ide brzim koracima prema progresu.

صَارَتِ الطَّيَّارَةُ بَيْنَ السَّحَاب. - Avion je bio među oblacima.

وَكَانَ الرَّكَّاب فى أمْنٍ واطْمِئْنَان. - Putnici su bili u sigurnosti i miru.

Kad subjekat glagola كان bude sa sastavljenom ličnom zamjenicom, zamjenica se vraća predikatu i slaže se s njim, npr.:

كان فى الْمَحْكَمَة قضاتها. - U sudnici su bile njene sudije.

Glagol كان i njemu slični zovu se i „krnji" zato što njima nije dovoljan no-

minativ, treba im predikat u akuzativu da bi značenje rečenice bilo potpuno. Zovu se još i نَاسِخَةٌ (onaj koji uklanja, prenosi) jer uklanjaju pravila predikata, prenoseći ga iz nominativa u akuzativ.

Glagolski oblik u kome je subjekat implicite sadržan (unutar samog glagolskog oblika) u arapskoj gramatici smatra se rečenicom. On ima sve elemente rečenice (pogotovu ako je uz takav glagol naglašena lična zamjenica). Kad pred takav oblik dođe neki od pomoćnih glagola, može se smatrati da čitava ta rečenica predstavlja predikat pomoćnom glagolu, npr.:

كُنْتُ قَدْ ظَنَنْتُ . - Bila sam mislila.

كان الْمُدَرِّسُ يَكْتُبُ. -Pisao je profesor.

Nekad pomoćni glagol može stajati i prije svog subjekta, npr.:

كان حَقًّا عَلَيْنَا نصرُ بَعْضِنَا بَعْضاً.

Dužnost nam je bila da pomažemo jedan drugom.

Ali, ako pred pomoćnim glagolom stoji čestica إِنْ i ما predikat ne može da stoji prije svog glagola. Tako se ne može reći.:

كَسُولاً إن زالِ التِّلْميذ. ili أَقِفُ وَاقِفًا ما دُمْتَ أَنْتَ وَاقِفٌ.

nego:

أَقِفُ ما دُمْتَ أَنْتَ وَاقِفاً. - Stajat ću dok i ti stojiš.

إِنْ زَالَ التِّلْمِيذُ كَسُولاً. - Učenik je stalno lijen.

Nekad, kao što smo pripomenuli, glagol كـان i njemu slični mogu doći u službi potpunog glagola, npr.:

اَلْعَظِيمُ عَظِيمٌ حَيْثُ كان. - Velik je velik ma gdje se nalazio.

To su glagoli :

كان - nalaziti se

أَصبَح - osvanuti

أَمْسَى - omrknuti

فَسُبْحَانَ اللّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ.

Pa hvaljen neka je Allah kad god omrknete i kad god osvanete.

أَضْحَى - do podne biti

ظَلَّ - ući u podne

بَقِيَ الْحَارِسُ فِي حِرَاسَتِهِ حَتَّى أَضْحَى.

Stražar je ostao na svom stražarskom mjestu čak do podneva.

Kad ظَلَّ znači ostati, potrajati:

لَوْ ظَلَّ الصِّرَاعُ لأَدَّى إِلى حَرْبٍ عَالَمِيَّةٍ.

Da je sukob potrajao, došlo bi do svjetskog rata.

Kad صار znači, vratiti se:

ألا إلى اللّهِ تَصِيرُ الأمُورُ. - I, eto, Allahu će se sve vratiti.

Kad بات znači prenoćiti:

تَأْوِي الطُّيُورُ إِلى عُشَاشِهَا فَتَبِيتُ. - Ptice potraže svoja gnijezda da provedu noć.

Kad برح znači odvojiti se :

بقى الْجُنْدِيُّ فى مَكَانِه وما بَرِحَهُ.

Vojnik je ostao na svom mjestu i nije se odvajao od njega.

Glagoli koji označavaju radnju koja će se uskoro dogoditi zovu se أَفْعَالُ الْمُقَارَبَةِ i u njih spadaju : كَرَبَ – أَوْشَكَ – كَادَ. Subjekat tih glagola stoji u nominativu a predikat u akuzativu.

Glagoli koji ukazuju nadu da će se predikat dogoditi zovu se أَفْعَالُ الرَّجَاءِ i u njih spadaju : إِخْلَوْلَقَ – حرى – عسى.

Čestice أَنَّ i إِنَّ i njima slične

Ove čestice su specifične utoliko što pri upotrebi imaju svoj subjekat i svoj predikat - koji se, kao i kod pomoćnih glagola, zovu : اسم إنَّ و أنَّ i خَبَرُ إنَّ و أنَّ

Subjekat čestica إِنَّ i أنَّ i njima sličnih stoji uvijek u akuzativu - a predikat ćemo objasniti. Dakle, najprije evo tih čestica: إِنَّ – أنَّ – كَأَنَّ – لَكِنَّ – لَعَلَّ – لَيْتَ – لا

إِنَّ i أنَّ (zaista) upotrebljavaju se za pojačanje, kao:

إِنَّ الصَّحِيفَةَ لِسَانُ الشَّعْبِ. - Zaista su novine jezik naroda.

أَيْقَنْتُ أَنَّ الشَّدَائِدَ صَانِعَةُ الرِّجَالِ. - Uvjerila(o) sam se da teškoće stvaraju ljude.

كَأَنَّ (kao); služi za poređenje, kao:

كَأَنَّ الْمُمَرِّضَةَ مَلَكٌ رَحِيمٌ. - Kao da je medicinska sestra milostivi anđeo.

لَكِنَّ (ali); koristi se kao naknadna (ispravka), kao:

قَضِيَّةُ بوسنة عَادِلَةٌ ولكِنَّ الْعَدُوَّ يأبى حلها.

Bosanski problem je pravedan - ali neprijatelj odbija da ga riješi.

لَعَلَّ (možda, vjerovatno); izražava nadu, kao :

لَعَلَّ النَّصْرَ قَرِيبٌ. - Možda je pobjeda blizu.

لَيْتَ (kad bi); izražava želju, kao:

لَيْتَ وَجْهَ الْعَدُوِّ يَخْتَفِي مِنَ الْعَالَمِ.

Kamo sreće da lice neprijatelja nestane sa ovoga svijeta.

لا (ne - apsolutna negacija); je čestica koja nema neku vezu sa ovim česticama (po obliku) npr.:

لا صَوْتَ أَعْلَى مِنْ صَوْتِ الْمَعْرَكَةِ. - Apsolutno nema višeg glasa od glasa borbe.

Predikat ovih čestica kao predikat imenske rečenice dolazi:

1. kao jedna riječ, npr.:

إِنَّ الْمُتَعَلِّمَاتِ نَاجِحَاتٌ فِي الْخِدْمَةِ الاجْتِمَاعِيَّةِ.

Zaista su obrazovane žene uspješne u društvenom angažmanu.

2.kao imenska i glagolska rečenica, npr.:

إِنَّ الْحَقَّ صَوْتُهُ قَوِيٌّ. - Zaista je glas pravde snažan

لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ بَعْدَ الضِّيقِ فَرَحًا. - Možda će Allah poslije brige dati radost.

3. kao konstrukcija koja podsjeća na rečenicu, npr.:

إِنَّ يَدَ اللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ. - Zaista je Božija ruka sa zajednicom.

Čestica أَنَّ čita se kesrom _ إِنَّ u sljedećim slučajevima:

1. Kad dođe na početak rečenice, kao:

إِنَّ الْعَدْلَ أَسَاسُ الْحُكْمِ الصَّالِحِ. - Pravda je zaista temelj dobre vlasti.

2. Ako dođe usred odnosne rečenice, kao:

وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوأُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ...

.... a bili smo mu dali toliko blaga da mu je ključeve od njega teško mogla nositi gomila snažnih ljudi...

3. Kad dođe poslije glagola قال kao potvrda, npr.:

قَالَ: إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا.

Reče: Ja sam Allahov rob, meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti.

4. Kad dođe na početak rečenice haliyye الحال kao:

أَدْرَكْتُهُ وَإِنَّهُ يَرْكَبُ الطَّائِرَةَ. - Stigla sam ga kad je ulazio u avion.

5. Kad dođe pred zavisnu rečenicu kojom se izražava zakletva, kao:

وَاللَّهِ، إِنَّ الإِيمَانَ قُوَّةٌ. - Tako mi Allaha - vjera je zaista snaga.

6. Poslije čestice حَتَّى čak, kad ova stoji na početku rečenice, kao:

أَعْمَلُ ذلك حَتَّى إِنَّ صَدِيقِي يَفْعَلُ. - Ja to radim pa čak i moj prijatelj to radi.

7. Poslije čestica kojim se potvrđuje, kao نَعَمْ – أَجَلْ i sl., npr.:

نَعَمْ، إِنَّ أَحْمَدَ تِلْمِيذٌ مُجِدٌّ. - Da, zaista je Ahmed vrijedan učenik.

8. Poslije čestica ها – ألا – أما eto; to su inače čestice za potvrđivanje, kao:

ألا إِنَّ أَحْمَدَ تِلْمِيذٌ مُجِدٌّ. - Eto, stvarno je Ahmed marljiv učenik.

Ova čestica se čita sa fethom َ kad je:

1. Pred subjektom aktivnog glagola, npr.:

سَرَّنِى أَنَّكَ فُزْتَ بِجَائِزَةِ الدَّوْلَةِ. - Obradovalo me je da si dobio državnu nagradu.

Ova ista rečenica (bez čestice), ako se glagol pretvori u infinitiv, glasi:

سَرَّنِى فَوْزُكَ بِجَائِزَةِ الدَّوْلَةِ.

2. Isto tako se ponaša ova čestica kad je pred subjektom pasivnih glagola (نَائِبُ الْفَاعِلِ), npr.:

عُرِفَ أَنَّ الْقَمَرَ يَسْتَمِدُّ نُورَهُ مِنَ الشَّمْسِ.

Poznato je da Mjesec crpi svjetlo iz Sunca.

3. Zatim kad stoji pred objektom kao, npr.:

أَظْهَرَتِ الأَحْدَاثُ أَنَّ الاسْتِعْمَارَ حَلِيفُ الصَّهْيُونِيَّةِ.

Događaji su pokazali da je imperijalizam saveznik cionizma.

4. Kad stoji pred genitivom kao:

وَثِقْتُ بِهِ لأَنَّهُ صَدِيقٌ فِى سِرِّهِ.

Ja sam siguran(a) u njega jer on je iskren prijatelj u tajni.

5. Kad je apstraktna imenica subjekat u rečenici

رَأْيِى أَنَّكَ رَجُلٌ عَادِلٌ. - Moje mišljenje je da si ti pravedan čovjek.

6. Pošto je svaka rečenica pred kojom se javlja أنَّ u stvari, جُمْلَةٌ مَصْدَرِيَّةٌ a to znači da se umjesto nje uvijek može upotrijebiti infinitiv مصدر i takav se upotrijebi u idafetu (genitivnoj vezi) الاضافة sa subjektom te rečenice, npr.:

فَكَّرْتُ مِنْ أَنَّكَ كَاتِبٌ. - Mislio(la) sam da si ti pisac.;

ali se može reći infinitivom, pa će biti: فَكَّرْتُ مِنْ كِتَابَتِكَ.

7. Kad čestica لَوْلا stoji na početku rečenice, ona ukazuje da se radi o imenskoj rečenici čiji je subjekat riječ koja slijedi ovu česticu pa će se čestica أنَّ

čitati fathom iza ove negativne čestice, npr.:

لَوْ لاَ أَنَّكَ قَائِلٌ لأَقُولُ. - Da ti nisi rekao, ja bih.

8. Iza vremenske rečenice koja slijedi poslije čestice ما a koja se može zamijeniti infinitivom dolazi čestica أَنَّ kao

إِذْهَبْ ما أَنَّ أَحْمَدَ ذَاهِبٌ! - Idi - dok Ahmed ide!

9. Iza veznika koji povezuju riječi a ne rečenice, kao

بَلَغَنِي مِنْ سَفَرِ أَحْمَدَ وَأَنَّهُ مُجِدٌّ. - Saznala sam da Ahmed putuje a on je marljiv.

Ova čestica može se čitati i sa fethom َ ili sa kersom ِ kad dolazi poslije veznika وَ ako se radi o pogodbenoj rečenici. Zatim, iza čestice إذا kad ona znači iznenađenje. Poslije riječi koja znači „sigurno", svakako لاجرم ili kad se čestica إِنَّ pojavi na početku uzročne rečenice a da u takvoj rečenici nema mjesta uzroku, kao:

جِئْتُ فإذا إِنَّ عَدُوَّنَا مُنْهَزِمٌ. - Došla sam a kad naš neprijatelj poražen.

Ako se čestica إِنَّ pojavi bez pojačanja, onda ona ima svog para u čestici لَ. Takva može stajati i pred imenskom i pred glagolskom rečenicom. Ako se bude radilo o imenskoj rečenici, onda i subjekat i predikat mogu biti u nominativu ili subjekat u akuzativu a predikat u nominativu, kao:

إِنْ عَدُوًّا لَمُنْهَزِمٌ. - Zaista je neprijatelj poražen.

I čestica أَنَّ može da izgubi svoj „tešdid" a onda treba, prije svega, paziti da se ne dogodi zamjena sa istim oblikom kad se upotrebljava u المضارع الْمَنْصُوبُ npr.: أَنْ تَذْهَبَ. Može da dođe i pred imensku i pred glagolsku rečenicu i tada se zamišlja lična zamjenica koja se odnosi na rečenicu koja ga slijedi, npr.:

وآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحمد اللّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

Posljednja njihova izjava je: Hvala Allahu, stvoritelju svjetova.

Ako se čestica أَنْ nađe pred glagolskom rečenicom, ta rečenica može sadržavati jedan od glagola koji se apsolutno ne mijenjaju; ili pred glagolom koji ima potpunu promjenu. Ako se radi o ovom drugom, onda čestica أَنْ mora

iza sebe imati čestice: قَدْ - سَوْفَ (سَ) - لَنْ - لَمْ - لا ili neku pgodbenu česticu.

Sve one čestice koje oblikom i upotrebom podsjećaju na إنَّ - أنَّ kao كَأَنَّ - لَكِنَّ mogu, također, izgubiti pojačanje. Iza njih može stajati i imenska i glagolska rečenica. Ako bude imenska, onda i subjekat i predikat stoje u nominativu, npr.:

كَأَنْ عَدُوٌّ قَاتِلٌ. - Kao da je neprijatelj ubica .

إِشْتَرَيْنَا سَيَّارَةً لكن لا يُوجَدُ بَتْرُولٌ. - Kupili smo auto - ali nema benzina.

VJEŽBA 3 تَمَارِين

1. Prevedi na bosanski jezik:

تَقَدَّمَ الْعِلْمُ وَاسْتَطَاعَ الإِنْسَانُ أَنْ يُطْلِقَ أوّل قَمَرٍ صَنَاعِيٍّ سَنَةَ ١٩٥٧–م وبذلك صِرْنَا فى عصر الْفضاء. وتَتَابَعَتِ انتصاراتُ الْعلمِ فَأُطْلِقَتْ سُفُنُ الفضاء ونجح الإِنْسَانُ فى الهبوط على سَطْحِ الْقَمَرِ. وَأَطْلَقَ سُفُنًا أخْرَى تدور حَوْلَ بَعْضِ الْكَوَاكِبِ الْقَرِيبَةِ مِنَ الأَرض لِتُصَوِّرَ سَطْحَهَا وَتَنْقُلَ مَعْلُومَاتٍ عن حالة الجوّ فيها.

2. Odgovori na pitanja (na arapskom jeziku)

1. Koliko je nauka napredovala u osvajanju svemira?
2. Koje je godine sagrađen i poslan u svemir prvi brod?
3. Ko je bio prvi svemirski pilot?
4. Šta je nauka zatim postigla?
5. Kad je osvojena površina Mjeseca?
6. Kad je puštena još jedna svemirska lađa?
7. Zašto?
8. Šta će čovječanstvo i nauka imati od ovih putovanja?
9. Slažeš li se ti da se ogroman novac troši za ova istraživanja - a na Zemlji ima mnogo siromašnih ljudi?
10. Šta bi ti uradio(la) da si neko ko donosi odluku o tome?

أمثال = poslovice

مَنْ قَلَّ صِدْقه قَلَّ صديقه. - Ko je malo iskren, ima malo prijatelja.

(Ko smanji svoju iskrenost smanji svoje prijatelje.)

نَحْنُ نُفَكِّرُ وَاللّه يُقَدِّرُ. - Mi razmišljamo a Allah određuje.

مَنْ تأنَّى نال ما تمنّى. - Ko radi polagano (promišljeno) postigne šta želi.

تَنْظِيمُ الْعَمَلِ يُوَفِّرُ نصفَ الْوَقْتِ. - Program u radu uštedi pola vremena .

مَنْ شَبَّ على شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ. - Ko se razvija u nečemu ostari u njemu.

1. Analiziraj tekst riječ po riječ. Od zatečenih glagola napravi proširenu vrstu (po izboru) i konstruiši rečenice.

2. Uzmi neke od pomoćnih glagola i sa njima konstruiši rečenice onako kako smo ih mi u primjerima pokazali.

3. Uporedi dobivena značenja i komentariši (gramatički gledano).

4. Zatečene glagole „ojačaj" pomoćnim glagolima koji ti stoje na raspolaganju.

Kod zubara - عِنْدَ طَبِيبِ الأَسْنَانِ

نَهَارُكَ سَعِيدٌ يَا دُكْتُورُ. - Dobar dan doktore.

أُرِيدُ أَنْ تَخْلَعُوا سِنِّي هَذِهِ. - Hoću da mi izvadite ovaj zub.

هَلْ يُؤْلِمُكُمْ هَذِهِ السِّنُّ بِاسْتِمْرَارٍ؟ - Da li vas stalno boli taj zub.

لا، فَقَطْ عِنْدَمَا أَشْرَبُ الْمَاءَ الْبَارِدَ. - Ne boli me, samo kad pijem hladnu vodu.

لكِن يُؤْلِمُنِي أُسْبُوعًا كَامِلاً. - Ali, bolio me je cijelu sedmicu.

اِفْتَحُوا فَمَكُمْ مِنْ فَضْلِكُمْ إِنَّهُ إِلْتِهَابٌ فِى الْعَصَبِ.

Otvorite usta, molim, upaljen je živac.

هَلْ سَتَخْلَعُونَهُ؟ - Hoćete li ga izvaditi?

لا، سَأُحَاوِلُ أَنْ أُعَالِجَهُ. - Ne, ja ću pokušati da ga liječim.

عِنْدَكُمْ سِنٌّ مُسَوَّسٌ فِى فَكٍّ أَعْلَى وَسِنٌّ أُخْرَى فِى فَكٍّ أَسْفَلَ.

Imate pokvaren zub u gornjoj vilici i jedan u donjoj.

نَعَمْ، أُحِسُّ أَنَّهُ مُسَوَّسٌ. هَلْ يَلْزِمُكُمْ أَنْ تَخْلَعُوهُ؟

Da, ja osjećam da je pokvaren, morate li ga izvaditi?

لا تَخَافُوا، سَأُعْطِيكُمْ حُقْنَةً وَلا تَشْعُرُوا أَلَمًا إِطْلاقًا.

Ne bojte se, dat ću vam injekciju i nećete osjetiti bol uopće.

غَرْغِرُوا الْمَاءَ فِى فَمِكُمْ مِنْ فَضْلِكُمْ. - Isperite usta, molim vas.

عِنْدَكُمْ بِضْعَةُ أَسْنَانٍ يَجِبُ حَشْوُهَا، فَلأَجْلِ هَذَا زُورُونِى بَعْدَ ثَلاثَةِ أَيَّامٍ مَرَّةً أُخْرَى.

Vi imate nekoliko zuba za popravak koji se moraju popraviti, zato, molim vas, dođite za tri dana ponovno.

اَلْمَفْعُولُ بِهِ
DIREKTNI OBJEKAT

Akuzativ koji stoji uz prelazne (المتعدى) glagole jeste bliži objekat اَلْمَفْعُولُ بِهِ الصَّرِيحُ npr.: قُلِ الْحَقَّ - govori istinu.

Ovaj objekat često je zamjenica i to sastavljena, npr.: رَأَيْتُكَ vidjela sam te ili rastavljena رَأَيْتُ إِيَّاكَ tebe sam vidjela(o)

Kad prelazan glagol prenesemo u pasiv - onda se rečenica potpuno promijeni, subjekat joj se izgubi a na njegovo mjesto dođe objekat koji je sada u nominativu i zato se zove نَائِبُ الْفَاعِلِ zamjenik subjekta. Tako će npr.: rečenica

فَتَحْتُ الْبَابَ. - Otvorila sam vrata.

فُتِحَ الْبَابُ. - Vrata su otvorena.

Ako u nekim slučajevima glagol bude višestruko prelazan pa ima više objekata - pa ako takvu rečenicu pretvorimo u pasivnu - prvi će objekat kao نَائِبُ الْفَاعِلِ doći u nominativu a ostali ostaju nepromijenjeni, npr.:

عَلَّمْتُ أَحْمَدَ اللِّسَانَ. - Podučavala sam Ahmeda jezik.

Pasiv će biti: عُلِّمَ أَحْمَدُ اللِّسَانَ. - Podučavan je Ahmed jeziku.

Svaki neprelazan glagol, ako to smisao dozvoljava, može se u arapskom jeziku pretvoriti u prelazan kad mu se doda prijedlog. Ako se na isti korijen dodaju dva različita prijedloga, dobit ćemo dva različita značenja, npr: رَغِبَ عَنْ izbjegavati nešto رَغِبَ فِى težiti za nečim بَكَى مِنْ plakati zbog, žaliti بَكَى عَلَى plakati za, žaliti.

Kad imamo glagol sa prijedlogom, njegov će objekat doći u genitivu (zbog prijedloga) pa takav objekat zovemo اَلْمَفْعُولُ بِهِ الغير الصريح dalji objekat, npr.:

ذَهَبْتُ بِوَلَدٍ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. - Odvela sam dijete u školu.

مَرَرْنَا بِالْحَدِيقَةِ. - Prošli smo pokraj parka.

أَجْلَسَنِي عَلَى الْمَقْعَدِ. - Posadio me je na klupu.

ضَرَبَهُ بالحجارة. - Udario ga je kamenom.

Pošto nam objekat kazuje riječ na koju prelazi glagolska radnja, to imamo, npr.:

غَرَسَ الْبُسْتَانِيُّ الشَّجَرَةَ.

يُنَسِّقُ الْبُسْتَانِيُّ الْحَدِيقَةَ.

Objekat ne može utjecati na promjenu glagola. Obično je objekat ime (može biti svako ime) koje je u rečenici naznačeno. Može biti lična zamjenica (sastavljena ili rastavljena) npr.:

اَلْعَرَبُ يوحّدهم الهدفُ والمصيرُ.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ.

U rečenici može biti i više od jednog objekta:

رَأَيْتُكَ وأنت مَشْغُولاً.

أَعْطَيْتُ كِتَابًا لَكَ.

Objekat može stajati ispred svakog glagola - ako smo željeli da ga istaknemo, npr.: الْمُدُنَ تُضِيءُ الْكَهْرَبَاءُ.

Ali, obično stoji naprijed (na prvom mjestu) ako je rastavljena lična zamjenica, kao npr: إِيَّاكِ أَعْنِي واسْمَعِي يَا جَارَةُ.

Glagol se može i ispustiti, a objekat ostaje:

a) ako se iz smisla razumije. Kad, npr.: neko pita: مَاذَا قَرَأْتَ؟ odgovor صَحِيفَةً.

ili zbog potvrde značenja, može se reći: قَرَأْتُ صَحِيفَةً.

Kao odlika pjesničkog stila mogu se i glagol i objekat ispustiti!
I na kraju, objekat može stajati i prije svog glagola, kao npr.:

رِسَالَةً مَزَّقْتُ. - Pocijepao(la) sam pismo (ne nešto drugo).

إِبنتى كَلَّمْتُ. - Svojoj kćerki sam govorila.

VJEŽBA 4 تَمَارِين

1. Prevedi na arapski jezik:

Nas učitelji poučavaju ne samo jeziku nego svakom dobru. Kad učenici ne razumiju lekciju, pitaju učitelja da im objasni. Profesorica nam je na ploči ispisala domaću zadaću. Vratar otvara vrata naše škole rano ujutro, a čistači očiste školu dan prije, kad se nastava završi. U arapskom jeziku rečenice se dijele na dvije vrste, i to imensku i glagolsku rečenicu. Kad bude vrijeme za molitvu, mi u slobodno vrijeme idemo u džamiju koja je blizu škole i tamo klanjamo. Jesi li čuo nove vijesti na radiju? Njih dvojica su naučili šest kur'anskih sura napamet.

2. Potraži u tekstu akuzativ (koje si do sada naučio) i objasni ih u rečeničkom sklopu.

3. Prevedi sa arapskog jezika - dopuni ispuštene vokale i analiziraj čitav tekst:

يُحبُّ اللّهُ الْمُتْقِن عَمَلَهُ – أرشدنى الْمعلّم وأرشدَك وأرشده – ما أرشد إلاَّ إيَّاى وإيَّاك وإيَّاه – بَنَيْتُ الدَّارَ لأبْنَائى و أَسْكَنْتُمُوهَا – قَال تعالى : وقَضَى ربُّكَ ألاَّ تَعْبُدُوا إلاَّ إيَّاه وبالوالِدَيْنِ إحْسَانًا – كرّم اللّهُ الْوَالدَيْنِ وَأَمَرَ بالإِحْسَانِ إِلَيْهِمَا. أَتَدْرِى لماذا؟ عَاشَ الوالدان من أجْلِكَ. الأُمُّ تَعِبَتْ فى حَمْلِكَ وأَرْضَعَتْكَ مُدَّةً سَنَتَيْنِ. وهى تُعَانِى المَشقَّاتِ، تخدُمُك وتَفْرَحُ لِفَرَحِكَ – وتتألَّمُ لألَمِك. والأَبُ يُحبُّك وَيَسْعَى للانْفَاق عَلَيْكَ وَيَعيش لك حتّى تَكونَ فى مُسْتَقْبَلك سَعِيداً. فَتَذَكَّرْ فَضْلَ الوالدين وكنْ لهما وأنت كبيرٌ كما كانا لك وأنت صغير.

كَلِماتٌ

عَاشَ ـِ - živjeti	أَحَبَّ - voljeti
مِنْ أَجْلِ - zbog, radi	إِتَّقَى - biti bogobojazan
تَعِبَ ـَ - umarati se	أَرْشَدَ - posavjetovati, upućivati
أَرْضَعَ - dojiti	بَنَى ـِ - zidati, graditi
فَرِحَ ـَ - radovati se	مَشَقَّةٌ - mučnina, teškoća
تَأَلَّمَ - osjećati bol, patiti	دَرَى ـِ - znati
مُسْتَقْبَلٌ - budućnost	انْفَاقٌ - opskrba

OPĆI OBJEKAT الْمَفْعُولُ الْمُطْلَقُ

Opći objekat je glagolska imenica koja dolazi uz sve glagolske oblike (prelazne i neprelazne, one u aktivu i u pasivu) a potječe od istog korijena od koga je i glagol u rečenici ili nekog drugog glagola sa istim značenjem, npr.:

يَتَدَفَّقُ الْمَاءُ فِي بِلَادِنَا تَدَفُّقًا. - Voda obilato izvire u našoj zemlji.

نَبْحَثُ عَنْ كُنُوزِ الصَّحْرَاءِ بَحْثَ الدَّائِبِينَ. - Ustrajno istražujemo blago Sahare.

نَتَّجِهُ فِي ذَلِكَ اتِّجَاهًا عِلْمِيًّا. - Naučno se usmjeravamo u tome.

قَفَزَ الرِّيَاضِيُّ قَفْزَتَيْنِ أَوْ قَفَزَاتٍ. - Gimnastičar je skočio dva ili više puta.

a) Ovo je imenica koja glagosku radnju pojačava, a to znači da glagolska imenica stoji kao atribut, npr.:

تَتَطَوَّرُ الْحَيَاةُ الْعَصْرِيَّةُ سَرِيعًا (تَطَوُّرًا سَرِيعًا). - Savremeni život brzo se mijenja.

b) Ako je مصدر broj koji označava radnju, tj. مصدر المرّة npr.:

أُذِيعَ النَّبَأُ أَرْبَعَ إِذَاعَاتٍ (مرّات). - Objavljena je vijest četiri puta.

c) Kad مصدر pokazuje način radnje مصدر الْهَيْئَة ili مصدر النَّوْع npr.:

رَجَعَ الصَّفُّ الْقَهْقَرَى (رُجُوعَ الْقَهْقَرَى). - Red se vratio uzmičući (natraške).

Način pokazuje ovaj infinitiv i onda kad iza njega stoji atribut, genitiv المضاف إليه ili odnosna rečenica, npr.:

كَلَّمْتُهُ كَلِمَةً لَطِيفَةً. - Lijepo sam mu govorila.

بَكَيْتُ بُكَاءَ الطِّفْلِ. - Plakala sam kao dijete.

ضَرَبَنِي الضَّرْبَ الذى لا يُخْفَى عليك.

Udario me onim udarcem koji je tebi poznat.

Ova vrsta akuzativa (broj ili način radnje) može stajati na prvom mjestu (pred svojim glagolom), npr.:

مَشْيَةَ الأَسَدِ يَمْشِي. - Korača poput lava (ide lavljim korakom).

Nekad se može ispustiti glagol i upotrijebiti sam infinitiv, npr.:

سَمْعًا وَطَاعَةً - Slušam i pokoravam se; umjesto أَسْمَعُ وأُطِيعُ

Ova fraza je u upotrebi pri razgovoru starijih sa mlađim ili uopće pri finom ophođenju.

Prilog أَيْضًا = također; spada u ovu vrstu. Nastao je od ispuštenog glagola آضَ - on se povratio

d) Infinitiv koji pokazuje oruđe, npr.:

رَمَيْتُ الْعَدُوَّ قَذِيفَةً. - Bacio sam bombu na neprijatelja.

ضَرَبْتُهُ سَوْطًا. - Udario(la) sam ga bičem.

e) Može stajati sa riječima كُلٌّ وَ بَعْضٌ kao مُضَافَيْنِ uz ovaj akuzativ:

تَأَثَّرَ بَعْضَ التَّأَثُّرِ. - Pao je pod utjecaj u izvjesnoj mjeri.

تَمِيلُونَ كُلَّ الْمَيْلِ. - Vi ste osjećali svu naklonost.

f) Može se vezati za ličnu zamjenicu, npr.:

أُقَدِّرُ الْفَنَّ تَقْدِيرًا فَنِيًّا لا أُقَدِّرُهُ شَيْئًا آخَرَ.

Procjenjujem umjetnost umjetničkom procjenom, ne nečim drugim.

Ovdje zamjenica ه stoji kao zamjena za مصدر .

g) Može doći uz pokaznu zamjenicu, npr.:

حَسْبِي أَنِّي أَرْعَى الجميلَ هذه الرِّعَايَةَ.

Smatram da lijepo respektiram ovaj patronat.

Ovdje pokazna zamjenica هذه ukazuje na مصدر – الرِّعاية .

VJEŽBA 5 تَمَارِين

1. Prevedi tekst, dopuni vokale i odredi akuzativ:

تَثُورُ الْبَرَاكِينُ فى بعض الجهات ثَوَرَانًا شَدِيداً، فَتَهْدِمُ الْمَنَازِلَ هَدْمًا وَتَدُكُّ الْمَبَانِى دكًّا، وَتَقْذِفُ النِّيرانَ قَذْفًا مُسْتَمِرًّا، فَيَخَافُ السُّكَّانُ خَوْفًا عَظِيمًا، فلا تسمع غير النساء تصيح صِيَاحًا وأطفال تَصْرُخُ صُرَاخًا، وَلاَ تَرَى إِلاَّ رِجَالاً نَكَبَهُمُ الدَّهْرُ نَكْبَتَيْنِ: مَاتَ أَوْلاَدُهُمْ وَضَاعَتْ أَمْوَالُهُمْ.

كلمات

صَاحَ ـِ - vikati, kričati

صرخ ـُ - vrištati

نَكَبَ ـُ - unesrećiti

ضَاعَ ـِ - propasti, nestati

ثَارَ ـُ ثَوَرَانٌ - bjesniti (vulkan)

براكين - vulkani

هَدَمَ ـِ هَدْمٌ - oboriti, srušiti

دَكَّ ـُ دَكٌّ - sravniti

قَذَفَ ـِ قَذْفٌ - bljuvati

Popuni rečenice glagolskim imenicama i to vrstom koja pojačava smisao, broj koji označava radnju i način radnje, tj:

مفعول مطلق مؤكد لفعله

مفعول مطلق مُبَيِّنٌ لِنَوْعِ فعله

مفعول مطلق لِعَدَدِ فعْله

يفيض النهر ....

سارت السيّارة ....

ظهر الهلال ....

نظّف حذاءك ....

شفى الدّواء المريض ....

تغلى القدر ....

ابتعد عن الشر ....

Evo nas u jednom restoranu

نحن الآن فى مَطْعَمٍ على شاطىء نهر النيل. هذا الصباحَ كلّمتُ مديرَ المطعم بالتليفون فحجز لنا مائدة لستّة أشخاص هم عائلة السيد الحلبى وعائلتى. والمائدة قريبة من النافذة. ووضع الجَرْسُون الاطباق على المائدة وبجانبها السكاكين والشوك والملاعق. ثمّ جاء بالطعام، اوّلاً بعصير الطماطم وبعد هذا جاء باللحم والارز والخضراوات والسلطة. وأخيراً بطبق الحلوى والقهوة. هذه الاكلة لذيذة جداً.

a) Kad si preveo(la) izvadi glagole pa ih konjugiraj potpuno

b) Ispričaj jednu situaciju koju si imao(la) u restoranu.

c) Šta je bilo na stolu?

d) Koju vrstu jela najviše voliš?

e) Šta se obično pije uz jelo, a šta poslije jela?

Napravi participe od sljedećih glagola:

وعد – وضع – وجل – لَهَى – ثوى – وَعَى – طوى

Izvadi iz participa glagole:

مُحْرَنْجَمٌ – مُتَعَلَّمٌ – مُسْتَفْتَحٌ – مُقَهْقَرٌ

Poveži rečenice:

إن تسمع المذياع	تجدد الهواء
إذا فتحت نوافذ الحجرة	ينفعك عند الحاجة
من يحافظ علي النظافة	تعرف الأخبار
إن تدخر بعض مالك	يسلم من الامراض

AKUZATIV ZA OZNAKU (mjesta i vremena) المَفْعُولُ فِيهِ

Ovo je akuzativ koji kazuje mjesto vršenja glagolske radnje i njeno vrijeme, npr.:

سافر لَيْلاً و مَشَي مِيلاً. - Putovao je noć i prešao milju.

U ovom slučaju prvi dio rečenice je oznaka vremena a druga oznaka mjesta.

vrijeme:

إِنْطَلَقَتْ سَفِينَةُ الْفَضَاءِ صَبَاحًا. - Jutros je lansiran svemirski brod.

أقمنا في الْمَصِيفِ شَهْراً. - Boiravili smo na ljetovanju mjesec.

mjesto:

كُنَّا فِي الْمَصِيفِ نَقْضِي الوَقْتَ تَحْتَ المِظَلاَّتِ أَوْ فَوْقَ الرِّمَالِ أَوْ بَيْنَ الأَمْوَاجِ.

Na ljetovanju smo provodili vrijeme pod suncobranom na pijesku ili među valovima

vrijeme:

جَاءَ طُلُوعَ الشَّمْسِ. - Došao je kad je sunce izlazilo.

ماتت بنت رسول الله (صلعم) مَرْجِعَهُ مِنْ بَدْرٍ.

Umrla je kći Božijeg Poslanika a.s. kada se on vratio iz bitke na Bedru.

mjesto:

كِتَابِي فِي الدَّارِ. - Moja knjiga je u kući.

سَارَ يَمِينًا و شِمَالاً. - Hodao je desno - lijevo.

جَلَسْتُ فِي الدَّارِ و صَلَّيْتُ فِي المَسْجِدِ. - Sjedila sam u kući a klanjala u džamiji.

رَأَيْتُهُ فِي حِينَ كَذَا. - Vidio sam ga tada i tada.

Kao što se iz primjera vidi, imenice (oznake) za vrijeme uglavnom su u akuzativu. Što se tiče oznake za mjesto, obično uz (šest) strana kao što su:

فَوْقَ - iznad, تَحْتَ - ispod, يَمِينٌ - desno, شِمَالٌ - lijevo, أَمَامَ - ispred, خَلْفَ -iza; ili izraza:

عِنْدَ ، لَدَي - kod, بَيْنَ - među, إِذاءَ، حذَاءَ، تِلْقَاءَ - prema; koji su, u stvari, prijedlozi nastali od imenica, dolazi ime u genitivnoj vezi, npr.:

جَلَسْنَا أَمَامَ الدَّارِ. - Sjedili smo pred kućom.

وَقَفْتُ في وَسْطِ المَدِينَةِ. - Zastala sam usred grada.

Oznake mjesta i vremena idu katkad sa prijedlogom i, razumljivo, u genitivu. Dolazimo do onog pravila po kome se određuje padež ili služba u rečenici a naziva se مَحَلاً po mjestu i لَفْظًا po izgovoru. Npr.: kao što smo rekli في وَسْط je genitiv لَفْظًا a مَحَلاً akuzativ jer je u rečenici oznaka za mjesto.

Obadvije ove oznake dijele se na ograničene i neograničene. Tako su oznake za vrijeme ograničene na vrijeme koje je u okviru ove vremenske kategorije koja se kreće u određenim okvirima, kao:

سَاعَةٌ - sat, يَوْمٌ - dan, أُسْبُوعٌ - sedmica, شَهْرٌ - mjesec, سَنَةٌ - godina.

Neograničenim se smatra vrijeme koje nije u nekom okviru kao:

لَحظَةٌ - trenutak, مُدَّةٌ، بُرْهَةٌ، حِينٌ، وَقْتٌ - vrijeme, trajanje.

Akuzativ ograničenog mjesta (imena mjesta) je onaj čija se radnja događa u okviru koji je predstavljen slikom neke stalne i specijalne prostornosti kao:

igralište, kuća, škola, bogomolja.

Što se tiče neograničenog mjesta, to je, kao što smo rekli, šest strana:

أَمَامُ – قُدَّامُ – وَرَاءُ – خَلْفُ – فَوْقُ – تَحْتُ ;

zatim: يَمِينٌ – يَسَارٌ – شِمَالٌ .

Ovdje pribrajamo imenice koje svojim smislom ukazuju na stranu a dolaze u genitivu sa prijedlogom, kao: جَانِبٌ – نَاحِيَةٌ – جِهَةٌ – وَجْهٌ .

U neograničeno mjesto (gdje se radnja događa) spadaju i imenice mjera za dužinu kao:

arapske mjere za dužinu su:

مِيلٌ - 400 koraka

فَرْسَخٌ - tri milje

بَرِيدٌ - 12 milja

Danas se upotrebljava i izraz كيلومتْرُ - kilometar npr.:

سَافَرَ ميلاً (أو بريدا أو فَرْسَخاً). - Išao je milju (berid ili farsah).

أَكَلْنَا بجانب الحديقة. - Jeli smo pokraj parka.

Sve riječi koje se upotrebljavaju u smislu oznake za mjesto i vrijeme vršenja ili trajanja radnje dijelimo na promjenljive i nepromjenljive.

Promjenljivi su oni izrazi koje upotrebljavamo okvirno kad se kaže npr.:

يَوْمُكَ يومٌ مُبَارَكٌ. - Tvoj dan je blagoslovljen dan.

المِيلُ ثُلُثُ الفَرْسَخِ و الفَرْسَخُ رُبْعُ البَرِيدِ.

Milja je (iznosi) trećinu farsaha - a farsah je četvrtina barida.

Nepromjenljivi su izrazi koji se uvijek upotrebljavaju sa prijedlogom ili one riječi koje su upotrebom slične prijedlogu kao:

قَطُّ – عَوْضُ – بَيْنَا – بَيْنَمَا – قَبْلُ – بَعْدُ – لَدُنْ – عِنْدَ

nikad - dok - prije - poslije - kod.

Kažemo npr.:

كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ. - Sve je od Allaha.

Ako se, uz ovakve oznake nađu glagoli, kao npr.: دَخَلَ - ući, سَكَنَ - stanovati, نَزَلَ - odsjesti onda oznaka za mjesto, ako je ograničena, stoji bez prijedloga, npr.:

دَخَلَ المَدْرَسَةَ. - Ušao je u školu.

سَكَنَتْ داراً. - Stanovala je u nekoj kući.

Sve imenice vremena dolaze u službi akuzativa svejedno da li su neograničene (kao što smo rekli حِينَ – وَقْتَ – مُـدّة itd.) i upućuju na vrijeme koje nije utvrđeno po trajanju ili su upotrijebljene u الاضافة ili وصف npr.:

إِسْتَمَرَّ الزلزال لَحْظَةً. - Zemljotres je potrajao trenutak.

إِنْقَطَعَ التَّيَّارُ الكَهْرَبِي مُدَّةً. - Prekinuo se dotok električne energije neko vrijeme.

بَدَأَتِ الدَّوْرَةُ الرِّيَاضِيَّةُ يومَ الجُمعَةِ. - Sportska sezona je počela u petak.

إنتهت مَساءَ الخَميسِ - Prošla je (završila se) noć četvrtka.

Imenice mjesta dolaze u akuzativu samo kad su neograničene, kao što smo rekli - to su npr.: وَسَطٌ – بين – تِلْقاءَ – تُجاهَ kao i kod šest strana (فوقَ - تَحْتَ itd.) zatim imenice mjesta koje ukazuju na određene izraze za mjeru (kao فَرْسَخٌ – مِيلٌ) npr.:

عند الشدائد تُعْرَفُ الاخْوانُ. - U muci se upozna prijatelj.

مَكَثَ الفَدائيُّونَ يَوْمَ الخَميسِ مُنْتَظِرِينَ في لِقَاءِ العدُوِّ.

Ostali su dobrovoljci do četvrtka u očekivanju kako bi se sukobili sa neprijateljem.

تَنطَلِقُ الطَّائِرَاتُ بَيْنَ السُّحُبِ. - Avioni su uzletjeli među oblake.

الجَنَّةُ تَحْتَ أقْدَامِ الأُمَّهاتِ. - Džennet (raj) je pod nogama majki.

الحَقُّ فَوْقَ القُوَّةِ. - Pravo je iznad sile.

مَشَيْتُ علي قَدَمَيَّ مِيلاً أو فَرْسَخاً. - Pješačila(o) sam milju ili farsah.

Što se tiče imenica mjesta koje su ograničene, kao što smo rekli (kuća, hram, igralište), zatim ulica شارع klub النادي uvijek su sa prijedlogom, npr.:

إجْتَمَعْنَا بالنَّادِ. - Skupili smo se u klubu.

Nekad oznaka za mjesto ili vrijeme može stajati i prije riječi za koju je smislom vezana pa se može reći npr:

فَوْقَ الجَبَلِ نِمْتُ. - Spavala sam na brdu .

Riječ koja je vezana za ove oznake može biti ispuštena ako je iz smisla razumljiva - npr.: kad bismo pitali:

هَلْ كَتَبَ الحسن دَرْساً. - Je li Hasan pisao zadaću?

- a odgovor bi glasio:

كَتَبَ الحَسَنُ. - Pisao je Hasan.

- ili se može ispustiti čak i riječ na koju se ove imenice mjesta (vremena) odnose, npr.:

Neko pita:

مَتَي سافرتِ ؟ - Kad si putovala?

Odgovor je jednostavno:

يَوْمَ السَّبْتِ - U subotu.

Napomena:

Promjenljivim se zovu imenice mjesta i vremena kad se ne upotrebljavaju priloški kao: مِيلٌ – لَيْلَةٌ – يَوْمٌ itd.

Kad se npr. kaže:

يَوْمُكَ يَوْمٌ مُبَارَكٌ - Tvoj dan je blagoslovljen dan

Prilog قَطٌّ nikad upotrebljava se da njime obuhvatimo prošlost, npr.:

مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ - Nisam ga nikad vidio(la).

Prilog عَوْضُ - nikad obuhvaća buduće vrijeme npr.:

لا أَفْعَلُهُ عَوْضُ. - Neću to učiniti nikad.

Oba ova priloga u službi akuzativa mjesta i vremena uvijek su u negativnoj rečenici. Dok بَيْنَا، بَيْنَمَا služe da pokažu akuzativ vremena trajanja jedne radnje, npr.:

بَيْنَا (بَيْنَمَا) أنا جالس حَضَرَ فُلاَنٌ. - Dok sam ja sjedio, neko je došao.

لَدُنْ - عِنْدَ malo se razlikuju po upotrebi jer se عِنْدَ upotrebljava priloški uz konkretne i apstraktne pojmove, za prisutne i odsutne - dok se لَدُنْ ne upotrebljava na taj način pa se kaže npr.:

هَذَا القَوْلُ عِنْدِي صَوَابٌ. - Ovaj govor za mene je ispravan.

- a ne može se reći: هُوَ لَدُنِّي صَوَابٌ. .

Dakle, لَدُنْ ide samo uz prisutne pojmove.

Može se reći npr.:

عِنْدِي مَالٌ . - Ja imam posjed.

- pa makar to bilo i odsutno, a ne može se reći: لَدُنِّي مَالٌ. (osim samo ako je prisutno).

VJEŽBA 6 تَمَارِين

1. Prevedi sa arapskog:

فى رُكْنٍ من أركان «كازينو» رأس البَرّ جَلَسْتُ وَحْدى. مَعى كِتَابى لَعَلّى أَسْأَمُ فَأَقْرأُ. وَرَأْسُ الْبَرِّ لَمْ تَزْدَحِمْ بَعْدَ بِالْمُصَيِّفِينَ فَيَنْعَمُ فِيهَا مِثْلِى بعيْش هَادِىءٍ اسْتِجْمَامٍ مُرِيحٍ. جَلَسْتُ أُحَمْلِقُ فى البحر بعد غَيْبَةٍ عَنْهُ طَوِيلَةٍ فإِنّى لَمْ أَرَهُ مُنْذُ شُهُورٍ مَعَ حُبّى له وشوقى إليه وكرهت أن أفْتَحَ الكِتَابَ فالبحرُ نفسه كِتَابٌ مَفْتوح وهو كتابٌ حيٌّ وما فى يَدِى كتابٌ ميّتٌ وهو يوحى بأفْكَارٍ تَقْلِيدِيَّةٍ.

Riječi

كَرِهَ – mrziti	سَئِمَ - dosaditi, dojaditi
مُبَكِّرٌ – onaj koji je podranio	إِزْدَحَمَ - pritijesniti se, stiskati se
تَقْلِيدِيٌّ - tradicija, običaj	نَعِمَ - uživati
قَلَّدَ - gl. oponašati	إِستجمَامٌ - odmor, oporavak
رُكْنٌ - ugao	حَمْلَقَ - gledati uporno, usredsrediti se
رَأْسُ البَرِّ - vl. ime mjesta	

2.Nađi sve akuzative المفعول فيه i upotrijebi ih u nekim drugim rečenicama.

3. Od glagola u tekstu napravi participe i imperative pa u tom smislu izmijeni tekst.

4. Od datih riječi konstruiši rečenice:

صَحَابَةُ الهِمَّة - aktivan, ambiciozan	شِعَارٌ جـ أشْعِرَة - lozinka, grb, obilježje
خَطٌّ يَدَوِيٌّ - rukopis	افتتاحِيَّةٌ - preliminaran
مُهَذَّبٌ - učtiv, odgojen	فَتْحُ اعْتِمَاد - davanje akreditiva
سَعْرٌ جـ أسْعَارٌ - cijena, kurs, tečaj	مكتب الاستعْلاَمَات - informacije
لا مَحَالَة - bezuslovno, nesumnjivo	مكتب التَّحْرِيرِ - redakcija
إِعْمَلِ المَعْرُوف - budi tako dobar	رُؤُوسُ الأموَالِ - kapitalisti
كَرَّةٌ مُضَادَّةٌ - protunapad	سِيَاسِيُّونَ - političari

1. Rukopis koji si tražio od mene je u tvojoj biblioteci.

2. Odgojen i lijepo vaspitan mlad čovjek postigne uspjeh u životu.

3. Kurs američkog dolara u banci je svaki dan drugačiji.

4. Mi ćemo u OUN-u tražiti bezuslovnu kapitulaciju našeg neprijatelja.

5. Nesumnjivo će biti teško razgovarati o miru sa agresorom.

6. Budi tako dobar pa mi potraži kod svoje kuće ovakvu knjigu.

7. Preliminarni razgovori o miru održat će se u Americi.

8. Naš predsjednik poslao je ambasadora u Egipat i on je jučer predao akreditive predsjedniku njihove vlade.

9. Naši novinari primaju informacije iz cijelog svijeta.

10. Redakcija lista *Slobodna Bosna,* po mome mišljenju, jedna je od boljih kod nas.

11. Kapitalisti su i ranije i danas vodili brigu o svojim interesima.

12. Svjetu je uvijek potreban određen broj dobrih političara, bez njih bi malo šta bilo kako treba.

Poveži rečenice

إن تُمَارِس الرِّيَاضَةَ البَدَنِيَّة	يَحْتَرِمَهُ النَّاسُ
مَن يَتْقَنَ عَمَلَه	يَعْلو شأن الاسرة
إِذَا تؤدي الام واجبها	يتخلف عن أقرانه
مَن يتواني في عمله	يَقوي جسمكَ

AKUZATIV UZ VEZNIK و المَفْعُولُ مَعَهُ

المَفْعُولُ مَعَهُ je imenica u akuzativu koja kazuje da je riječ poslije u značenju onoga šta je repčeno glagolom. Npr.:

إِسْتَيْقَظْتُ وَ طُلُوعَ الفَجْرِ. - Probudio sam se sa svanućem (zore).

يَتَرَاجَعُ الاسْتِعْمَارُ وَ وَعْيَ الشَّعْبِ. - Kolonijalizam uzmiče pred sviješću naroda.

يُغَنِّي المُطْرِبُ وَ إِيقَاعَ المُوسِيقَي. - Pjevač pjeva u skladu muzike.

Kao što se iz primjera vidi, ovaj akuzativ je upotrijebljen i kad nije bilo pridruženosti. Jer, npr.: zora i čovjek nisu udruženi kao što nisu udruženi imperijalizam i narod ili pjevač i muzika.

المَفْعُولُ مَعَهُ o kome govorimo, najadekvatnije se prevodi našim prijedlozima - s, sa- ili prilozima koji imaju takav smisao (pored, pokraj i sl.). Da bi zadovoljio pravila po kojim se upotrebljava, المفعُولُ مَعَهُ ne može doći prije riječi za koju je vezan, npr:

أُتْرُكِ المُغتَرِّ و الدَّهْرَ. - Prepusti oholog (uobraženog) vremenu!

Kad se pojavi kao veznik, nema pridruživanja, npr.:

تَخَاصَمَ أَحْمَدُ و عَمْرٌو. - Posvađali se Ahmed i Amr.

ali : تخاصَمَ أحمدُ و عَمْرًا. - Posvađao se Ahmed sa Amrom.

U prvom primjeru ne znamo kad i zašto su se posvađali ali znamo da se radnja dogodila. Jesu li se oni posvađali sa nekim ili se svaki ponaosob svađao, ne znamo.

U drugom primjeru oni su se između sebe posvađali, i to je iz riječi Amr vidljivo.

Evo još nekoliko primjera:

إِذْهَبْ و الشَّارِعَ الجَدِيدَ. - Idi uzduž nove ulice!

سَارَ الاميرُ و الجُنْدَ. - Otišao je zapovjednik s vojskom.

VJEŽBA 7 تمرينات

... إيه يَا كَأْسَ الْبُطُولَةِ، يَا عُنْوَانَ الْفَخْرِ ورَمزَ الْعِزِّ والنَّصْرِ، تَتَطَلَّعُ لِمَرْآكِ الْعُيُونُ وتَهْفُو لِلْفَوْزِ بِكِ الطُّمُوحَةُ، تَقَعُ عَلَيْكِ الأَبْصَارُ فَتَرْقُصُ أَفْئِدَةٌ، وَتَهْتَزُّ قُلُوبٌ وَتَتَدَافَعُ آمالٌ.

فِي يَوْمِكِ يَا كَأْسَ الْبُطُولَةِ تُضِيقُ السُّبُلُ بِالْمُتَفَرِّجِينَ وَتَزْخَرُ الْمَقَاعِدُ بِالنَّظَّارَةِ وَيَؤُمُّ الْمَلْعَبَ مَنْ شُغِفَ حُبًّا بِكُرَةِ الْقَدَمِ. يَدْفَعُهُ إِحْسَاس لا يُقَاوَمُ وَيَحْدُو بِهِ شُعُورٌ لا يُكْبَحُ وحَتَّى أُولَئِكَ الَّذِينَ صُرِفَتْ نَفْسُهُمْ عَنْ هَذَا النَّوْعِ مِنَ اللَّعْبِ يَتْرُكُونَ الشُّغْلَ وَيَنْصَرِفُونَ عَنِ الْعَمَلِ وَيَنْدَفِعُونَ لِحُضُورِ الْمُبَارَاةِ.

وفى يَوْمِكِ يَا كَأْسَ الْبُطُولَةِ يَسْتَعِدُّ كُلُّ فَرِيقٍ لِلِّقَاءِ الْهَائِلِ وَيَتَهَيَّأُ لِلْمَعْرَكَةِ الْحَاسِمَةِ وهو يُمَنِّي نَفْسَهُ بِالنَّصْرِ وَالْغَلَبَةِ. يَتَخَيَّرُ لاَعِبِيهِ لِلنِّضَالِ ويُعِدُّ الْعُدَّةَ لِلنِّزَالِ، وَيُظْهِرُ من فتون اللَّعِبِ ما يُثِيرُ الدَّهْشَةَ وَالْعَجَبَ. يَشْعُرُ كُلُّ لاَعِبٍ بِعِظَمِ الْمَسْؤُولِيَّةِ وَيَرَى الْهَفوةَ الصَّغِيرَةَ ذَنْبًا لا يَمْحُوهُ الإِعْتِذَارُ. أمَّا تَسْجِيلُ الْهَدَفِ فِي يَوْمِكِ فأمْرٌ تَهْتَزُّ لَهُ قلوب فَرَحًا وَتَتِيهُ بِهِ نُفُوسٌ وتتعاظم بِهِ شُجُونٌ وَأَحْزَانٌ.

محمد الامجد قدية (باختصار)

كلمات

إِسْتَعَدَّ - spremati se

فَرِيقٌ - tim, momčad

تَهَيَّأَ لـ - pripremati se za

مَعْرَكَةٌ - borba, okršaj

حاسمة - definitivna,

مَنَّي بـ - gajiti nadu u

غَلَبَة - pobjeda

تَخَيَّرَ - odabrati, probrati

نِضَالٌ - borba, nadmetanje

نِزَالٌ - utakmica, borba

دَهْشَةٌ - iznenađenje, čuđenje

مَسْؤُولِيَّةٌ - odgovornost

هَدَف - pogodak

شَجَن جـ شجونٌ - tuga, žalost

مَرأى - prizor

طموحة - ambicija, pohlepa

أفئدة - srce, razum, duša

إهتزَّ - drhtati

تَدَافَعَ navirati (želje)

ضَاقَ postati tijesan

سُبُلٌ putevi

تَفَرَّجَ promatrati

زَخَرَ بِـ napuniti se

كُرَةُ القَدَمِ - nogomet

لاَيُقَاوَمُ - neodoljiv

مُبَارَاةٌ - utakmica

تَعَاظَمَ - povećati se

1. Prevedi tekst i analiziraj riječ po riječ ovako:

إِهْتَزَّ glagol VIII vrsta 3. lice m.r. znači drhtati, itd.

2. Odgovori na sljedeća pitanja:
   1. Kojem klubu ti pripadaš?
   2. Kako se zove tvoj klub?
   3. Voliš li ti nogomet?
   4. Koji sport ti voliš?
   5. Ideš li na utakmice?
   6. Koji je igrač tvoj idol?
   7. Koji sport najviše voliš?

AKUZATIV IZUZIMANJA اَلْمُسْتَثْنَي

Imenica koja dolazi u rečenici poslije إلاَّ osim, kao i onih čestica koje imaju isto ili slično značenje označava izuzetak - izdvajanje iz nekog mnoštva zove se u arapskom jeziku المستثنى. To je imenica za koju u našem jeziku kažemo da predstavlja izuzimanje. Ako se radi o rečenici koja je potpuna i potvrdna, onda je riječ o kojoj govorimo riječ izuzimanja u akuzativu - kažemo da se radi o akuzativu izuzimanja npr.:

لِكُلِّ داءٍ دَوَاءٌ إلاَّ المَوْتَ. - Za svaku bolest ima lijeka osim za smrt.

عادت الطائرات مِنَ المَعركةِ إلاّ طَائِرةً. - Vratili su se avioni iz borbe osim jednog.

Čestice za izuzimanje su:

إلاَّ - غَيْرُ - سِوَى - خَلاَ - عَدَا - حَاشَا - مَا عَدَا - مَا خَلاَ - سِوَى - بَيْدَ

Izuzimanja sa česticom إلاَّ ima u tri slučaja:

1. Ako je rečenica potpuna, afirmativna i ako joj je riječ iz koje izuzimamo navedena المستثنى je u akuzativu, npr.:

قَرَأتُ صُحُفَ اليَوْمِ إلاّ صَحِيفَةً.

Pročitala sam današnje novine osim jedne stranice.

قَرَأتُ صُحُفَ اليَوْمِ إلاّ صَحِيفَتَيْنِ

Pročitala sam današnje novine osim dvije stranice.

2. Ako je rečenica potpuna li negativna, onda će iza čestice riječ biti ili u akuzativu ili u nominativu, npr.:

لا تَظْهَرُ الكَوَاكِبُ نَهَارًا إلاّ النَّيِّرَيْنِ.

Danju se ne pojavljuju zvijezde, osim dvije svijetleće (planete).

لا تُنْشَرُ الْكُتُبُ إلاّ الْجَيِّدَةَ منها (أو جَيِّدَةٌ).

Ne publiciraju se knjige, osim onih koje su dobre.

المستثنى منه - ono iz čega se izuzima - u ovakvim situacijama smatrat će se

zamjenom بَدَلٌ , npr.:

لا أُعْجَبُ بالمَسْرَحِيَّاتِ إلاَّ الهادفَ منها .

Ne dopadaju mi se pozorišni komadi osim nekih stranih (među njima).

3. Njegova promjena s obzirom na mjesto u rečenici - ako rečenica bude negativna - المستثنى منه ne bude spomenut dovest će ga u funkciju predikata u nominativu, kao الخبر , npr.:

وَ مَا مُحَمَّدٌ إلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِه الرُّسُلُ .

Muhammed, a.s., samo je poslanik, bilo je (i prošlo) i prije njega poslanika..

a) Može biti i nominativ subjekta المبتدأ , npr.:

وَ مَا عَلَى الرَّسُولِ إلاَّ الْبَلاَغُ . - *A na Božijem Poslaniku je samo da objavi.*

b) Može da preuzme funkciju subjekta glagoske rečenice u nominativu, npr.:

ما رَفَعَ شَأْنَ الاُمَمِ إلاَّ العِلْمُ وَ الاَخْلاَقُ .

Ništa ne podiže ugled narodima osim nauke i morala.

c) Može preuzeti funkciju zamjenika subjekta u nominativu نائب فاعل , npr.:

لا يُسْتَذَلُّ إلاَّ ضَعِيفٌ . - Samo je slab ponižen.

d) Može biti u službi objekta مفعول به u akuzativu, kao:

ما قلت إلاَّ كلمة الحَقِّ - Rekao(la) sam samo istinitu riječ.

ili: Nisam rekao ništa osim istinitu riječ.

e) Može biti الحال akuzativ, kao:

ما فَتَحَ العَرَبُ بَلَداً إلاَّ نَاشِرِينَ لِلْحَضَارَةِ وَ الْعَدَالَةِ .

Arapi nisu osvojili nijedan grad a da nisu podizali civilizaciju i pravdu.

f) Može biti kao akuzativ uzroka المفعول لأَجْلِه kao npr.:

و ما أَرْسَلْنَاكَ إلاَّ رَحْمَةً للعَالَمِينَ .

A poslali smo te samo zbog milosti prema svijetovima.

g) Može doći u genitivu, poslije prijedloga, kao npr.:

لا تَعْتَمِدْ إِلاَّ ذِي ثِقَةٍ . - Ne oslanjaj se osim na vrlo pouzdana.

Čestice za izuzimanje mogu biti i سِوى i غَيْرُ, kao npr.:

زُرْنَا الآثارَ البُسْنَوِيَّةَ غَيْرَ أَسْوَاقٍ .

Posjetili smo kulturne spomenike Bosne osim trgova.

Ove dvije čestice uvijek su u إضـافـة ali, ipak, preuzimaju na sebe službu čestica إلاَّ . Stajat će u akuzativu ako dođu u afirmativnoj rečenici - a مـسـتـثـنى bude spomenut, kao npr.::

فاز السبَّاحونَ غَيْرَ سَبَّاحٍ. - Pobijedili su plivači, osim jednog.

Ako rečenica bude negativna, akuzativ ovih čestica će biti بدل a مـسـتـثـنى spomenut, kao npr.:

ما فاز السبَّاحونَ غَيْرُ سَبَّاحٍ. - Nisu pobijedili plivači, osim jednog.

Ako, s obzirom na njihovo mjesto u rečenici (a rečenica bude negativna), mustesna ne bude spomenut, bit će u genitivu, npr.:

ما فاز غَيْرُ سَبَّاحٍ (او سِوَى سَبَّاحٍ) - Samo je jedan plivač pobijedio.

ili ما شَجَّعْتُ غَيْرَ سَبَّاحٍ . - Samo sam jednog plivača bodrila.

Kao što se iz primjera vidi, riječi - imenice سِوى i غَيْرُ pojavljuju se u funkciji المضاف pa المستثنى dolazi kao المضاف اليه

Poslije čestica حاشا – عدا – خلا dolazi akuzativ ili genitiv, kao:

تُدارُ الآلاتُ بالكَهرُبَاءِ خلا قليلاً منها .

Alati rade na električni pogon, sem malog broja.

U akuzativu će biti riječ kad مستثنى preuzima funkciju prvog objekta, kao u navedenim primjerima, a u genitivu poslije prijedloga, kao:

تُدارُ الآلاتُ بالكَهرُبَاءِ خلا قَليلٍ منها .

تُدارُ الآلاتُ بالكَهرُبَاءِ عدا قَليلٍ منها .

تُدارُ الآلاتُ بالكَهرُبَاءِ حاشا قَليلٍ منها .

Pred česticama خلا i عدا ne dolazi ما kao u gornjim primjerima, ali u pjesmi (stihu) dođe, kao:

أَلاَ كُلُّ شَيْءٍ ما خلا اللَّهَ بَاطِلٌ. - Sve osim Allaha ništavno je.

و كلُّ نَعِيمٍ لا مَحَالَةَ زَائِلٌ. - A sva blagostanja sigurno su prolazna...

Čestice خلا – عدا – حاشا upotrebljavaju se i kao prijedlozi i tada zahtijevaju genitiv.

Tri su vrste الاسْتِثْنَاءُ, i to:

1. الاسْتِثْنَاءُ الْمُتَّصِلُ spojeno izuzimanje je onda kad ono što se izuzima المستثنى bude od iste vrste od koje i ono iz čega se izuzima المستثنى منه, kao:

جَاءَنِي الأَصْدِقَاءُ إِلاَّ أَحْمَدَ. - Došli su mi prijatelji, osim Ahmeda.

2. الاسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ rastavljeno izuzimanje; to znači da su المستثنى منه i المستثنى različitih vrsta, kao:

جَاءَنِي النَّاسُ إِلاَّ كَلْبًا. - Došli su mi ljudi, a ne pas.

3. الاسْتِثْنَاءُ الْمُفَرَّغُ napušteno izuzimanje - to znači da المستثنى منه nije nikako spomenut, kao:

ما جَاءَنِي إِلاَّ أَحمدُ. - Došao mi je samo Ahmed.

O upotrebi svake od ovih vrsta već smo govorili. Recimo sada još samo neke pojedinosti, kao npr.:

Kad se radi o rastavljenom izuzimanju - a rečenica bude negativna, المستثنى će biti **samo u akuzativu**, npr.:

ما جَاءَنِي أحدٌ إلاَّ أحمدَ. - Niko mi nije došao, samo Ahmed.

4. المستثنى المُفَرَّغُ dolazi iza nepotpune rečenice a bit će u onom padežu u kome bi stajala imenica i da nema čestice إلاَّ. Drugim riječima, znači, da ovdje čestica إلاَّ stoji samo formalno i da nema nikakvu funkciju, kao:

ما ذهبت إلاَّ بأحمدَ. - Otišao(la) sam samo sa Ahmedom.

ما ضَرَبْتُ إلاَّ كَلْبًا. - Udarila sam samo psa.

ما سمعني إلاّ أحمدُ. - Samo me je Ahmed čuo.

Spomenimo još česticu ما عدا i glagole لا يكونُ i لَيْسَ uz koje je المستثنى uvijek samo u akuzativu.

قام الرجال ما عدا واحداً. - Ustali su ljudi osim jednog.

Nekad غَيْرُ znači drugi (neki drugi) ini a ne česticu za izuzimanje - tada je ta imenica atribut ali je u funkciji المضاف, kao:

الكلام غَيْرُ كَذْبٍ! - Druga neka riječ, ne laž!

Ako se prije čestice إلاّ nađe neko neodređeno ime u pluralu, i ta čestica će značiti „drugi" (neki, ini) npr.:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إلاّ اللّهُ لَفَسَدَتَا.

Da zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi a ne Allah, poremetili bi se (القرآن).

بَيْدَ - ali, je nepromjenljiva i uvijek je iza nje rastavljeno izuzimanje الاِسْتِثْنَاءُ الْمُنْقَطِعُ npr.:

صَدِيقَتِي وَاسِعَةُ الْقَلْبِ بَيْدَ أنّها كَسْلاَنَةٌ. - Moja prijateljica je široka srca ali je lijena.

Definicija akuzativa izuzimanja glasi:

المستثنى إسمٌ يُذْكَرُ بَعْدَ أداة الاستثناء مُخالفاً لما قَبْلَها في الحُكْمِ.

و إسمُ الذي يَقَعُ قَبْلَ أداة الاستثناء يُسَمَّى مُسْتَثْنَى منه. - Ime koje dolazi prije čestice za izuzimanje zove se مُسْتَثْنَى منه - ono iz čega (koga) se izuzima

VJEŽBA 8 تَمارِين

وَلَقَد جاهد لإنهاض المسلمين دينيًّا وعلميًّا ومن تلاميذه فى هذا المِضمار الشيخ مُحَمَّدُ عبده.
ولتحقيق هذه الغاية كتب كثيرًا وتحدّث كثيرًا وأَمْلَى كثيرًا. وكان يعتقد أنّ القرآنَ الكريمَ هو الّذى أيقظ تفكيرَ المسلمين، ونهضَ بهم، فلمّا انصرفوا عن تعليمه تأخّروا، لأنهم غرقوا فى أفكار الآخرين ودانوا بكثير مما يبرأ منه الاسلام الصحيحُ. كَمَا اعتقدَ أنَّ المسلمين لو فهموا حقيقةَ الاسلامِ ما خضعوا لحاكم مستبدٍّ، وما استكانوا إِلاَّ باللّهِ وما طلبوا الْعَوْنَ إلاَّ من اللّهِ.

وكان يقول: ما أَكْثَرَ الصُّحُفَ السياسيّةَ والعلميّةَ والأدبيّةَ فى هذه البلاد، مع أنّ أهلها فى حاجة إلى صحيفةٍ أَبْسَطَ مِنْ ذلك كلّه، إلى صحيفة تقول لهم: اغسلوا أَرْجلكم، اغسلوا أيديكمُ، اغسلوا أثوابكم.

(من دكتور أحمد الحوفى – عن جمال الدين الأَفْغَانِى)

كلمات

اسْتَبَدَّ - raditi po svojoj volji	نَهَضَ بِـ - unaprijediti, preporoditi
عَوْنٌ - pomoć, saradnja	انْهَاض - buđenje, preporod
صَحِيفَة - časopis, novine	إِنْصَرَفَ - proći, minuti
بَسِيط - jednostavan	بَرَأَ - osloboditi se, biti nevin
غَسَلَ - oprati	إِعْتَقَدَ - biti ubijeđen, vjerovati, biti uvjeren
جَاهَدَ - biti revnostan, boriti se	

2. Sviđa mi se kritika ovog pisca ali mi se ne sviđa ova knjiga. Ja sam boravio(la) u Kairu i posjetio(la) sam kulturne spomenike Egipta - sve, osim Doline kraljeva (grobnica kraljeva). Nećete postići svoj cilj u životu, osim radom i marljivošću. Ja ne znam govoriti ni jedan jezik, osim svog maternjeg, to jest bosanskog jezika. Nije mi ni jedan čovjek iskren prijatelj, osim moje sestre. Majka je bila na trgu i kupila mnogo voća i povrća, osim jabuka. Idem na utakmicu svaki dan, osim nedjelje. Idem u pozorište, osim kad je opera - ne volim muziku.

Na pošti في البَرِيدِ

1) هل تَعمَلُ مَعِي مَعْرُوفًا و تَدُلُّنِي عَلَى مَكْتَبِ الْبَرِيدِ؟

Hoćete li biti tako dobri i uputiti me ka zgradi pošte?

2) إِنَّه بَعِيدٌ جداً لانْ تَذْهَبَ مَاشِيًا. - To je dosta daleko da biste išli pješice.

3) أنْصَحُكَ أن تَذْهَبَ بِسَيَّارَة. - Savjetujem vam da idete autom.

4) شُكْرًا لَكَ على نَصِيحَتِكَ. - Hvala vam na savjetu.

5) أيْنَ يُمْكِنُنِي أنْ أشْتَرِيَ بَعْضَ الطَّوَابِعِ؟

Gdje bih mogao(la) da nabavim nešto maraka?

AKUZATIV SPECIFIKACIJE اَلتَّمْيِيزُ

Akuzativ koji pobliže objašnjava riječi općenitog značenja zove se اَلتَّمْيِيزُ (masdar glagola مَيَّزَ - specificirati). Njime se označavaju - pojašnjavaju mjere i brojevi. Uvijek je neodređen i slijedi riječ zbog koje je u rečenici.

Arapski gramatičari ga definiraju kao riječ koja uklanja nejasnoću i obja šnjava želju, nastojanje i sl. npr.:

اشْتَرَيْتُ قِنْطَارًا قُطْنًا. - Kupio(la) sam kintar pamuka.

Riječ „kintar" je, nejasna, jer iza nje mogu stajati razna obilježja kao npr: قُطْنٌ - pamuk, ثُومٌ - bijeli luk, بَصَلٌ - crveni (ili crni) luk i tome slučno.

Riječ قُطْنًا u gornjoj rečenici objasnila je ono što je u količini kupljeno. Ta „nejasnoća" se u arapskoj gramatici naziva مُبْهَمٌ a riječ koja je objašnjava zove se تَمْيِيزٌ - specificiranje.

Prema tome, riječ قِنْطَارًا je مُبْهَمٌ - nejasan, a riječ قُطْنًا je تَمْيِيزٌ - pojašnjenje.

Pojašnjenja ima dvije vrste المُمَيِّزُ نَوْعَانِ, i to:

مَلْحُوظٌ - onaj koji se podrazumijeva, uzet u obzir i

مَلْفُوظٌ - onaj koji je izrečen, izgovoren.

مَلْفُوظٌ je ime koje vidljivo uklanja svaku nejasnoću i stoji prije riječi koju treba pojasniti, kao npr.:

اشْتَرَيْتُ رِطْلاً مِسْكًا. - Kupio sam ritlu mosuša (ritl je 144 dirhema).

اشْتَرَيْتُ صَاعًا تَمْرًا. - Kupio sam sa'an datula (sā' šuplja mjera za žito=kasabat 24 šake)

اشْتَرَيْتُ عِشْرِينَ كِتَابًا. - Kupio sam dvadeset knjiga

مَلْفُوظٌ je, dakle, riječ koja pojašnjava nejasno a ima je četiri vrste, i to:

1. اسْمَاءُ الوَزْن - **imenice mjerā npr.:**

اشْتَرَيْتُ جَرَامًا ذَهَبًا. - Kupio sam gram zlata.

اشْتَرَيْتُ دِرْهَمًا فِضَّةً. - Kupio sam dirhem srebra.

اشْتَرَيْتُ كيلو قَصْدِيرًا. - Kupio sam kilo kalaja (kostira).

اشْتَرَيْتُ قِنْطَارًانُحَاسًا. - Kupio sam 256,4 kilograma bakra.

2. اسْمَاءُ الكَيْل - **imenice manjih mjerā npr.:**

بَاعَ الفَلاَّحُ إِرْدَبًّاقَمْحًا و كِيلَةً أرُزًا و قَدَحًاسِمْسِيمًا.

Prodao je seljak irdeb pšenice, kilu riže i kadah susama.

3) اسْمَاءُ الْمِسَاحَة - **mjere za duljinu, prostor i površinu npr.:**

باعَنِي التَّاجِرُ مِتْرًا صوفًا و ذِراعًا حَرِيرًا.

Prodao mi je trgovac metar vunene tkanine i aršin (manje od metra - podlaktica) svilene tkanine.

زرع الفلاَّحُ فَدَانًا قُطْنًا و قيراطًا زهرًا.

Posijao je zemljoradnik fedan (4200 m^2 otprilike) pamuka i palac (oko 175,035 m^2) cvijeća.

4. إسم العَدَد **ime poslije brojeva npr.:**

السنةاثنا عَشَرَ شَهْرًا. - godina je 12 mjeseci

الشَّهْرُ ثلاثون يَوْمًا او واحدٌ و ثلاثون يومًا. - mjesec je 30 dana ili 31 dan

اليوم أربع و عشرون ساعَةً. - dan je 24 sata

الساعة سِتُّون دَقيقةً. - sat je 60 minuta

Akuzativ specifikacije za mjere i prostor (duljina, površina) dolazi i u اضافة ili sa prijedlogom مِنْ pa se može reći, kao:

اشْتَرَيْتُ رِطْلَ مِسْكٍ ili اشْتَرَيْتُ رِطْلاً مِنْ مِسْكٍ. - Kupio sam ritl mošusa

1. Što se tiče التمييز za broj, valjalo bi se vratiti brojevima (kao vrsti riječi) o kojima je bilo govora u udžbeniku za drugi razred.

Da, ipak, nešto ponovimo:

- od broja 3 do 10 ono što se nabraja dolazi u genitivu množine,
- uz brojeve 100 i 1000 ono što se nabraja dolazi u genitivu jednine,
- od broja 11 do 99 ono što se nabraja dolazi u akuzativu jednine, kao npr.:

احْدَى عَشْرَةَ سَنَةً - jedanaest godina

أَخَذْتُ خَمْساً وَعِشْرِينَ رَيْحَانَةً - Uzeh dvadeset pet bosiljaka.

خَمْسُ تُفَّاحَاتٍ - pet jabuka

مائة رُمَّانَةٍ - stotinu narova

أَلْفُ سَفَرْجَلَةٍ - hiljadu dunja

- broj 1 (وَاحِدٌ – وَاحِدَةٌ) i 2 (اثْنَانِ – اثْنَتَانِ) uvijek slijede svoju riječ uz koju stoje - tako je npr.:

تَحَدَّثَ في الحَفْلِ وَاحِدٌ. - Jedan (neko) je govorio na priredbi.

تَحَدَّثَ في الحَفْلِ اثْنَانِ. - Dvojica su govorila na priredbi.

تَحَدَّثَتْ في الحَفْلِ اثْنَتَانِ. - Dvije su govorile na priredbi.

Obično u ovakvoj situaciji i broj i ono što se broji zadržavaju svoj oblik, kao npr.:

في المسرحيَّةِ بَطَلٌ. - U kazališnom komadu je jedan glavni junak.

في المسرحيَّةِ بَطَلَانِ. - U kazališnom komadu su dva glavna junaka.

في المسرحيَّةِ بَطَلَتَانِ. - U kazališnom komadu su dvije glavne junakinje.

ili kao u konstrukciji, npr.: u govoru uzvišenog Allaha: (iz sureta يوسف)

إني رأيتُ أحدَ عشرَ كَوْكَباً. - *Vidio sam 11 zvijezda.*

ili (iz sureta التوبة)

إنَّ عدة الشُّهُورِ عندَ اللّه اثْنَا عَشَرَ شَهْراً. - *Broj mjeseci u Allaha je dvanaest.*

ili (iz sureta البقرة)

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْناً.

Rekosmo udari svojim štapom (po) kamenu i poteče iz njega dvanaest izvora.

Može da dođe vezan, kao:

في الكتاب واحدٌ و عشرون موضوعاً واثْنَتَان و تسعون صفحة. - U knjizi je 21 tema i 92 stranice

2. Brojevi od 3 do 9 bit će u inverziji sa onim što se broji u muškom i ženskom rodu - svejedno da li je prost, složen ili poslije veznika. Kad je o prostom broju riječ, kao npr.: u govoru Allaha velikog:

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ و ثَمَانِيَةَ أيَّامٍ حُسُوماً.

On je njemu (vjeru) nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio.

Ako je složen sa deset, kao:

في المعَسْكَرِ الصَّيْفِيِّ للمتفوّقِين تِسْعَةَ عَشَرَ طالباً و ثَلاثَ عَشْرَةَ طَالِبَةً.

U ljetnom kampu za uspješne (odlične) je 19 studenata i 13 studentica.

Kad je veznikom vezana (مَعْطُوف) kao

تَزَوَّجَ الرَّسولُ السَّيِّدَةَ خَدِيجَةَ و سِنُّهُ خَمْسَةٌ و عِشْرُونَ عَاماً.

Oženio je Božiji Poslanik gospođu Hadidžu kada je imao 25 godina.

3. Broj 10 dolazi u suprotnosti od onog što se broji kao npr:

عَشَرَةُ رِجَالٍ - 10 ljudi

عَشْرُ نِسْوَةٍ - 10 žena

Ako broj deset bude složen (sa još nekim brojem), onda će se slagati sa ovim što je brojeno, kao npr:

خَمْسَةَ عَشَرَ رَجُلاً - 15 ljudi

خَمْسَ عَشْرَةَ امْرَأَةً - 15 žena

هذه التمثيليّةُ المُسَلْسَلَةُ ثَلاثَ عَشْرَةَ حَلَقَةً. - Ova drama ima trinaest nastavaka.

4. Desetice brojeva od 20 do 90, te brojevi 100 i 1 000, zatim kad su ta dva

brojaمُـضـاف , neće se ništa mijenjati ni u muškom ni u ženskom rodu, kao u riječima Allaha milostivog npr.:

وَ وَاعَدْنَا مُوسى ثَلاَثِينَ ليلة وَ أَتْمَمْنَاها بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أربْعِينَ لَيْلَةً.

Mi odredismo da čas susreta sa Musaom bude kad se napuni trideset noći i dopunismo ih još sa deset, pa se vrijeme koje je odredio Gospodar njegov ispuni za četrdeset noći .

Temjiz brojeva ima tri pravila:

1. Da bude genitiv plurala uz brojeve od 3 do 10, kao npr.:

قَضَيْنَا في الرِّحْلَةِ خَمْسَ لَيَالٍ وَ سِتَّةَ أيَّامٍ. - Na izletu smo proveli pet noći i šest dana.

2. Da bude u jednini u akuzativu uz brojeve od ll do 99 npr.:

في الكتاب مُقَدِّمَةٌ و أَحَدَ عَشَرَ فَصْلاً في تِسْعِينَ صَفْحَةً.

Knjiga ima predgovor i ll poglavlja na 90 stranica.

3. Da bude u genitivu jednine sa brojevima 100 i 1 000, npr.:

أَلْفُ سَيِّدَةٍ وَ ثَلاَثَةُ آلاَفِ رَجُلٍ. - 1 000 (gospođa) žena i 3 000 (muškaraca) ljudi.

Promjena (إِعْرَاب) brojeva

1. Brojevi od 11 do 19 su nepromjenljivi i završavaju se na fethu ـَ na oba dijela složenog broja, kao npr.:

فَرِيقُ كُرَةِ الْقَدَمِ أَحَدَ عَشَرَ لاَعِباً. - Nogometni tim ima jedanaest igrača.

2. Dva broja 12 (اثْنَا عَـشَـرَ و اثْنَتَـا عَـشْـرَةَ) mijenjaju svoj prvi dio (اثْنَا و اثنتا) po promjeni za dvojinu (اثْنَيْ و اثنتَيْ) a drugi dio ostaje na fethu ـَ npr:

السنة اثنا عَشَرَ شَهْراً. - Godina je 12 mjeseci.

إِنَّ في السنةِ اثنَيْ عَشَرَ شَهْراً. - Zaista je u godini 12 mjeseci.

تَشْتَمِلُ السنةُ على اثنَيْ عَشَرَ شَهْراً. - Godina obuhvaća 12 mjeseci.

في الكتاب اثنتا عشرة صُورَةً تَوْضِيحِيَّةً. - U knjizi je 12 ilustriranih slika.

إنّ في الكتاب اثنتَيْ عشرة صُورَةً تَوْضيحيَّةً. - Zaista je u knjizi 12 ilustrovanih slika.

يَشْتَمِلُ الكتابُ على اثنتَيْ عشرة صُورَةً تَوْضيحيَّةً. - Knjiga sadrži 12 ilustracija.

3. Brojevi (koje smo spomenuli) promjenljivi su svejedno jesu li u jednini, vezani veznikom, ako su desetice, ili brojevi 100 i 1000 i riječi uz njih kao dio njihovog اضافة kao npr.:

مَثَلُ الَّذينَ يُنْفِقُونَ أموالَهُمْ في سَبيلِ اللّه كمثل حَبَّةٍ انْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ في كُلِّ سُنْبُلَةٍ مائةُ حَبَّةٍ.

Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz koga nikne sedam klasova a u svakom klasu 100 zrna (القرآن)

Određeni i neodeđeni brojevi

Broj, kao što smo do sada iz primjera vidjeli, može biti neodređen a može se i odrediti određenim članom ال a određen će biti kad npr.:

a) broj bude složen pa na prvi njegov dio dodamo određeni član, npr.:

فصولُ المَدْرَسَةِ الخَمْسَةَ عَشَرَ مُكْتَمِلَةُ العَدَدِ.

Petnaest školskih odjeljenja je popunjeno.

b) Kad broj bude إضافة u na drugi dio genitivne veze المضاف إليه stavi se određeni član ال

ظَفَرَ في مُسابَقَةِ الشِّعْرِ ثَلاَثَةُ الشُّعَراءِ الأَوائِلُ.

Na takmičenju poezije pobijedila su tri prva pjesnika.

c) Ako bude broj vezan, određeni član ال doći će i na oba dijela معطوف و معطوف عليه, kao npr.:

إشْتَرَكَ في مسابقة الجري الخمسةُ و العشرون تلميذاً.

Na takmičenju u trčanju učestvovalo je 25 učenika.

d) Ako broj bude u deseticama, broj se odredi ال kao npr.:

أُلْقِيَتِ الْعِشْرُونَ مُحَاضَرَةً المُعدَّةُ للْبَرْنَامِجِ الثَّقَافيِّ.

Održano je dvadeset predavanja pripremljenih za program iz kulture.

Ako se od brojeva pojavi oblik فـاعِلٌ , onda to ukazuje na redne brojeve, kao druga i drugi الثاني و الثانية tako sve do 10 - ali se onda kaže:

التَّاسعَةُ عَشَرَةَ - devetnaesta الحَادي عَشَرَ - jedanaesti i tako sve do 99.

Oblik فـاعل se upotrebljava tako da slijedi riječ na koju se odnosi u rodu (mu ški i ženski rod) u broju, kad je vezan, kad dođe kao jednina ili kao složen broj, kao npr.:

هاجَرَ الرَّسُولُ الى المدينة في العام الثالثِ و الخَمْسِينَ من عُمْرِه و تُوُفِّي في السَّنة الثالثة و الستين.

Prešao je Božiji Poslanik u Medinu u svojoj pedeset trećoj godini a preselio je na ahiret u šezdeset trećoj godini.

Već smo spominjali da se u složenim brojevima javlja fetha َـ na oba dijela složenog broja od 11 do 19 kao npr.:

يُحْتَفَلُ بالمَوْلِدِ النَّبَوِيِّ في اليَوْمِ الثَّانيِ عَشَرَ من شهر ربيع الأوّل.

Rođenje Božijeg Poslanika a.s. proslavlja se dvanaestog rebīu-l-ewwala.

Često se ovaj akuzativ, kao što smo vidjeli iz primjera, smatra subjektom kao u primjeru:

أحمدُ قَوِيٌّ عَقْلاً ili أَحْمَدُ قوي عَقْلُهُ .

Ako se iza broja 100 ili 1000 (uz koje brojeve stoji u genitivu) dođe još neki broj - na taj će se broj dodati imenica u broju i padežu koji zahtijeva broj koji je iza veznika, npr:

101 knjiga - مِائَةُ كِتَابٍ و كِتَابٌ

1003 noći - اَلْفُ لَيْلَةٍ و ثلاث ليالٍ

150 knjiga - مِائَةُ و خمسون كِتَابًا

Brojati se može početi od manjeg broja ka višem i obratno ob višeg broja ka manjem.

Ako se uz naziv mjeseca upotrijebi neodređen redni broj, on će biti المضـاف nazivu mjeseca, npr.:

رَابِعُ المُحَرَّمِ - četvrtog muharrema

Ako redni broj ima لام التعريف određeni član, onda između toga broja i naziva

mjeseca stoji prijedlog مِنْ , kao:

فِي الرَّابِعِ مِنَ الْمُحَرَّمِ - četvrtog muharrema

Pošto se u arapskom jeziku (u islamskom svijetu) vrijeme računa po Hidžri, koja je ravna mjesečevoj godini, računa se i datum prema noćima, a ne danima. Uz to se za prvu polovinu od 15 dana - kaže „noći koje su prošle" خَلَتْ ili بَقِيَتْ za one koje su preostale, od 15. do kraje mjeseca. Korijen ovih izraza je u glagolima خلا i بَقِيَ. Tako će biti npr.:

لأَرْبَعَ عَشَرَةَ لَيْلَةً خَلَتْ من رَمَضَانَ. - 14. ramazana

لأَرْبَعَ عَشَرَةَ لَيْلَةً بَقِيَتْ من رَمَضَانَ. - 16. ramazana

Kao što se iz gornjih primjera vidi, pred glavnim brojem stoji prijedlog لِ.

Glavnim brojem izražavaju se i godine kalendara. Prije glavnog broja stoji riječ سنة ili عام u akuzativu ili u genitivu sa prijedlogom في npr:

لليلتين من رمضان سنة (في سَنَةٍ) سَبْعٍ و مائتين و ألف بعد الهجرة.

Drugog ramazana 1207. poslije Hidžre.

Suprotno od temjiza koji je označen kao onaj koji je izgovoren (rečen), ovo je temjiz koji se iz rečenice razumije الملحوظ npr.:

و طاب محمّد نفساً. - Muhamed je dobar po duši.

و فَجَّرْنَا الارْضَ عُيُوناً. - I učinili da iz zemlje izvori provru.

انا أكْثَرُ مِنْكَ مالاً و أعزّ نَفَراً. - Od tebe sam bogatiji i jačeg sam roda.

وامْتَلأ الإناء مَاءً. - Posude je napunio vodom.

مِصرُ أكْثَرُ البِلاَدِ العَرَبِيَّةِ عَدَداً.

Egipat je največa arapska zemlja po broju stanovnika.

Stanja temjiza الملحوظ

1. Temjiz o kome je riječ nekad se prenese na subjekat, kao:

طابَتِ الاسْكَنْدَرِيَّةُ هَوَاءً.

Aleksandrija je ugodna (povoljna, dobra) u pogledu klime.

U pogledu klime Aleksandrija je ugodna.

Osnovna misao rečenice je

طَابَ هَوَاءُ الاسْكَنْدَرِيَّةِ. - Ugodna je aleksandrijska klima - pa je subjekat preuzeo na sebe funkciju temjiza.

2. Temjiz se može prenijeti i na objekat, kao npr.:

غَرَسْنَا الارْضَ شَجَراً. - Zemlju smo zasadili stablima.

a u osnovi je bilo: غَرَسْنَا شَجَرَ الارْضِ.

3. Može se prenijeti i na subjekat imenske rečenice المبتدأ , kao npr.:

أنا أكْثَرُ منكَ تَجْرُبَةً. - Moje je iskustvo veće od tvoga.

U osnovi je bilo: تجربتي أكثر من تجربتك.

Obje ove vrste temjiza uvijek su u akuzativu.

Čestice u službi temjiza

Ima nekih riječi koje ne pripadaju brojevima (kakve mi znamo) ali su im po značenju jako slične i zato ih nazivamo zamjena za brojeve كنايات العدد a najčešće u upotrebi su: كَمْ – كأيِّنْ – كذَا – بِضْعٌ – نَيِّفٌ

1. Upotrebljavamo كَمْ upitno i predikatno.

Kad je كَمْ upitno, njime se pita o broju, kao npr.:

كَمْ مَرَّةً ؟ - Koliko puta?

كم دولَةً انْضَمَّتْ الى الأمم المُتَّحِدَة؟

Koliko je država uključeno u Organizaciju ujedinjenih naroda?

Temjiz će ovdje biti u jednini u akuzativu ako ne bude sa prijedlogom. Ako, pak, dođe prijedlog, pojavit će se genitiv ili će ostati akuzativ, npr:

في كم سنةٍ (او سنةً) تَمَّ بِنَاءُ المدينة؟

Za koliko godina je izgrađen (podignut) grad?

بِكَمْ دِينَارٍ (او ديناراً) إشْتَرَيْتَ هذه التحفة النَّادِرَةَ؟

Za koliko dinara si kupila(o) ovaj rijedak poklon?

2. كَمْ kao predikatska sintagma može imati i više od jednog temjiza koji mogu biti u إضافة ili sa prijedlogom مِنْ, kao npr.:

كم من فِئة قليلة غَلَبَتْ فئةً كثيرةً بإِذْنِ اللّه ...(القرآن)

Koliko malih skupina nadvlada mnogobrojne skupine uz pomoć Allaha...

U ovoj vrsti temjiza uz كم nema potrebe za odgovorom. To nije slučaj kad كم ima službu upitne sintagme. Može biti u jednini ili u množini, kao:

كم بَطَلٍ بُوسْنَوِيٍّ سَجَّلَ التاريخُ بُطُولَتَهُ!

Koliko je bosanskih heroja čije je herojstvo zabilježila historija!

كَأَيِّنْ - koliko - kao i predikatska sintagma الخبريّة i uz ovu česticu može doći više temjiza, a ni ona ne traži odgovor. Temjiz uz nju može biti u jednini uvijek sa prijedlogom مِن, kao npr.:

كأيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لا تَحْمِلُ رِزْقَها اللَّهُ يَرْزُقُها و إِيَّاكم. (القرآن)

Koliko divljih zvijeri ne pripravlja sebi hranu, Allah hrani i njih i vas.

كذا - toliko, ovako - ima uza se neodređen temjiz koji dolazi u jednini ili u množini u akuzativu - a sama čestica dolazi ili ponovljena ili vezana, kao npr.:

سَجَّلَ الفَرِيقُ في المُبَاراة كذا هَدَفًا.

Na utakmici je momčad zabilježila toliko pogodaka.

بِضْعٌ - nekoliko (od 3 do 9) - može stajati uz oba roda.

Što se tiče temjiza, riječ بِضْعٌ bit će muškog roda - kad brojeno bude ženskog roda i obrnuto: Stajat će u ženskom rodu بِضْعَةٌ kad brojeno bude mu ški rod. Temjiz ove riječi će biti množina u genitivu kad ona stoji, samostalno, a u akuzativu kad je složena ili vezana kao npr:

قَضَيْنَا في المَصِيفِ بِضْعَةَ أَسَابِيعَ.

Na ljetovanju smo proveli nekoliko sedmica.

قَابَلْتُ بِضْعَةَ عَشَرَ صَدِيقًا. - Srela sam deset i više prijatelja.

نَيِّفٌ- toliko ova se riječ upotrebljava uz bilo koji broj od 1 do 9 i obično dolazi u istom obliku i za muški i za ženski rod, kao npr.:

قَرَأْتُ لشوقي نَيِّفًا و عِشْرِينَ قَصِيدَةً.

Pročitala sam dvadeset i nekoliko kasida od Ševkija

VJEŽBA 9 تَمرينات

1. Prevedi rečenice na bosanski jezik, vokaliziraj i analiziraj!

إِشْتَرَيْتُ خمسة عشر قلما وستَّ عَشَرَةَ ورقة – قضينا فى السفر عشرين يوما وأربع وعشرين ساعة – إلتقينا فى السوق خمسة عَشَرَ رجلا وخمس عشرة امرأة – إقرأ الباب الثالث فى الصفحة الخامسة والعشرين – كم فَرَسًا عندك؟ عندى كثير من أفراسك – بكم دينار إشتريت هذا؟ أعطاه كذا دينارا – وإن يكن منكم مِائة صابرة يغلبوا مِائَتَيْنِ وإن يكن منكم ألف يغلبوا (savladati) ألفين بإذن اللّه واللّه مع الصابرين – إشْتَرَيْتُ جراما من ذهب – باع الفلاح فدانا برسيما (او فدان بِرْسِيمٍ (djetelina) أَوْ فدانا من بِرْسِيمٍ إنّ هذا أخى له تِسْع تِسْعُونَ نَعْجَةً (ovca) – فى هذه التمثيلِيّة اشترك أَرْبَعَةَ عَشَرَ مُمَثِّلاً.

2. Prevedi na arapski jezik:

Arapski mjeseci imaju dvadeset devet ili trideset dana. Učestvuje stotinu pilota na stotinu aviona. Pod ekspertizom إختبار se nalazi još 400 pilota. U vrtu je 1.000 stabala i 1.000 plodova voća. Gimnastičkoj utakmici prisustvovalo je 100 djevojaka i 300 mladića. Dvije sedmice imaju 14 dana. Izložbu je posjetilo 450 posjetilaca. Četvrti razred je napredniji od drugih. Na ispitu iz svih predmeta bilo je 11 muškaraca i 11 djevojaka. Četrnaestog dana lunarnog (mjesečevog) kalendara u noći se pojavi pun mjesec.

3. Iz datih tekstova (sa bosanskog i arapskog jezika) povadi sve akuzative i objasni njihovu upotrebu.

Od glagola u tekstu izvedi akuzative i konstruiraj rečenice.

Sve vježbe radi pismeno!

U apoteci

1) من فضلكم أعطوا لي شَيْأً من زيت الخِرْوَعِ. - Molim vas, dajte mi malo ricinusa.

2) يَلْزِمْنِي أيَّ دَوَاءٍ لاخْرَاجِ البَلْغَمِ. - Treba mi neki lijek protiv kašlja.

3) كيف يُشْرَبُ؟ - Kako se uzima?

4) إذا أردتَ فإِنّي أُحَلِّيه لَكَ. - Ako želiš, ja ću ti ga zasladiti.

5) اشْرَبْ زَيْتَ الخِرْوَعِ بِبَعْضِ الشُّرْبِ الحُلْوِ.

Popij ricinus sa nekim slatkim napitkom.

6) أريدُ أيْضًا زُجَاجَةَ قَطْرَةٍ صَغِيرَةٍ. - Treba mi jedna mala bočica kapljica.

7) ما نَوْعُ القَطْرَةِ التي تُرِيدُهَا؟ - Koju vrstu kapljica želite?

8) أنا مُحْتَاج إلى سُلْفَاتِ الزِّنْكِ و ماءِ الوَرْدِ. - Treba mi cinkov sulfat i ružina voda.

9) و أيضًا بَعْضَ القُطْنِ و صَبْغَةَ اليُودِ و الشَاشِ. - Također, zavoj, malo joda i vate.

AKUZATIV UZROKA ILI SVRHE اَلْمَفْعُولُ لأَجْلِهِ

Ime u akuzativu koje objašnjava razlog glagolske radnje i uzrok rezultata te radnje zove se akuzativ uzroka ili svrhe اَلْمَفْعُولُ لأَجْلِهِ

Pogledajmo ove primjere:

١) يُسَافِرُ الطَّلَبَةُ الى اوربَّا طَلَبًا لِلْعِلْمِ.

٢) عَاقَبَ الْقَاضِي الْمُجْرِمَ تَأْدِيبًا لَهُ.

٣) قُمْ احْتِرَامًا لأُسْتَاذِكَ.

٤) تَصَدَّقْتُ عَلَى الفَقِيرِ أَمَلاً فِي الثَّوَابِ.

٥) صَفَحْتُ عَنِ السَّفِيهِ حِلْمًا.

٦) تَجَاوَزْتُ عَنْ هَفْوَةِ الصَّدِيقِ إِبْقَاءً على مَوَدَّتِهِ.

Razmotrimo malo izraze; إِبْقَاءً، حِلْمًا، أَمَلاً، احْتِرَامًا، تَأْدِيبًا، طَلَبًا i otkrit ćemo da su to sve imena u akuzativu, i to nije ništa neobično i nepoznato. Ali, šta smo iz toga razumjeli? Ono što smo razumjeli jeste da su studenti otputovali u Evropu. Znamo li pobliže nešto zbog čega su npr.: otputovali? Znamo jer imamo objašnjenje u riječima طَلَبًا لِلْعِلْمِ. Tako sad znamo razlog putovanja studenata u Evropu.

Sad razmotrimo sve gore navedene primjere koji se svi zovu اَلْمَـفْـعُـولُ لَهُ (لأَجْلِهِ). Najlakše bismo u svakoj rečenici otkrili اَلْمَفْعُولُ لأَجْلِهِ kad bismo tražili odgovor na pitanje o razlogu vršenja radnje kao:

لِمَاذَا تَصَدَّقْتَ عَلَى الفَقِيرِ؟ - Zašto si dao milostinju siromahu?

Odgovor bi bio:

أَمَلاً فِي الثَّوَابِ. - Radi dobrog djela.

Prema onome što smo izložili, pravilo ove vrste akuzativa glasi, kao što smo istakli na početku, a to je:

إِسْمٌ مَنْصُوبٌ يُبَيِّنُ سَبَبَ الفِعْلِ وَ عِلَّةَ حُصُولِهِ.

Uvjet pod kojim se može iskoristiti ovaj akuzativ jeste da subjekat za obje

glagolske radnje bude isti i da vršenje glagolske radnje bude istovremeno. Ovaj akuzativ uvijek je infinitiv i slijedi u rečenici odmah iza glagola ili imena slična glagolu. Obično je مُجَرَّدٌ - čist ili je u الاضافة ili je izgubio određeni član pa je المضاف.

Ako se radi o slučaju kad je subjekat za glagolske radnje isti, ova oznaka dolazi kao infinitiv u akuzativu, npr.:

زُيِّنَتِ الْمَدِينَةُ إِكرامًا لِلْقَادِمِ. - Okićen je grad iz poštovanja porema psjetiocu.

Ako se radi o istovremenosti radnje glagola, ova oznaka dolazi većinom s prijedlogom, kao npr.:

أَصْفَحُ عَنْهُ لِلشَّفَقَةِ بِهِ. - Oprostio(la) sam mu iz sažaljenja.

Ali, malo je slučajeva s prijedlogom za rečenicu u kojoj je isti subjekat, kao što je malo slučajeva za rečenicu u kojoj je istovremena radnja i da je upotrijebljen akuzativ.

Ali, ako oba ova razloga za upotrebu اَلْمَفْعُولُ لِأَجْلِهِ nisu zadovoljena (tj. nije nijedan od njih zadovoljen), onda ova oznaka dolazi s prijedlogom, kao:

جَلَسْتُ لِلتَّعَبِ. - Sjeo sam zbog umora.

لَهُ حَرارَةٌ بِسَبَبِ مَرَضٍ. - Imao je temperaturu zbog bolesti.

سَأَذْهَبُ لِلِّقَاءِ معه. - Otići ću radi susreta s njim.

VJEŽBA 10 تَمرِينات

1. Prevedi, dopuni vokale i analiziraj pa izvadi akuzativ svrhe:

يَزُورُ مصر كثير مِنَ السَّائحِينَ تَرْوِيحًا عَنِ النَّفْسِ فَيَذْهَبُونَ إِلَى الصَّعيد رَغْبَةً فى مُشَاهَدَة ما به مِنَ الآثار الَّتِى بَنَاهَا الْقُدَمَاءُ إظهاراً لنبوغهم، وشَيَّدُوها تمجيداً لِمُلُوكِهِمْ والَّتِى أنطقت ألسنة الناس بالثناء إعترافًا بِفَضْلِهِمْ وجعلت كل مصري يفخر إِعْجَابًا بآبائه الأَمْجَاد.

2. Dodaj na sljedeće rečenice akuzativ uzroka ili svrhe:

١) وَقَفْتُ لِلْمُعَلِم...

٢) عطفت على الصغير ...

٣) لاَ يَسْتَذْكِرُ مَحَمَّدٌ دُرُوسَهُ ...

٤) يُرَتِّبُ عَلِيٌّ كُتُبَهُ ...

٥) حَضَرْتُ في السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ ...

٦) كافأني أبي ...

٧) أعطيت الفَقِيرَ خُبْزاً ...

3. Napiši pet rečenica u kojima će biti direktan objekat sastavljena lična zamjenica koja će se povezati sa akuzativom uzroka.

Napiši pet rečenica u kojima će se naći odnosna zamjenica koju poveži sa akuzativom uzroka

Napiši pet rečenica u kojima će se naći pokazna zamjenica koju treba povezati sa akuzativom uzroka.

4. Odgovori na pitanja:

١) لِمَ تَجَدُّ في إستذكار دروسك؟

٢) لماذا تنشأ ملاجىء اليتامى؟

٣) لِمَ يحرص الوالدان على تربية أولادهما؟

٤) لِمَ لا تَقْتَرِبُ من الثعبان؟

الكلام

مِنْ فَضْلِكُمْ هَلْ يُمْكِنُنِي أَنْ أَسْتَخْدِمَ تِلِيفُونَكُمْ؟

Molim Vas, mogu li se poslužiti vašim telefonom?

طَبْعًا، تفضّلوا بِكُلِّ سرور. - Naravno, vrlo rado, izvolite!

أشكركم شكرًا جزيلاً. - Hvala Vam lijepo.

هَلْ يمكنني أن أَنْظُرَ إِلى دَلِيلٍ تليفونيٍّ؟ - Mogu li pogledati telefonski imenik?

كم أُجْرَةُ هَذا التَّحَدّث؟ - Koliko košta ovaj razgovor?

AKUZATIV STANJA الحال

Akuzativ stanja الحال , kao što se iz samog imena vidi - jeste neodređeno ime u akuzativu koje objašnjava stanje subjekta ili objekta u rečenici ili obadva ova rečenična elementa zajedno, kao npr.:

تَكَلَّمْ صِدْقًا وانْقُلِ الخَبَرَ صَحِيحًا. - Govori iskreno i tačno prenosi vijesti.

Evo primjera kad الحال označava stanje objekta u kur'anskoj rečenici:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شاهدًا و مُبَشِّرًا وَ نَذِيرًا...

O Vjerovjesniče, mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radnosnih vijesti i kao poslanika koji opominje.

Evo primjera kad الحال objašnjava stanje subjekta i objekta zajedno, kao:

صافح اللاعب مُنَافِسَهُ مُتَحَابَّيْنِ.

Pošto mu je služba u rečenici određena, on mora uvijek biti u vezi sa glagolom, ili onom riječi koja ima glagolsko značenje, ili je glagolu slična.

Ovog akuzativa ima tri vrste:

1. حال المفرد je oznaka stanja koja nije ni rečenica ni ono što je slično rečenici a slijedi imenicu kojoj pripada u rodu i broju, npr.:

وَاجَهَ الصِّعَابَ قَوِيًّا. - Snažno se suprotstavio teškoćama.

وَاجَهَا الصِّعَابَ قَوِيَّيْنِ. - Snažno su se suprotstavili teškoćama njih dvojica.

وَاجَهُواالصِّعَابَ أَقْوِيَاءَ. - Oni su se snažno suprotstavili teškoćama.

وَاجَهِي الصِّعَابَ قَوِيَّةً! - Suprotstavila se snažno teškoćama!

2. الجُمْلَةُ الحَالِيَّةُ je imenska ili glagolska rečenica, npr.:

نَنْتَصِرُ عَلَى الْعَدُوِّ و نحنُ يَدٌ واحدةٌ.

Savladali smo neprijatelja, a mi smo kao jedna ruka.

سَرَي الفَدَائِيُّ ليلا و يَتَسَلَّلُ نحو العدوِّ.

Dobrovoljac se kretao noću da se privuče do neprijatelja.

Uvjet da rečenica bude potpuna jeste da između oznaka stanja i riječi čije se stanje označava kao veza bude و - واو الحال ili lična zamjenica koja se iskaže ili pomišlja, npr.:

لَنْ نَغْفِلَ و العَدُوُّ مُتَرَبِّصٌ.

Nećemo nipošto biti opušteni a neprijatelj je pripravan.

Nekad dođu i و i zamjenica zajedno, npr.:

يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ و لا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَ هُوَ مَعَهُمْ.

Boje se ljudi, a ne boje se Allaha a On je s njima (Kur'an).

3. الْحَالُ شِبْهُ جُمْلَةٍ dolazi sa genitivom uz prijedlog ili česticu:

رأيتُ الطّيورَ بين الشجرِ و الزّهْرِ. - Vidjela sam ptice među stablima i cvijećem.

4. Nekad može tajati i više oznaka الحال uz jednu riječ čije stanje označavaju صاحب الحال npr.:

قرأتُ الْقصّةَ مُسْتَمْتِعًا يُعْجِبُنِي خَيَالُهَا.

Pročitala sam priču sa uživanjem, sviđa mi se njena ideja.

سمعت الأنباء مُصْغِيًا مُسْتَبْشِرًا. - Slušala sam vijesti napregnuto radosno.

5. Nekad الحال stoji prije riječi koju slijedi - صاحبها (او فعلها), kao:

بَزَغَ القَمَرُ سَاطِعًا ili سَاطِعًا بَزَغَ القَمَرُ. - Blistavo se pojavio mjesec.

6. Nekad se riječ koja je u vezi sa الحال ispusti - ako se iz smisla dade razumjeti npr.:

هَنِيئًا مَرِيئًا! - dobar tek, prijatno

تَحِيَّةً و سَلَامًا! - sa srećom!

أَهْلاً وَ سَهْلاً - dobrodošli (ako je neko zahvalio na gostoprimstvu, npr.:)

7. Kad postoji međusobni odnos kao kod sličnosti - تَشْبِيهٌ, kao:

بِعْتُهُ يَدًا بِيَدٍ وَ كَلَّمْتُهُ فَاهَ الى فِي.

Prihvatio sam ga rukom za ruku a govorio sa usta na usta (približio usta ustima).

8. **K**ad iznosimo **n**eki red - تَرْتِيبٌ kao:

a) يَدْخُلُونَ رَجُلاً رَجُلاً. - Ulaze jedan po jedan (jedan za drugim).

اقْرَؤُوا الكِتَابَ بَابًا بَابًا. - Čitajte knjigu poglavlje za poglavljem.

b) Nekad bude zamjenica sama kao:

وَ قُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ.

Siđite - rekosmo Mi - jedni drugima ćete neprijatelji biti.

c) Ili **kad su zajedno i jedna i druga veza** - و i lična zamjenica, kao:

...خرجوا من ديارهم و هم ألوفٌ! Izašli su iz svojih kuća, a bijaše ih na hiljade!

Ili dođe oznaka **ili prijedlog** sa imenicom, kao:

رأيتُ الْهِلاَلَ بين السّحاب وأَبْصَرْتُ شُعَاعَهُ في الماء.

Vidjela(o) **sam** mlađak među oblacima i ugledah njegovu sjenku u vodi.

ili ako **tih oznaka** ima više kao:

وَ لَمَّا رَجَعَ مُوسى الَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا.

A kada se Musa, svom narodu ljut i tužan vratio.

9. Kad je u **pitanju cijena**, kao:

بعت الشيىء رطلاً بدرهمٍ واشْتَرَيْتُهُ ذراعًا بدينارٍ.

Prodala(o) sam nešto za dirhem po ritlu (vrsta mjere) a kupila(o) za dinar po ziran (mjera).

10. Ili kad stoji kao atributivna sintagma, kao:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku da biste razumjeli.

الحال ima uza se riječ koja označava عامل - regens koja veže oznaku stanja za riječ čije **stanje** označava - صاحب الحال.

عامل je ono **što** prethodi kao glagol ili glagolu slična riječ koja izaziva promjenu druge riječi u toj rečenici, kao:

إنّ هذا الشيىء عجيب. - Zaista je to čudno.

كأنّ قلوب الطير رطبًا و يابسًا. - Kao da su srca ptica tiha i ukočena.

Što se tiče صاحب الحال , nekad mu nema atributa a ako dođe iza الحال , onda je neodređen, kao:

جاء راكبًا رَجُلٌ. - Došao je nekakav čovjek jašući.

Ili kao specifičan, npr:

جاءهم كتاب من عند الله مُصَدِّقٌ لما معهم

A kada im Knjiga od Allaha dolazi, koja priznaje kao istinitu Knjigu koju imaju oni.

Ili ga slijedi negacija ili slično negaciji, kao

و ما أهلكنا من قرية إلاّ و لها كتاب معلوم.

A mi smo uništili gradove samo u određeno vrijeme (oni imaju poznatu Knjigu).

لا يبغ امْرُءٌ على امْرِئٍ مُسْتَسْهِلاً!

Neka niko ni od koga lahko ne traži pomoć!

Pošto se radi o vrlo specifičnom akuzativu, hajde da ukratko rezimiramo ono što smo o njemu izložili. Počnimo od toga da je riječ o neodređenom imenu (glagolskoj imenici koja se u arapskom jeziku zove المَصْدَرُ).

Akuzativ stanja se može izraziti i:

a) participom aktivnim svih vrsta proširenih glagolskih vrsta:

أَلْقَى كَلِمَةً وَاقِفًا. - Održao je govor stojeći.

b) Prezentom glagola koji je došao iza nekog glagola u perfektu, npr.:

جَاءَ أَخِي يَحْمِلُ حقيبةً في يَدِهِ. - Došao mi je brat noseći torbu u ruci.

c) prošlim vremenom - الماضي dva glagola između kojih mora kao veza - الرَّابِطُ biti – و واو الحال , npr:

خَرَجَ مِنَ الْبَيْتِ وَ هُوَ قَرَأَ الْجَرِيدَةَ. - Izašao je iz kuće čitajući novine.

Evo najjednostavnijih primjera ovog akuzativa:

a) جاء ضاحكا. - Došao je smijući se.

b) رَأَيْتُهُ ضاحكا. - Vidjela sam ga smijući (se) (a on se smije).

c) يَخْرُجُ وَ هُوَ يَضْحَكُ. - Izlazi smijući se.

Svaki od ovih **primjera** može se izraziti i cijelom rečenicom, samo tada između rečenica mora biti veznik و – واو الحال npr.:

a) جاء و هو يضحك.

b) رَأَيْتُهُ و هو يضحك.

c) خرج و هو يضحك.

Kad je riječ o prevođenju ove i ovakvih konstrukcija ponovimo:

a) najčešće se prevodi glagolskim prilogom sadašnjim (ili prošlim, mada je sadašnji češći)

b) našim instrumentalom

قَابَلَنِي خبزا. - Dočekao me je sa hljebom.

c) genitivom

أَعْطَانِي كَأْساً مَمْلُوءَةً مَاءً. - Dao mi je čašu punu vode.

d) sa „kako"

اِلْتَقَيْتُ الْجُنْدِيَّ يَحْمِلُ بُنْدُقِيَّةً. - Srela sam vojnika kako nosi pušku.

VJEŽBA 11 تَمرِينات

في السُّوق الدوليّة

كانت السّوقُ عامِرَةً بالمَعْرُوضَات مِنَ الآلاَت الْحَدِيثَة وَالْمَصْنُوعَات وَالْمَنْسُوجَات وَأَنْوَاعِ الأثاث والآلات المنزليّة وغيرها. وقد ذهبت أُسْرَةُ أَحْمَدَ إلى المعرض ومضت فى أنْحَائه سَعِيدَةً تَسْتَعْرِض ما فيه ويبحث كُلُّ فَرْدٍ مِنْهَا عَمَّا يُرِيدُ. ذهب أَحْمَدُ إلى قسم الكتب وأخذ يقلّب القصص مُتَأَمِّلاً فيها باحثًا عن الجديد منها. وذهبت زَيْنَبُ وأُمُّهَا إلى قسم الملابس وأَخَذَتَا تتنقلان فيه مسرورتين بجَمَالِ الْمَعْرُوضَات ومتانتها واعتدال أثمانها. وتَنَقَّلَ الأَبُ بَيْنَ الآلات الهندسيّة والكتابيّة يَتَأَمَّلُ الآلاَتِ حِسَابَةً أوْ كاتبةً لِيشترى مِنْهَا ما يُوَفِّرُ عليه وقته وجهده.

وعاد أفراد الأسرة فرحين بما شاهدوا من مُبْتَكِرَات رائِعَةٍ وَمَعْرُوضَاتٍ جَدِيدَةٍ تَعْمَلُ مُتَنَافِسَةً على طريقِ التَّقَدُّمِ.

كلمات

السُّوق الدوليّة	مَلاَبِسُ
عامِرَة	إعْتِدَالٌ
مَعْرُوضٌ	ثَمَنٌ
حَدِيثَةٌ	هَنْدَسِيَّةٌ
مَصْنُوعَاتٌ	تَأَمَّلَ
مَنْسُوجَاتٌ	وَفَّرَ عَلَى
آلات مَنزلِيّةٌ	مُبْتَكِرٌ
أَنْحَاءٌ	تَقَدُّمٌ
قَلَّبَ	

1. Prevedi dati tekst, dopuni ispuštene vokale uz pomoć riječi koje su vokalizirane, te odgovori na sljedeća pitanja:

1. Šta je to međunarodni sajam?
2. Šta je na sajmu izloženo?
3. Gdje se obično održavaju takvi sajmovi?
4. Za vrijeme rata u Zenici smo imali takav sajam svake godine, zar ne?
5. Ko je išao da posjeti sajam?
6. Šta je razgledao Ahmed i šta je tražio?
7. Šta je tražio otac?
8. Šta si ti tražio(la) na sajmu?
9. Šta je na sajmu tražila majka, a šta sestra?
10. Jesu li otišli sa sajma kući zadovoljni?
11. Zašto?
12. Može li se na sajmu vidjeti industrijski napredak zemlje?
13. Opiši nam jedan svoj posjet nekom sajmu. Ako nisi nikad bio na sajmu, ti nam opiši svoj posjet nekoj drugoj izloži, knjiga na primjer ili slika.

2. Iz datog teksta izvadi sve akuzative. Ako ima akuzativ stanja, analiziraj ga i zamijeni općim akuzativom ili direktnim objektom.

3. Prepričaj i napiši sljedeći tekst (pošto si ga prepričao/la):

. وَ مَرَّتِ الأَيَّامُ وَعَلِيٌّ لا يَدْرِى من أَمْرِ الدَّعْوَةِ شَيْئًا. حَتَّى دَخَلَ الدَّارَ فى أَحَدِ الأَيَّامِ فَوَجَدَ النَّبِىَّ وَزَوْجَهُ خَدِيجَةَ يُصَلِّيَانِ فَدُهِشَ لما رَأَى، وَوَقَفَ مُتَحَيِّرًا لاَ يَعْرِفُ ماذا يَفْعَلاَنِ.

فَلَمَّا فَرَغَا مِنَ الصَّلاَةِ ذَكَرَ لَهُ الرَّسُولُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ أَنَّهُ بُعِثَ إِلَى النَّاسِ لِيَرْشِدَهُمْ إِلَى تَوْحِيدِ اللَّهِ وعِبَادَتِهِ، ثُمَّ دَعَاهُ إِلَى الإِسْلاَمِ. فَفَكَّرَ عَلِيٌّ قَلِيلاً ثُمَّ قَامَ فَنَامَ.

وفى الصَّبَاحِ قَدِمَ عَلِيٌّ الْغُلاَمُ عَلَى ابْنِ عَمِّهِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فَأَسْلَمَ، وَنَطَقَ بالشَّهَادَتَيْنِ، قَائِلاً أَشْهَدُ أَنْ لاَ اله إِلاَّ اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَرِحَ النَّبِىُّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ بِإِسْلاَمِ ابْنِ عَمِّهِ الصَّغِيرِ عَلِىِّ ابْنِ أبي طَالِبٍ وَقَالَ لَهُ: إِنَّكَ أَوَّلُ صَبِىٍّ يَدْخُلُ الإِسْلاَمَ! هَنِيئًا لك يا عَلِىُّ!

كلمات

دَعَا إِلَى - pozvati (nekoga) u, na	فَرِحَ- obradovati se
أَسْلَمَ - primiti islam	هَنِيئًالَكَ - čestitam ti! Nazdravlje!
نَطَقَ - govoriti	دَعْوَةٌ - poziv
شَهَادَةٌ - vjerovanje	زَوْجَةٌ - supruga

صَلَّى- moliti se

تَوْحِيدٌ - jedinstvo

مُتَحَيِّرٌ - zatečen, iznenađen

عِبَادَةٌ - molitva

1. هَلْ عِنْدَكُمْ شَقَّةٌ لِلايجَارِ؟ - Imate li stan za iznamljivanje?

2. أَ تُرِيدُها في الطَّابقِ الأوَّلِ أمْ في الطَّابقِ الثَّاني؟

Hoćete li stan na prvom ili drugom katu?

3. أُرِيدُ وَاحِدَةً في الطَّابقِ الثَّالث. - Hoću stan na trećem katu.

4. أ تُرِيدُها مَفْرُوشَةٌ؟ - Hoćete li namješten stan?

5. نَعَمْ مَفْرُوشَةٌ مِنْ فَضْلِكُمْ! - Da, namješten, molim vas!

6. أُرِيدُ شَقَّةً أمَامِيَّةً. - Hoću stan naprijed.

7. أُرِيدُ شَقَّةً خَلْفِيَّةً. - Hoću dvorišni stan.

8. أُرِيدُ ها تُطِلُّ عَلَى البَحْرِ. - Hoću stan okrenut prema moru.

9. هذه الشَّقَّةُ كَبِيرَةٌ عَلَيَّ. - Ovaj stan je veliki za mene.

10. أُرِيدُ غُرْفَتَيْ نَوْمٍ فَقَطْ. - Hoću samo dvije spavaće sobe.

11. عندي وَاحِدَةٌ بِهَذَا الْوَصْف. - Imam jednu koja odgovara vašem zahtjevu.

Evo još nekoliko rečenica u kojima ćemo الحال podvući sa jednom crtom a صاحبه sa dvije crte, npr:

يَذْهَبُ الْعَامِلُ إِلَى الْمَصْنَعِ مَاشِيًا. - Radnik ide u tvornicu pješice.

الأمُّ تَخِيطُ الملابِسَ جَالِسَةً. - Majka šije odjelo sjedeći.

تَغْسِلُ سُعَادُ الاطْبَاقَ وَاقِفَةً. - Suada pere suđe stojeći .

تَصْطَادُ هَذَا الصَّيَّادُ السَّمَكَةَ صَغِيرَةً. - Ovaj je ribolovac ulovio malu ribu.

1) Popuni sljedeće praznine u rečenicama izaberi pravu, kao (po smislu):

خرج النبيُّ من مَكَّةَ ..... (مُهَاجِراً – سَاجِداً)

لجَأَ إلى غار ثَوْر ..... (داعِيًا – مُطْمَئِنًّا)

لَقِيَه الانصار في المدينة ..... (مُتَفَرِّقِينَ – مُكَبِّرِينَ)

أَنْشَدَ الأنْصارُ الأَنَاشِيدَ ..... (مُبْتَهِجِينَ – مُسْرِعِينَ)

2) Odgovori na sljedeća pitanja rečenicom:

– كَيْفَ يستقبل النَّاسُ فصلَ الرَّبيع؟

– كَيْفَ تَلْقَى صَدِيقَكَ؟

كَيْفَ تَجْلِسُ فِي الدَّرْسِ؟

كَيْفَ تَصِلُ إِلَى الْمَدْرَسَةِ؟

كَيْفَ تقابل الْعَائِدَ مِنَ السَّفَرِ؟

٣) من جنود الوطن العاملين: التلميذ فى مدرسته والصانع فى مصنعه والفلاح فى حقله – أُكْتُبْ عن أثر فى رفع شأن الوطن والنهوض به فما سَتَكْتُبُ؟

SUBJEKAT ČESTICE لا ZA POTPUNU NEGACIJU

إِسْمُ لاَ لِنَفْيِ الْجِنْسِ

Među akuzative u arapskom jeziku ubraja se i subjekat čestice koja negira vrstu kao takvu pa se zove لا النَّافِـيَـةُ لِلْجِنْسِ . Arapski gramatičari ovu česticu ubrajaju među one koje se zovu . Njome se negira njen subjekat pod određenim uvjetima. Najprije, što to znači negiranje vrste? Kad se na početku rečenice nađe ova čestica (a nije svaka čestica لا sa ovom snagom). Znamo da se obadva glagolska vremena mogu negirati ovakvom česticom, ali samo oblikom, po značenju ove dvije čestice nemaju neke veze) pred neodređenim imenom, tada ona znači negiranje svih jedinica (pojedinih) koje potpadaju pod isto značenje. Npr.:

لا كِتَابَ يخلوُ منْ فَائدَة. - Nema nijedne knjige od koje nema koristi.

Uvjet da ova čestica ima svoj subjekat (i predikat) jest:

a) da ime uz koje stoji ova čestica bude neodređeno نَكِرَةً,

b) da riječ uz koju stoji bude u nekoj vezi sa riječju koju ova čestica negira,

c) da se uz česticu nađe prijedlog što neće pojačati negiranje kao takvo.

Kad subjekat čestice لا dođe u genitivu مضاف ili konstrukciji sličnoj genitivu شبيها بالمضاف ili bude u jednini (jednina المفرد ovdje ne znači ni مضاف ni شبيها بالمضاف), taj će subjekat biti u akuzativu:

لا مُتْقِنَ عَمَلٍ يَضِيع أجْرُهُ. - Nema vještog (dobro urađenog) posla koji je izgubio svoju cijenu (koji nema svoju cijenu).

Ako taj subjekat dođe u dvojini glasit će: لا مُتْقِنَيْ عَمَلٍ يَضِيع أجْرُهُمَا.

Ako taj subjekat dođe u dvojini ž. r. glasit će: لا مُتْقِنَتَيْ عَمَلٍ يَضِيع أجْرُهُمَا.

Ako taj subjekat dođe u množini m.r. glasit će: لا مُتْقِنِي عَمَلٍ يَضِيع أجْرُهُمْ.

Ako taj subjekat dođe u množini ž.r. glasit će: لا مُتْقِنَاتِ عَمَلٍ يَضِيع أجْرُهُنَّ.

Ako konstrukcija pred kojom se nađe čestica لا bude شبيها بالمضاف slična genitivnoj vezi bit će, npr.:

لا مُتْقِنًا عَمَلاً يَضِيعُ أجْرُهُ.

Ako riječ pred kojom se nađe čestica لا bude u jednini, bit će, npr.:

لا مُنَافِقَ مَحْبُوبٌ. - Nema smutljivca koji je omiljen.

لا مُنَافِقَيْنِ مَحْبُوبَانِ. - Nema dva smutljica koji su omiljeni, itd.

Ako se ispusti predikat čestice, to znači da je iz smisla razumljiv:

الْعِلْمُ لا شَكَّ أساسُ نهضةِ الأُمَمِ (و لا شكَّ في ذلك).

Nauka je, bez svake sumnje, temelj napretka naroda.

Predikat čestica ما و لا kad imaju značenje glagola لَيْسَ

Glagol لَيْسَ smo sreli u lekciji o pomoćnim glagolima أخوات كان (a i ranije je bilo o njima riječi) pa ovdje nećemo ponavljati ta pravila. Napomenimo samo da se u oba ova slučaja moraju strogo odvojiti ove čestice koje traže akuzativ od onih koje se uobičajeno upotrebljavaju kao negativne čestice.

VOKATIV المنادي

Nećemo zaobići ni padež koji je spomenut u lekciji o deklinaciji imena - ali ga arapski gramatičari ubrajaju među akuzative, a evo i zašto:

a) riječ koja slijedi iza čestica za dozivanje a bude u genitivnoj vezi bit će u akuzativu pa bila u jednini, dvojini ili množini:

يا عَبْدَ اللّه اسْمَع الصَّدِيقَ الْوَفِيَّ! - Abdullah, slušaj pouzdana prijatelja!

يا ذا العِلْمِ لا تَضِنَّ بِعِلْمِكَ على غَيْرِكَ! - Učenjače, ne uskrati svoje znanje drugom!

يا حَكَمَ الْمُبَارَاةِ كُنْ يقظًا عادلا! - Sudijo, na utakmici budi pravičan i budan!

Kao što se iz primjera vidi, المنادي može biti u jednini, ali on može doći i u dvojini ili množini, kao:

يا حَكَمَي الْمُبَارَاةِ .....! - Vas dvojica sudija, budite pravedni i budni!

يا مُذِيعِي الأنْبَاءِ حَافِظُوا على سَلاَمَةِ النُّطْقِ! - Spikeri, pazite na pravilan izgovor!

يا مُذِيعَاتِ الأنْبَاءِ حَافِظْنَ على سَلاَمَةِ النُّطْقِ! - Spikerice, pazite na pravilan izgovor!

Ako bude konstrukcija koju smo nazvali „slična genitivnoj vezi“, bit će:

يا مَبْعُوثًا في طَلَبِ الْعِلْمِ أَنْتَ سَفِيرٌ لبِلاَدِكَ!

Ti koji si poslan da studiraš, ti si ambasador svoje zemlje!

Ako ime bude određeno i stavimo ga u situaciju da dozovemo, između određenog člana i ove čestice (koja, kao što smo vidjeli, ima snagu određenog člana) mora se staviti čestica أَيُّهَا za m.r. i أَيَّتُهَا čestica za ž.r. jer bi se, u suprotnom, našla dva elementa kojima se neko ime određuje a to je nemoguće!

Pred riječ koju dozivamo može doći pokazna zamjenica npr.:

يا هذا الفَتَى اغْتَنِمِ الشَّبَابَ قَبْلَ الكِبَرِ - Mladiću, iskoristi mladost prije starosti.

Nekad čestica za dozivanje može izostati, kao npr.:

رَبَّنَا لا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أوْ أخْطَعْنَا

Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo.

Na kraju evo čestica koje se zovu أَدَوَتُ النِّدَاءِ (čestice za dozivanje): يا – أَيَا –

أيْ و الهَمْزَة – هَيَّا – أيْ – الهَمْزَة

i hemze za ono što je blizu, هَيَّا za ono što je daleko, te uobičajeno يا za svako dozivanje.

VJEŽBA 12 تمرِينات

... أما صالون الحلو فد كان صغير يعد فى الزقاق أنيقًا ذو مرآة ومقعد غير أدوات الفن. وصاحبها شاب متوسط القامة ميال للجدانة بيضاوى الوجه، بارزالعينين، ذو شعر مرجل ضارب للصفرة على سمرة بشرته يرتدى بدلة ولا يفوته لبس المريلة اقتداء بكبار الأسطوات!

لبث هذا ن الشخصان فى دكانيهما فى حين أخذت الوكالة الكبيرة المجاورة للصالون تغلق أبوابها وينصرف عملها وكان آخر من غادرها صاحبها السيد سليم علوان يرفل فى جبته وقفطانه فاتجه صوب الحانطور الذى ينتظره على باب الزقاق وصعد إليه فى وقار وملا مقعده بجسمه المكتز يتقدمه شاربان شركسيان ودق الحوذى الجرس بقدمه فرن بقوة وانحدرت العربة ذات الحصان الواحد إلى الغورية فى طريقها إلى الحلمية وأغلق البيتان فى الصدر نوافذ هما اتقاء البرد ولاحت أنوار المصابيح وراء خصاصها وكاد المدق يغرق فى الصمت لولا أن مضت قهوة كرشة ترسل أنوارها من مصابيح كهربائية عشش الذباب بأسلاكها وراح يؤمها السمار ... «زقاق المدق» iz romana Nedžiba Mahfuza

كلمات

صالُونُ الْحَلْوِ - salon ljepote	إِنْصَرَفَ - napuštati, završavati
عَدَّ - brojiti, ubrajati	رَفَلَ - zamotavati se, ogrtati se
أَنِيقٌ - pristojan	حانطُورٌ - kočija, fijaker
مِرْآةٌ - ogledalo	إِنْتَظَرَ - očekivati
أدوات الفَنِّ - zanatski pribor	وَقَارٌ - dostojanstvo
مَيَّالٌ لِلْجَدَانَةِ - sklonost debljanju	يَتَقَدَّمُ - ići ispred
بارز الْعَيْنَيْنِ - buljook	شَارِبَانِ - brkovi
ذُو شَعْرٍ مُرَجَّلٍ - počešljane kose	شَرْكَسِيَانِ - čerkeski (brkovi)
إِقْتِنَادًا بِـ - po uzoru na	الفَوْرِيَّة - ime četvrti
كِبَارُ الأَسْطَوَاتِ - veliki majstori	الحِلْمِيَّةُ - ime četvrti
لَبِثَ - boraviti, ostati	نَوَافِذُ - prozori

لاح - zasijati, zasvijetliti

مصابيحُ - svjetiljke

خَصَاصٌ - otvori, mušepci

غَرَقَ - tonuti

صَمْتٌ - tišina

عَشَّشَ - ugnijezditi se

ذُبَابٌ - muhe

أَسْلَاكٌ - žice

سُمَّارٌ - siledžije

Pročitao(la) si nekoliko redaka romana زقاق المدق i upoznao(la) arapskog nobelovca. Pošto je rano govoriti o stilu i jeziku ovoga vrlo plodnog pisca (koji još i danas piše), odgovori na nekoliko pitanja (na arapskom):

1) Kako se zove pisac romana?
2) Gdje se događa radnja?
3) Koji su ljudi prisutni u toj uličici?
4) Čime se bave?
5) Opiši nam nekoliko likova iz romana?
6) Kako si ti vidio(la) jedan dan u kafani „Kirše“?
7) Zašto سَنْقَرٌ - pomoćnik kahvedžije ne ukazuje pažnju „našem šejhu“?
8) Kako se završava jedan dan u sokaku?

Napomena: Kraj teksta je u vježbi br. 17.

POGODBENA REČENICA اَلْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ

Hajde da prvo definiramo ovu vrstu rečenica u našem jeziku. I u našem jeziku ovo je vrsta složenih rečenica. Njeni dijelovi u našim gramatikama nazivaju se protaza i apodoza, tj. zavisna i nezavisna rečenica. Mi, zatim, razlikujemo realne od irealnih rečenica po tome što su u realnim rečenicama i uslov i pogodba mogući, dok u irealnim nisu. U našem jeziku ima i tzv. potencijalna pogodba koja i jeste i nije moguća, što zavisi i od drugih momenata.

I u arapskom jeziku, također, imamo složenu rečenicu u kojoj su dvije rečenice vezane određenim veznikom ili veznicima a koja se naziva الجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ. Rečenica koja izražava uslov (pogodbu) zove se الشَّرْطُ a druga koja na taj uslov odgovara zove se الجَوَابُ ili الجزاء, tj. posljedica.

Nabrojat ćemo najčešće upotrebljavane pogodbene veznike (što ne znači da smo nabrojali sve). Kao što se iz navedenog vidi, oni se mogu kombinirati sa nekim drugim česticama.

Pogodbene čestice أداةُ الشَّرْطِ **ili** حروفُ الشَّرْطِ

إذَا - kad, ako, kadgod (uvijek u realnoj pogodbi) uvijek uz الماضي

لَوْ (لَو أَنَّ) - da, u irealnoj pogodbi

إنْ (و إنْ) - ako, iako, u potencijalnoj pogodbi, uvijek uz المضارع المَجْزُومُ

إذْ - pošto, jer, tada

ما - što god - uvijek uz المضارع المَجْزُومُ, što

مَهْمَا - što

أيْنَمَا - gdje god

حَيْثُمَا - gdje god

أنَّى - gdje god

حَيْثُ - koliko god

متى - kada, uvijek uz المضارع المَجْزُومُ

متى ما - kad god

كيفما - kako god, uvijek uz المضارع المَجْزُومُ

إلاّ - ako ne, jedino, samo (nastalo od إنْ لا)

إذْما - kad god i إذاما

كُلَّمَا - svaki put kad

لَوْ لا - da nije i لَوْلَمْ

ما - dok (traje)

أيْنَ - gdje

مَنْ - ko

أيٌّ - koji

ما - što

Ovo i jesu zamjenice o kojima smo već davno govorili i naučili ih, ali to su, eto, riječi koje se mogu upotrijebiti i u drugim uslovima sa drugim smislom.

NAPOMENA: Na جواب الشَّرْطِ stoje često veznici و – فَ – لَ . O njihovoj upotrebi smo već nešto rekli. Nekad čestice أنْ i لَوْ nemaju službu pogodbenih veznika, nego se u sprezi sa veznikom و upotrebljavaju u dopusnoj rečenici, npr.:

اذْهَبْ مِنْ هُنَا و لَوْ كُنْتَ أخِي! - Idi odavde premda si mi brat!

U suštini, postoje, zapravo, dvije vrste pogodbenih veznika, i to:

1. Čestice koje dva glagola stavljaju u skraćeni način المضارع المَجْزُومُ

2. Čestice koje ne traže skraćeni način (jusiv) ili المضارع المَجْزُومُ

O česticama koje dva glagola stavljaju u skraćeni način (jusiv) ili المضارع المَجْزُومُ govorili smo dosta kad je bilo riječi o načinima pa zato da vidimo ove druge koji ne dolaze uz jusiv, kao:

1. إِذَا je, u stvari, prilog za buduće vrijeme a znači **kad**.

إذا ساد التَّعَاوُنُ الدُّوَلِيُّ قَلَّتْ أَسْبَابُ الحَرْبِ.

Kad međunarodna saradnja zavlada, umanjit će se uzroci rata.

إذآ يُذْكَرُ اسْمَ اللَّهِ تَخْشَعُ القُلُوبُ.

Kada se Allahovo ime spominje, srca su ganuta.

و إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا ... (القرآن)

Kad im se riječi naše kazuju, govore: „Već smo čuli".

Četica إذا upotrijebljena u rečenici izražava sigurnost obiju radnji u budućnosti. Zato se ta rečenica zove realna pogodbena rečenica.

2. لَوْ - **da** - omogućava izostanak posljedice zbog izostanka uslova. Za radnju takve rečenice koja je suprotna onome što uistinu jest ili uistinu nije kažemo da je irealna pogodba. Za takvu pogodbu znamo da se nije dogodila a neće se ni dogoditi, npr.:

و لَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ ما تَرَكَ عَلَيْهَا من دابَّةٍ.

Kad bi Allah ljude zbog njihovih grijeha kažnjavao - ništa živo na Zemlji ne bi ostavio.

وَلَو أَرادُوا الخُرُوجَ لأَعَدُّوا له عُدَّةً.

Da su namjeravali izaći sigurno bi za to pripremili potrebno.

Kad جَوَابٌ (posljedica) dođe u الماضي (afirmativnom), osjeća se nastojanje da se pojača sa باللام , a ako bude negativan, onda je bolje da se ne navodi - kao u gornja dva primjera.

3. لَوْلا - **da ne** - obilježava negiranje posljedice الجواب (zbog) prihvatanja uslova (za) kao npr.:

لَوْلا الفَلاَّحُ لاقْفَرَّتِ الحُقُولُ. - Da nije zemljoradnika opustjela bi polja.

لَوْلا الكِتَابَةُ ما حُفِظَ التُّرَاثُ الفِكْرِيُّ.

Da nije pisma ne bi se sačuvalo duhovno naslijeđe.

Poslije لَـوْلا dolazi uvijek ime u nominativu koje je subjekat imenskoj rečenici čiji je predikat ispušten uz uslov da bude afirmativan. Zato je uslov

شرط imenska rečenica.

Posljedica ovakve rečenice الجزاء je kao i kod čestica لَوْ.

Može biti i **određena** ako الماضي. bude afirmativan. Ako je الماضي negativan onda se ne određuje:

4. كُلَّمَا - **kad god, ma kad, svaki put kad** - obilježava obnavljanje događanja posljedice جواب zbog ponavljanja događanja uslova شرط. Dolazi uvijek sa الماضي kao npr.:

كُلَّمَا دَخَلَ عليها زكَرِيَّا المِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقاً.

Kad god bi Zakarijja ušao k njoj u hram, našao bi kod nje hrane.

كُلَّمَا رَبَطْنَا مَاضِينَا بِحَاضِرِنَا لَمْ تَتَعَثَّرْ نَهْضَتُنَا.

Svaki put kad smo vezali našu prošlost za našu sadašnjost, nije naš razvoj posrtao.

5. لَمَّا je **prilog** u značenju حين - **u doba** (vrijeme), **kad, čim**. Uz ovu česticu u obje rečenice ide الماضي, kao:

لَمَّا ظَهَرَ الاسْلاَمُ رَدَّ إلى المُسْتَضْعَفِينَ حُقُوقَهُمْ.

Kad se pojavio islam, potlačenima je vratio njihova prava.

Kao što se iz gornjih primjera vidi, između uslova i posljedice الجَوَابُ و الشَّرْطُ nije bilo veznika فَ. U određenim slučajevima koje ćemo objasniti ta veza mora postojati.

To su sljedeći slučajevi:

1. Da جواب الشرط bude imenska rečenica, kao:

إنْ تَنْصُرُوا اللّهَ فاللّهُ ناصِرُكُمْ.

Ako vi Allaha pomažete, Allah će biti vaš pomagač.

مَنْ يَهْدِ اللّهُ فَهُوَ المُهْتَدِ. - *Kome Allah ukaže pravi put, bit će na pravom putu.*

إنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ.

Ako vi budete nezahvalni, pa Allah je od vas nezavisan.

Dopušta se izostavljanje veznika (ﻓ) kad se radi o rečenici koja ima imensko značenje za iznenađenje, kao:

و إن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أيْدِيهِمْ إذا هُمْ يقنطُونَ.

Kad ih pogodi nevolja zbog onoga što su njihove ruke činile, tada očajavaju.

2. Kad جواب الشرط bude rečenica kojom se nešto traž طَلَبِيَّةٌ može biti zapovijed, zabrana, upit, želja i nada kao npr.:

وَ إذَا قُرِىءَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَ أَنْصِتُوا ...

Kad se Kur'an uči, vi ga slušajte i šutite...

إن تَتَصَدَّقْ فلا تُبْطِلْ صَدَقَتَكَ بالمَنِّ والأذى.

Ako učiniš dobročinstvo, nemoj to pokvariti prigovorom i uvredom.

إنْ حَدَّثْتُكَ بالسِّرِّ فَهَلْ تَكْتُمُهُ؟

Ako ti povjerim tajnu, hoćeš li je čuvati?

3. Kad جواب الشرط bude nepravilan glagol, npr.:

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا. - Ko nas vara nije naš.

إن تَتَعَاوَنُوا على الخَيْرِ فَنِعْمَ مَا تَصْنَعُونَ.

Ako surađujete u dobru, divno je to što uradite.

إن تَصْبِرُوا على الشِّدَّةِ فَعَسَى أن تَنْفَرِجَ.

Ako se strpite u nevolji, možda će se razvedriti.

4. Ako جواب الشرط bude negativan glagol sa negativnom česticom ما , npr.:

إذا وَعَدْتُ فَمَا أُخْلِفُ الْوَعْدَ.

Ako sam obećao(la), neću iznevjeriti obećanje.

فانْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أجْرٍ.

Ako okrenete glavu - pa ja od vas ne tražim nikakvu nagradu.

5. Kad جواب الشرط bude negativan المضارع sa česticom لَنْ kao:

إنْ تَضْبِطْ نَفْسَكَ عند الغَضَبِ فَلَنْ تَضِيعَ الأمْرُ مِنْ يدك.

Ako sebe kontroliraš u srdžbi, stvar ti neće izmaći iz ruke.

6. Kad جواب الشرط bude glagol pred kojim stoji قَدْ

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أطَاعَ اللَّهَ.

Ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu.

7. Kad جواب الشرط bude glagol pred kojim stoji سـ ili سَوْفَ

من يَرْتَحِلْ فَسَيَكْسِبُ خِبْرَةً و مَعْرِفَةً.

Ko putuje on će sakupiti iskustvo i znanje.

Što se upotrebe glagola u pogodbenim rečenicama tiče, on može stajati ili u الماضي ili المضارع المجزوم (skraćenom načinu) - Dakle, ili su u obje rečenice الماضي ili المضارع المجزوم ili, pak, stoji الماضي u prvoj a المضارع المجزوم u drugoj ili obrnuto. Evo primjera:

لَوْ فَعَلْتَ لَكَانَ لَكَ خَيْرًا. - Da si to učinio(la) bilo bi ti bolje.

لَوْ أنْصَفَ النَّاسُ لاسْتَرَاحَ القاضي.

Kad bi ljudi bili pravedni, sudija bi bio miran (odmorio bi se).

لَوْ عَلِمْتُ لَفَعَلْتُ. - Da sam znao(la), učinio(la) bih.

إذا لَمْ تَسْتَطِعْ شَيْأً فَدَعْهُ. - Ako nešto ne možeš, ostavi to.

إذا ساءَ فِعْلُ امْرِءٍ سائَتْ ظُنُونُهُ. - Kad čovjek zlo radi, zlo i misli.

إنْ تَصْبِرْ تَنَلْ. - Ako se strpiš, postići ćeš.

الماضي u pogodbenim rečenicama uvijek se prevodi ili prezentom ili futurom. Ako nam treba prošlo vrijeme (perfekat), upotrijebit ćemo pomoćni glagol كان npr.:

إنْ كُنْتَ وَعَدْتَ فَافْعَلْ. - Ako si obećao, uradi.

Jedino uz česticu لَوْ i bez pomoćnog glagola glagol se može prevesti perfektom, npr:

لَوْ سَمِعْتُ لَكَلَّمْتُ. - Da sam čuo (čula), ja bih govorio(la).

Uz česticu لَوْ stoji nekad i čestica أنَّ ako je rečenica imenska, npr.:

. . . لوْأنَّ الاطْفَالَ لَعِبُوا - Da su se djeca igrala.

Uz česticu لو na drugom dijelu rečenice obično stoji لَ npr.:

.لَوْ جِئْتَ لَكَانَ لَكَ خَيْراً - Da si došao, bilo bi ti bolje.

.لَوْ لا الاصْدِقَاءُ لَهَلَكَ الانْسَانُ - Čovjek bi propao da nije prijatelja.

U pogodbi se nekad može ispustiti posljedična rečenica الجزاء ako to smisao dopušta, kao npr.:

.إن كَتَبْتَ و إن لَمْ تَكْتُبْ فَأَكْتُبُ - Ako napišeš (u redu je), ako ne napišeš, ja ću.

الجملة المصدريّة

Pošto se u arapskom jeziku svaki oblik glagola smatra rečenicom (on to u stvari, i jeste jer ima sve elemente rečenice - ima radnju, radnika, vrijeme radnje), ova rečenica bi se mogla nazvati „infinitivskom“. Ona je podređena rečenica koja počinje veznicima إنْ i لَوْ , ali ona nije ni u kakvoj vezi sa pogodbenom rečenicom الجملة الشرطية . Ime je dobila po tome što se može upotrijebiti uvijek umjesto glagola u rečenici. Dakle, umjesto ma kog oblika glagola u rečenici može se upotrijebiti مصدر (infinitiv) toga glagola, npr.:

.أفكر أنَّكَ تَكْتُبُ ili .أُفَكِّرُ كتابَتَكَ - Mislim da pišeš.

.لا يَحْسُنُ أنْ يَضْرِبَ الانْسَانُ أخَاهُ ili .لا يَحْسُنُ ضَرْبُ الانْسَان أخَاهُ

Nije lijepo da čovjek tuče svoga brata.

.تَقُولُ مَا تَسْمَعُ ili تَقُولُ سَمْعَكَ - Reci šta si čuo.

Kad se upotrijebi المصدر na mjesto glagola, onda je uvijek المضارع uz imenicu ili zamjenicu koja je subjekat u ovoj rečenici. Svaka ovakva rečenica stoji u nekom padežu. Na isti način - u istom slučaju, rečenica može biti i atribut.

Evo vrsta rečenica koje mogu stajati u nekom padežu:

1. Rečenica koja je na mjestu predikata imenskoj rečenici:

.اَلْعِلْمُ يَرْفَعُ قَدْرَ صاحِبِهِ - Nauka podiže vrijednost svoga vlasnika.

2. الحال rečenica, npr.:

دَخَلُوا دَارَهُمْ يَضْحَكُونَ. - Uđoše u kuću smijući se.

3. المفعُولُ بِهِ, npr.:

قال إِنِّي صَدِيقُكَ. - Reče: Ja sam ti prijatelj.

4. Kad je rečenica المضاف إِلَيْه, npr.:

هذا الرَّجُلُ أعْطَيْتُ لَهُ كِتَابًا. - Ovo je čovjek (kojem) sam dao knjigu.

5. جواب الشرط ako počinje sa إذا ili فَ, npr.:

فانْ تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُمْ ... - Ako se okrenete, pa ja ne tražim od vas...

6. Kad je rečenica atribut, npr.:

و جاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى المدينة يَسْعَى.

Dođe čovjek iz krajnjeg dijela grada žureći se.

7. Rečenica koja dolazi poslije neke druge rečenice koja je već bila u nekom padežu, npr.:

زَيْنَبُ تَشْتَغِلُ وَ تُغَنِّي. - Zejneba radi i pjeva.

VJEŽBA 13 تَمرِينات

1. Prevedi na rapski jezik:

Ko radi dobro (dobra djela) uspjet će.

Čini dobra djela pa će i tebi dobro činiti.

Da su svi ljudi pametni, svijet bi propao.

Govori istinu, makar ti škodila.

Kad govoriš, govori istinu a kad radiš, radi promišljeno.

Ako učiniš dobro zlom čovjeku, neće ti zahvaliti.

Kad nešto počneš, dovrši ga.

Ako ne možeš pomoći djelom, pomozi riječju.

Ko kopa jamu svome bratu, pada u nju.

Ko se trudi nađe a ko kuca dokuca (otvori mu se).

2. Prevedi sa arapskog jezika:

مَنْ لَمْ يَكُنْ تَعْظِيمُهُ لِمُعَلِّمِهِ بَعْدَ أَلْفِ مَرَّةٍ كَتَعْظِيمِهِ فِى أَوَّلِ مَرَّةٍ فَلَيْسَ بِأَهْلِ الْعِلْمِ. إِنْ يَكُنِ الشُّغْلُ مَجْهَدَةً فَإِنَّ الْفَرَاغَ مَفْسَدَةٌ. إِنْ قَصُرَتْ يَدَاكَ عَنِ الْجَزَاءِ فَلْيَطُلْ لِسَانُكَ بِالثَّنَاءِ. مَنْ كَثُرَ كَلاَمُهُ كَثُرَ غَلَطُهُ. مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا أَكْثَرَ ذِكْرَهُ. لَوْلاَ أَنَّ اللّٰهَ لَطُفَ بِنَا لَصَارَتْ مُصِيبَتُنَا عَظِيمَةً. إِنْ قَسَمَ لِىَ اللّٰهُ النَّجَاةَ يَقْدِرُ أَنْ يُخَلِّصَنِى بِطُرُقٍ كَثِيرَةٍ وَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَنِى فَلاَ بُدَّ مِنَ الْمَوْتِ – مَنْ عَمِلَ بِرَأْيِهِ فَقَدْ ضَلَّ.

كلمات

ثَنَاءٌ - zahvala

حَرِبَ - rasrditi se

عَجِلَ - žuriti se

نَدِمَ - kajati se

إِسْتِقَامَةٌ - raditi kako treba

إِخْلاَفٌ - ne održati riječ

إِئْتَمَنَ - povjeriti

حَفَرَ - kopati

حُفْرَةٌ - jama

لاَ بُدَّ مِنْ - ne može se izbjeći, mora biti

ضَلَّ - zalutati

ضَرَّ - štetiti, škoditi

نَفَعَ - koristiti

بِالتَّأَنِّى - promišljeno

إِحْسَانٌ - činiti dobro

تَعْظِيمٌ - poštovanje

شُغْلٌ - zanimanje

مُجْهَدَةٌ - trud, napor

فَرَاغٌ - nerad

جَزَاءٌ - nagrada, plata

الكلام

Privatni smještaj - اَلْمَسْكَنُ الْخَاصُ

هَلْ يُمْكِنُنِي أَنْ أَسْكُنَ فِي شَقَّةٍ؟ - Mogu li stanovati u privatnom stanu?

هَلْ يُمْكِنُنِي أَنْ أَسْكُنَ فِي الْغُرْفَةِ؟ - Mogu li stanovati u privatnoj sobi?

لَنَا غُرْفَةٌ بِسَرِيرَيْنِ. - Imamo sobu sa dva kreveta.

هَلْ يُمْكِنُنِي أَنْ أَحْصُلَ عَلَى فِرَاشٍ إِضَافِيٍّ؟ - Mogu li dobiti još jedan pomoćni ležaj?

هُنَا سَرِيرٌ لِطِفْلٍ. - Tu je jedan ležaj za dijete.

هَلْ عِنْدَكُمْ حَمَّامٌ؟ - Imate li kupaonicu?

هَلْ يُوجَدُ الْمَاءُ السَّاخِنُ طُولَ يَوْمٍ؟ - Ima li tople vode cijeli dan?

أَيْنَ يُمْكِنُنِي زَرْبَ السَّيَّارَةِ بِالْمَوْقِفِ؟ - Gdje mogu parkirati auto?

أَمَامَ الْبَيْتِ؟ - Pred kućom?

وَرَاءَ الْبَيْتِ؟ - Iza kuće?

فِي الْحَدِيقَةِ؟ - U dvorištu?

هَذِهِ غُرْفَتُكُمْ. - Ovo je vaša soba.

هُنَا هُوَ الْحَمَّامُ وَهُنَاكَ مَغْسَلٌ (مِرْحَاضٌ). - Ovdje je kupaonica a tamo je WC.

هُنَا خُرُوجٌ إِلَى السَّطْحِ. - Tu je izlaz na terasu.

يُمْكِنُكُمْ أَنْ تَرُشُّوا وَتَتَشَمَّسُوا فِي سَطْحٍ. - Na terasi se možete tuširati i sunčati.

مَا أُجْرَةُ غُرْفَةٍ؟ - Koliko stoji soba?

هَلْ نَسْتَطِيعُ إِحْضَارَ الْفُطُورِ فِي غُرْفَتِنَا؟ - Možemo li spremati doručak u svojoj sobi?

GLAGOLI KOJI UKAZUJU NA POČETAK RADNJE

أَفْعَالُ الشروع

Glagoli koji ukazuju na početak radnje zovu se أَفْعَالُ الشروع neki ih (kod nas) zovu **inkoativni**. To su بَدَأَ – طَفِقَ – أَخَذَ – أَنْشَأَ – أَقْبَلَ – هَبَّ – جَعَلَ – عَلِقَ – قَامَ – شَرَعَ

Ima ih mnogo - a mi smo nabrojali neke od njih. Iz svega što smo do sada rekli o pomoćnim glagolima proizlazi da pomoćnih glagola onako kako ih pozna i upotrebljava bosanski jezik u arapskom jeziku i nema. Pri tome mislimo na one koji samo dolaze u toj službi (proširena vremena npr.:), kao i one koji, zadržavajući svoje značenje, mogu da se upotrijebe i na drugi način. Otuda dolazi i naziv za čitavu jednu kategoriju glagola - koja, uglavnom, služi za postizanje najadekvatnijeg značenja.

Što se tiče konjugacije tih glagola, neki su je zadržali (kao أَخَذَ – بَدَأَ – جَعَلَ i dr.), a neki ne mogu da primjene ni jedan oblik potpuno - u vremenu, načinu, participu ili imenu glagolske radnje (kao npr.: لَيْسَ ili slični njemu).

Glagoli أفعال المقاربة

Evo primjera za glagole koje smo upoznali أفعال المقاربة , kao npr.:

كَادَتِ الْمِيَاهُ تَدْخُلُ كُلَّ الْقُرَى . - Skoro je u sva sela ušla i voda.

أوشكت الأَزْمَةُ أن تنفرجَ. - Skoro će se kriza razriješiti.

كَرُبَ الصُّبْحُ أن يَطْلَعَ. - Skoro će svanuti. (Skoro će se pojaviti jutro).

Predikat uz ove glagole uvijek dolazi u المضارع المرفوع (određenom načinu) ili المضارع المنصوب (zavisnom načinu) sa česticom أنْ - da.

Glagoli افعال الرّجاء

Evo primjera za glagole koje smo upoznali افعال الرّجاء , kao npr.:

فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أمرٍ مِنْ عِنْدِهِ .

A Allah će sigurno pobijedu ili nešto drugo od sebe dati.

حرى الطِّبُّ أنْ يُعَالِجَ الأمْرَاضَ الْمُسْتَعْصِيَّةَ.

Nadati se da će medicina početi da liječi neizlječive bolesti.

اخْلَوْلَقَتِ الثَّقَافَةُ الشعبيّةُ أنْ تَعمَّ الرِّيفَ.

Nadati se da će narodna kultura obuhvatiti selo.

Glagoli أفعال الشُّرُوع (inkoativni)

أَخَذَ النَّسِيمُ يُدَاعِبُ الأشْجَارَ فَشَرَعَتِ الْغُصُونُ تَتَمَايَلُ.

Počeo je povjetarac milovati drveće pa su se grane počele ljuljati.

وهَبَّتِ الطُّيُورُ تُغَرِّدُ. - Počele su ptice cvrkutati.

وقام الأَطْفَالُ يَمْرَحُونَ. - Djeca su se počela veseliti.

أَنْشَئُوا يُمَارِسُونَ أَلْعَابَهُمُ المحبّبةَ. - Počeli su se igrati svojih omiljenih igara.

وطفق زُوَّارُ الْحَدِيقَةِ يتنقّلون بَيْنَ مَشَاهِدِهَا.

Počeli su posjetioci parka obilaziti njegove znamenitosti.

وجَعَلُوا يَتَمَتَّعُونَ بِسِحْرِ الطَّبِيعَةِ وجَمَالِهَا وعَجَائِبِهَا.

Počeli su uživati u čarima prirode, njenim ljepotama i divotam.

Predikat ovih glagola treba biti glagolska rečenica čiji glagol stoji u المضارع a upotrebljava se sa česticom أنْ ili bez nje.

أَفْعَالُ الشُّرُوعِ stoje uvijek bez čestice أنْ kao npr.::

أَخَذَ الْعِلْمُ يَغْزُو الْفَضَاءَ. - Nauka je počela osvajati svemir.

وشَرَعَتْ سُفُنُ الْفَضَاءِ تَهْبُطُ عَلَى سَطحِ الْقَمَرِ.

Svemirski su se brodovipočeli spuštati na površinu Mjeseca.

وجَعَلَ الْعُلَمَاءُ يُوَاصِلُونَ الْبَحْثَ لِغَزْوِ الْكَوَاكِبِ الأخرى.

Naučnici su nastavili raditi na istraživanju osvajanja i drugih planeta.

Glagoli koji izražavaju nadu dolaze sa čestiom أنْ kao:

حَرَى السلام أنْ يَعُمَّ أَرْجَاءَ الْعَالَمِ. - Očekivati je da će mir obuhvatiti cijeli svijet.

إِخْلَوْلَقَ الْعرب أنْ تَتَّحِدَ كلمتهم. - Nadati se da će se Arapi ujediniti.

Glagoli koje smo nazvali أفعال المقاربة i glagol عسى od vrste koju smo nazvali أفعال الرَّجاء nekad stoje uz česticu أنْ a nekad ne stoje - većina ih - kao glagoli كَرُبَ i كاد mogu da stoje sa tom česticom ali i ne moraju. Slično je i sa glagolom أوْشَكَ , npr.:

كاد الْمُعَلِّمُ يَكُونُ رَسُولاً . - Učitelj je skoro (kao) poslani

Može se reći كاد الْمُعَلِّمُ أَنْ يَكُونَ رَسُولاً .

كَرُبَ التعليم يَرْتَبِطُ بخُطَّة التَّنْمِيَة فِى الْمُجْتَمَعِ.

Obrazovanje će skoro doći u vezu sa planom razvoja društva.

ili كَرُبَ التعليم أنْ يَرْتَبِطَ بخُطَّة التَّنْمِيَة فِى الْمُجتَمَعِ.

أَوْشَكَتِ الْمَرْأَةُ أَنْ تُشارِكَ في كلِّ مجالات العملِ.

Skoro će žena početi učestvovati na svim poljima djelatnosti.

ili أَوْشَكَتِ الْمَرْأَةُ تُشَارِكُ في كلِّ مجالات العملِ.

عسى الصّناعات العربيّة أن تُحَقِّقَ الاكْتفاءَ الذّاتي للبلاد

Nadati se da će arapska industrija ostvariti koliko je dovoljno za vlastite potrebe

Glagoli koji mogu doći u المضارع kad znače prošlu radnju

Sljedeći glagoli mogu doći u المضارع kad znače prošlu radnju, kao:

يكاد الْبَرقُ يَخْطَفُ أبْصارَهُمْ - Munja samo što ih ne zaslijepi!

تُوشَكُ مَوْجَةُ الْحَرِّ أن تَنْكَسِرَ - Skoro će se talas vrućine smanjiti

يُطْفِقُ الانْسَانُ يَهُبُّ - Čovjek poče brzo koračati. (cijela rečenica je خبر od glagola طَفِقَ)

تَجْعَلُ الأشْجَارُ تَتَحَرَّكُ - Stabla se počeše njihati.

VJEŽBA 14 تمرينات

إِنْتَقَلَتِ الْحَضَارَةُ الْعَرَبِيَّةُ إِلَى أَوْرُبَّةَ عَنْ طَرِيقِ صَقَلِيَّةَ (Sicilija) وَأَسْبَانِيَا (Španija). وَأَصْبَحَ الْعَرَبُ أَسَاسَ الْعِرْفَانِ الَّذِى دَانَ لَهُ الْفِكْرُ الأُورُبِىُّ فِى الْعُصُورِ الْوُسْطَى وَالَّذِى طَبَعَ النَّهْضَةَ الأُورُبِيَّةَ الْحَدِيثَةَ.

وَلَمْ تَقِفِ الْحَضَارَةُ الْعَرَبِيَّةُ عِنْدَ نَمَطٍ وَاحِدٍ مِنْ أَنْمَاطِ الْمَعَارِفِ أَوْ الْفُنُونِ بَلْ كَانَتْ مِنَ الثَّرَاءِ وَالتَّنَوُّعِ وَالْخِصْبِ إِلَى دَرَجَةٍ أَضَافَتْ جَدِيداً إِلَى كُلِّ حَقْلٍ مِنْ حُقُولِ الثَّقَافَةِ الانْسَانِيَّةِ وَتَرَكَتْ آثَارَهَا وَاضِحَةً عَلَى كُلِّ دَرْبٍ مِنْ دُرُوبِ التَّقَدُّمِ الْبَشَرِىِّ.

1) Analiziraj tekst riječ po riječ i od zatečenih glagola napravi neku proširenu vrstu i konstruiši rečenicu.

Uzmi neke od pomoćnih ili inkoatrivnih glagola pa sa njima konstruiši nove rečenice.

Uporedi dobivena značenja

2) Od datih glagola napravi rečenice uz upotrebu pomoćnih i drugih modalnih glagola: ظَنَّ – خال – حَسِبَ – زَعَمَ – كَسَا – ألبس – سال – وجد – زَلْقَى – رأى

GLAGOLI KOJIMA SE HVALI ILI KUDI

أفعال المَدحِ والذَّمِ

U arapskom jeziku ima jedna kategorija glagola koji se zovu glagoli kojima se hvali ili kudi. Da li su i u tom obliku to bili uistinu glagoli nije poznato, jer ni najdetaljnije gramatičke priručnike nismo u tom pravcu mogli koristiti. Od onoga što mi sada tako zovemo koriste se dva izraza i to نِعْمَ - dobar biti i بِئْسَ - loš biti. Ostali su i oblici za ženski rod نِعْمَتْ - biti dobra i بِئْسَتْ - biti loša. Prije bi se moglo govoriti o uzvicima - jer iza (uz) njih nema gramatičkih promjena. Imenica koja se hvali ili kudi dolazi u nominativu a i subjekat ovih izraza stoji, također, u nominativu.

Ovim oblicima pribraja se i glagol حَبَّ - voljeti čiji je subjekat uvijek pokazna zamjenica ذَا pa imamo حَبَّذَا i negativno لا حَبَّذَا . Od ovog „rudimenta" glagola nastala je i druga vrsta, pa tako imamo: حَبَّذَ – يُحَبِّذُ – تَحْبِيذٌ - odobravati.

U arapskim gramatika tvrdi se da ovo i nije ništa drugo nego تَأْكِيدٌ - pojačanje riječi koja dođe u funkciju subjekta.

Subjekat glagola نِعْمَ و بِئْسَ dolazi u četiri slučaja:

1. Da bude određen (određenim članom) kao:

نِعْمَ الْخُلُقُ الْحِلْمُ . - Divna li je blaga ćud.

بِئْسَ الْقَوْلُ شَهَادَةُ الزُّورِ. - Loš li je govor lažno svjedočenje.

2. Da bude المضاف riječi koja je određena (određenim članom) kao:

نِعْمَ صَدِيقُ الْمَرْءِ النَّاصِحُ الامِينُ.

Divan li je čovjekov prijatelj pouzdan savjetodavac.

بِئْسَ جَلِيسُ السُّوءِ النَّمَّامُ. - Loše li je druženje sa spletkarom.

3. Da bude lična zamjenica (odvojena i neodređena) kao:

نِعْمَ مَسْلَكًا النَّقْدُ الْبَنَّاءُ. - Divan li je metod konstruktivna kritika.

بِئْسَ مَسْلَكًا النَّقْدُ الْهَدَّامُ. - Loš li je metod destruktivna kritika.

4. Da bude riječ ما ili من kao odnosna zamjenica:

نِعْمَ ما يتصف بِهِ الطَّبِيبُ النَّزْعَةُ الانْسَانِيَّةُ.

Divno li je kad motiv humanosti karakterizira ljekara.

بِئْسَ ما يتصف به الطَّبِيبُ الجَشَعُ المادِّيُّ.

Ružno li je kad ljekara karakterizira materijalna pohlepa.

نِعْمَ مَنْ يَخْدُمُ وَطَنَهُ الْجُنْدِيُّ الْمُخْلِصُ!

Divan li je ko svojoj domovini služi kao iskren borac!

بِئْسَ مَنْ يُسِيءُ الى وطنه مُرَوِّجُ الشَّائِعَاتِ.

Loše li je kad neko o svojoj domovini protura loše vijesti.

Izrazi نِعْمَ i بِئْسَ mogu se upotrijebiti i ovako:

نَعْمَ الصديق الكتابُ. - Divan li je prijatelj knjiga.

نَعْمَ صديقُ المرءِ الكتابُ. - Divan li je prijatelj knjiga. (gen.veza subjekat)

نَعْمَ صديقًا الكتابُ. - Divan li je prijatelj knjiga. (objekat gl.نَعْمَ)

نَعْمَ ما تُصَاحِبُ الكتابُ. - Divan li je prijatelj knjiga. (zamjenica ما)

Subjekat može stajati prije glagola, kao: . الكتَابُ نِعْمَ الصَّدِيقُ

Ako se iz teksta dade zaključiti, subjekat se može ispustiti kao npr.:

إنا وَجَدْنَاهُ صابرًا نِعْمَ العَبْدُ إِنَّهُ أوَّابٌ.

Mi smo znali da je on izdržljiv, divan je rob bio i mnogo se kajao (govori se o أيُّوب Ejjubu a.s.).

الاستعمارُ يُفَرِّقُ بَيْنَ الشُّعُوب فَبِئْسَ ما يَصْنَعُ.

Imperijalizam pravi razliku među narodima, loše li je to što radi.

Subjekat ovih glagola može doći i u dvojini i u množini, kao:

الْمُنَافِقَانِ بِئْسَ الرَّفِيقَانِ. - Loša li su dva druga dva smutljivca.

Uz imenice ženskog roda glagol može doći u ženskom rodu (jedan od tih glagola) a može ostati u obliku koji je inače nepromjenljiv kao:

نِعْمَ الْفَضِيلَةُ الصِّدْقُ. - Divna li je vrlina iskrenost.

ili نِعْمَتِ الْفَضِيلَةُ الصِّدْقُ.

بِئْسَ الرَّذِيلَةُ الْكِذْبُ. - Ružno li je djelo laž.

ili بِئْسَتِ الرَّذِيلَةُ الْكِذْبُ.

Kao نِعْمَ ima isto značenje حَبَّذَا a kao بِئْسَ – لا حَبَّذَا i uptrebljava se na isti način, npr.:

حَبَّذَا العَالِمُ العَامِلُ. - Divan li je radnik učenjak .

حَبَّذَا العَالِمَانِ العَامِلاَنِ. - Divna li su dva radnika dva učenjaka.

حَبَّذَا العُلَمَاءُ العَامِلُونَ. - Divni li su radnici učenjaci.

Subjekat glagola لا حبّذا و حَبَّذَا nikad nije poslije riječi na koju se odnosi (poslije svog subjekta).

Evo još nekoliko primjera:

بِئْسَ الْقَرِينُ الْمُخَادِعُ. - Loš li je drug licemjer.

بِئْسَ مَنْ تُصَاحِبُ الْمُخَادِعُ. - Loš li je drug licemjer.

الْمُخَادِعُ بِئْسَ مَنْ تُصَاحِبُ. - Loš li je drug licemjer.

الْمُخَادِعُ بِئْسَ قَرِينُ الْمَرْءِ. - Loš li je drug licemjer.

VJEŽBA 15 تَمرِينات

اَلْحَضَارَةُ الْعَرَبِيَّةُ آثارها

اَلْحَضَارَةُ الْعَرَبِيَّةُ حَضَارَةٌ أَصْلِيَّةٌ إِسْتَطَاعَتْ عَلَى مَرِّ الْقُرُونِ أَنْ تُبْدِعِ فِكْرًا بَنَّاءً وَأَنْ تُسْهِمَ فِى رَكْبِ الْحَضَارَةِ الانْسَانِيَّةِ. وَلَمْ يَكْتَفِ الْعَرَبُ بِمَا نَقَلُوا عَنِ الْحَضَارَاتِ الْفَارِسِيَّةِ وَالْحَضَارَاتِ الْيُونَانِيَّةِ حِينَ بَدَأَ عَصْرُ النَّهْضَةِ وَلَمْ يَكُونُوا مُجَرَّد قَوَّام عَلَى حفظ التُّرَاثِ وَإِنَّمَا انْتَقَلُوا مِنْ مَرْحَلَةِ التَّرْجُمَةِ إِلَى مَرْحَلَةِ الإِبْدَاعِ وَالإِبْتِكَارِ، وَكُلُّ حَضَارَاتِ الْعَالَمِ صَارَتْ فِى هَذَا الطَّرِيقِ. إِبْتَكَرَ الْعَرَبُ وَأَبْدَعُوا فِى كُلِّ الْعُلُومِ وَالْفُنُونِ الَّتِى كَانَتْ مَعْرُوفَةً فِى ذَلِكَ الْوَقْتِ وَاسْتَطَاعَ الْعَقْلُ الْعَرَبِيُّ الْخَلاَّقُ أَنْ يَسْتَوْعِبَ كُلَّ جَدِيدٍ وَأَنْ يُضِيفُ إِلَيْهِ وَيَصْهَرَ كُلَّ مَا تَلَقَّى ...

Evo nekoliko rečenica za razgovor:

أُرِيدُ اسْتِئْجَارَ سَيَّارَةٍ. - Hoću da uzmem rentakar.

بِكُلِّ سُرُورٍ. عِنْدَنَا سَيَّارَاتٌ جَيِّدَةٌ. - Samo izvolite, imamo dobra kola.

هَلْ عِنْدَكَ رُخْصَةُ قِيَادَةٍ؟ - Imate li vozačku dozvolu?

نَعَمْ، عِنْدِى رُخْصَةٌ دَوْلِيَّةٌ. - Da, imam međunarodnu vozačku dozvolu.

مِنْ أَىِّ بَلَدٍ؟ - Iz koje države?

مِنْ دَوْلَةِ بُوسْنَا وَهَرْسَكْ. - Iz Bosne i Hercegovine.

لِمُدَّةِ كَمْ يَوْمٍ تُرِيدُ السَّيَّارَةَ؟ - Za koliko dana uzimate kola?

لِمُدَّةِ أُسْبُوعٍ. - Za jednu sedmicu.

كَمْ أَدْفَعُ لَكَ؟ - Koliko sam dužan(dužna).

هَذَا هُوَ شِيكٌ بِالْمَبْلَغِ. - Evo, ovo je iznos na čeku.

شُكْرًا، وَهَذَا هُوَ مِفْتَاحُ السَّيَّارَةِ. - Hvala, a ovo su ključevi od kola.

بِسَلاَمَةٍ وَعَافِيَةٍ! - Sretno i u zdravlju!

1. Odgovori na sljedeća pitanja:

a) Šta znaš o arapskoj civilizaciji?

b) Znaš li čime su se Arapi bavili tokom srednjeg vijeka?

c) Koje su nauke Arapi doveli do najvišeg stepena?

d) Koje su nauke prenijeli krstaši u Evropu?

e) Nabroj nekoliko učenjaka iz arapskog svijeta!

f) Kako su kršćani osvajači zaustavili napredak u tom pogledu među islamskim svijetom u Aziji i Africi?

g) Jesi li nešto saznao(la) o napretku u Španiji poslije osvajanja Arapa?

h) Ili, možda nešto o prestanku toga napretka poslije povlačenja Arapa sa Iberijskog poluotoka?

i) Znaš li gdje i kada su sve kršćani progonili islamski narod sve, evo, do današnjeg dana?

j) Kako je došlo do pomaka u tom pogledu danas?

Poveži rečenice:

من يحترم صديقه	إكتسبت رضا اللهِ و الناس
إن تحافظ على أدواتك	يقف التلاميذ في صفوف
اذا يدقّ الجرس صباحا	تجدها دائما نظيفة
إن أخلصت في عملك	يحترمه

GLAGOLI KOJIMA SE IZRAŽAVA ČUĐENJE I DIVLJENJE

أفْعالُ التَّعَجُّب

U arapskom jeziku postoje glagolski oblici kojima se izražava čuđenje - divljenje. Osim toga, čuđenje se može izraziti i vokativom. Ima izraza kojima se vrši upozorenje ili podstrek (na nešto) - traženje pomoći (sebi ili nekome), zatim izrazi za objašnjenje nekog cilja i slično.

Vratimo se glagolskim oblicima, ostale ćemo naznačiti.

Dakle, kad hoćemo da izrazimo osobinu koja je vidljiva a može biti lijepa ili ružna, može se raditi o ličnosti ili nečemu drugom - što po logici stvari može pripasti nekoj određenoj riječi, upotrebljavamo dva glagolska oblika (ali, arapski gramatičari kažu: „Ima mnogo različitih mogućnosti za to").

To su oblici أفْعِلْ بِه i ما أفْعَلَهُ npr.:

!ما أعْذَبَ مَاءَ سَرَاى - (Što je pitka) Pitka li je voda sarajevska!

ili

!أعْذِبْ بِمَاءِ سَرَاى - (Što je pitka) Pitka li je voda sarajevska!

U prvom primjeru vidimo da je nešto čudesno učinilo sarajevsku vodu pitkom.

U drugom primjeru vidimo da je sarajevska voda čudesno pitka.

Prvi primjer sastavljen je od čestice مَا (ما التَّعَجُّبِيَّة) koja je potpuno nepromjenljiva a znači nešto veliko (nema nikakve veze sa onim مَـا do sada susretanim).

أعْذَبَ Ovo je oblik glagola u perfektu. Subjekat mu je ispušten pod uslovom da se podrazumijeva a vezan je za česticu مَا objekat i اضافة مَاءَ سَرَاى.

U drugom primjeru imamo imerativ glagola kojim se zapovijeda الأمـر i prijedlog بِ koji je dodat imenici مـاء a koja se u ovakvoj konstrukciji smatra glagolskim subjektom i imenicu Sarajevo koja je المضاف إليه.

Uslov za ovakve glagolske oblike u ovoj upotrebi jeste da glagol bude ثلاثيّ

(od tri zdrava konzonanta), ne može biti ناقص da je promjenljiv - ne može biti جامد nepotpun, ne može doći u negativnom obliku, mora biti u aktivu معلوم a ne može doći na ovaj oblik ako mu je ženski rod na oblik فُعَلاَء.

Evo, npr.::

ما أَجْمَلَ سَمَاءِ بوسنه! - Divno li je nebo bosansko!

ili

أَجْمِلْ بِسَمَاءِ بُوسْنَه! - Divno li je nebo bosansko!

Glagol جَمَلَ od koga smo izveli ova dva primjera zadovoljava sve uslove koje smo naveli pri upotrebi ovog oblika. Ako, pak, imamo glagole koji su nepotpuni, kao npr.: عسى – بِئْسَ – ليس od njih ne možemo praviti oblik o kome je riječ. Isto tako, ne može se graditi ovaj oblik od glagola čije značenje nema smisla kad bi bilo upotrijebljeno, npr.: مات - umrijeti ili فَنِيَ - proći (nestati).

Ako se uzmu u obzir glagoli koji su u osnovi sa više od tri zdrava konsonanta kao أَتْقَنَ – إِمْتَاذَ ili kad bude krnji الناقص kao أَصْبَحَ – أمسى ili ako pridjev dolazi na oblik čiji bi ženski rod bio na oblik فُعَلاَء, do ovih pojmova koji označavaju čuđenje (divljenje) dolazimo indirektno, i to na dva načina:

a) da se uz riječ kojoj se čudimo ili koja nas iznenađuje doda oblik ما أَفْعَلَهُ ili أَفْعِلْ بِهِ infinitiva čiji je cilj čuđenje (divljenje), npr.:

ما أَحْسَنَ إِتْقَانَ الصَّانِعِ لِعَمَلِه.

Lijepa li je preciznost proizvođača u njegovom radu. ili

أَحْسِنْ بِأَنْ يُتْقِنَ الصَّانِعُ عَمَلَهُ.

Lijepa li je preciznost proizvođača u njegovom radu.

ili

ما أَجْمَلَ أَنْ يُصْبِحَ الْجَوُّ مُعْتَدِلاً! - Krasno li je kad vrijeme osvane umjereno! ili

أَجْمِلْ بِاصْبَاحِ الْجَوِّ مُعْتَدِلاً! - Krasno li je kad vrijeme osvane umjereno!

Ako glagol bude negativan, kao npr.: ما يندم ili dođe u pasivu, kao npr.: يُقَالُ, onda čuđenje (divljenje) postižemo dodavanjem infinitiva, koji se iz smisla raz-

umije.

NAPOMENA: Infinitivi su bili posebno poglavlje pa ih nećemo ponavljati. Ali, u arapskoj gramatici ima izraz المصدر الْمُؤَوَّلُ. To je infinitiv koji se iz smisla razumije a dolazi od oblika glagola u zavisnom načinu, npr:

يُرِيدُ اللّه أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ. - *Allah hoće (želi) da vam oprosti.*

Umjesto izraza أَنْ يُخَفِّفَ moglo bi (da nije u pitanju Kur'an časni) doći اَلتَّخْفِيف.

Umjesto أَنْ može doći ما ili أَنَّ i njegov subjekat i predikat.

Glagolskim oblicima kojima izražavamo čuđenje ili divljenje mogu se dodavati sva lica, rod i broj ličnih sastavnih zamjenica. Tako se može reći npr.:

ما أَجْمَلَهُ ili أَجْمِلْ بِهِ

ما أَطْيَبَهُمَا ili أَطْيِبْ بِهِمَا

ما أَعْدَلَكَ ili أَعْدِلْ بِكَ

ما أَقْبَحَهُنَّ ili أَقْبِحْ بِهِنَّ

Isto tako se kao ما أَشَدَّ mogu upotrijebiti svaki oblik pridjeva ili participa koji znači malo, mnogo, puno, velik, uzvišen, malen i sl. kao npr.:

ما أَشَدَّهُمْ ili أَشْدِدْ بِهِمْ

ما أَكْبَرَكُنَّ ili أَكْبِرْ بِكُنَّ

ما أَقَلَّهَا ili أَقْلِلْ بِهَا

ما أَكْثَرَنَا ili أَكْثِرْ بِنَا

VJEŽBA 16 تَمرِينات

... هذا هو البحر الذى لا تفنى عجائبه ولا العجب منه لم تنل الأيام من جماله ولا جلالِه كأنّما خرج من حكم الزمان وعزَّ على أفاعيله وقفت على شواطئه الاجيال ثم طواهم الدهر جيلا بعد جيل ولم يستطعْ أنْ يمسّه هو بسوه فى شباب دائمٍ ونشاط دائب لم يلحقه يومًا عجزُ المشيبِ ولا وهنُ الكبر ولا يزالُ راحة المكدود متعةَ النفس وسلوةَ العاشقِ وحَيرةَ العالم وأنس الفيلسوف وبسمة الغوانى ودمعةَ المتصوفِ.

شيئان أشعر معها – دائمًا – بِضَعَةِ الإنسان وحقارته ويملؤنى العجب من قلّة عقلِه فى نزاعه وحيَله ومراوغتِه وذلّه واستعلائه وشغله الدائم بما لا طائل تحته **مطالعة السماءِ ونجومها بالليل ومطالعة البحر** وأمواجه وعظمته بالنهار ...

Ovo je jedan mali odlomak teksta لماذا نَعِيشُ jednog plodnog i uvaženog savremenog arapskog profesora na filozofskom fakultetu, doktora Ahmeda Amina, jednog od urednika uglednog časopisa a zatim dekana na istom fakultetu.

Kao što ćeš iz teksta razumjeti - on na obali mora razmišlja o čudesnoj ljepoti koju je Allah stvorio da čovjek u njoj uživa.

1. Evo nekoliko pitanja iz datog teksta - odgovori na njih ili sam(a) nešto napiši o toj temi.

2. Možeš, na primjer, napisati zašto ti živiš.

3. Možeš tražiti razliku među ljudima u izrazima kao أَنَانِيَّةٌ (sebičnost) حَسَدٌ = (zavist) طَمَعٌ = (pohlepa) i sl.

4. Šta je mislio pisac kad kaže: „More je samo po sebi otvorena knjiga (البحر نَفْسُهُ كِتَابٌ مَفْتُوحٌ.)?

5. Koja su dva najvažnija mišljenja tajne života?
i zašto?

6. Reci svoje mišljenje o tekstu, s obzirom da je iz pera velikog pisca i filozofa.

Razgovor

بَيْنَ طَبِيبٍ ومريضٍ - između ljekara i bolesnika

فِي محطة إسعاف - u hitnoj pomoći

لَسْتُ عَلَى مَا يُرَامُ. - Nije mi dobro.

رَأْسِي (حَلْقِي – مِعْدَتِي) يُؤْلِمُنِي. - Boli me glava (grlo, stomak).

أُحِسُّ بِعَدَمِ الْعَافِيَةِ الْيَوْمَ. - Danas se ne osjećam najbolje.

أَنَا لاَ أَعْلَمُ مَاذَا أَصَابَنِي. - Ne znam šta mi se dogodilo.

رُبَّمَا تَكُونُ أَخَذْتَ بَرْدًا. - Možda si se prehladio.

يُمْكِنُ ذَلِكَ. - To je moguće.

مَاذَا تَشْعُرُ الآنَ؟ - Šta sada osjećaš?

هَلْ عِنْدَكَ شَهِيَّةٌ لِلأَكْلِ؟ - Imaš li apetit?

كَلاَّ، بَلْ أَشْعُرُ أَحْيَانًا أَنَّنِي سَأَتَقَيَّأُ.

Ne, nikako, čak katkad osjećam da ću povraćati.

أَرِنِي لِسَانَكَ. - Pokaži mi jezik.

OPTATIV

To je glagolski način kojim se izražava želja, kojim se nešto traži, nešto što ti je drago a kad nije do toga nemoguće doći, ili kad nema nade, ili kad je daleko od mjesta na kome si ti, npr. u pjesmi:

أَلاَ لَيْتَ الشَّبَابَ يَعُودُ يَوْمًا   فَأُخْبِرُهُ بِمَا فَعَلَ الْمَشِيبُ.

Kamo sreće da se vrati mladost jednog dana

i da ga obavijesti šta je učinila starost.

(U stihu početni أ zove se حَرْفُ تَنْبِيه upozorenje, dakle, nije ovdje upitni!)

لَيْتَ لِي أَلْفُ دِينَارٍ. - Da mi je 1.000 zlatnika.

Ako bi želja bila realna i mogla se ostvariti, onda se takva konstrukcija naziva تَرْجِيٌّ (od glagola رَجَى nadati se) a objašnjavamo je česticama لَعَلَّ – عَسَى možda, ne bi li, npr.:

لاَ تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا.

Ti ne znaš, allah može poslije toga priliku pružiti.

Za (تَمَنِّى) želju imamo čestice od kojih je samo jedna osnovna a druge to nisu. To su:

لَيْتَ

هَلْ - **da li**

فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا.

Da nam je zagovornika kakva pa da se za nas zauzme.

وَلَوْ - **a da je**

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ.

A da nam je samo da se povratimo pa da postanemo vjernici.

لَعَلَّ - **možda, ne bi li** npr. u stihu:

أَسِرْبَ الْقَطَا هَلْ مَنْ يُعِيرُ جَنَاحَهُ   لَعَلِّي إِلَى مَنْ قَدْ هَوَيْتُ أَطِيرُ

Je li to neko odlutao na krilima jata ptica „kata“

da je i meni da odletim do onoga koga volim...

لَيْتَ شِعْرِي أَيْنَ كُنْتَ أَمْسِ! - Da mi je znati gdje si jučer bio!

لَيْتَ صَدِيقِي كَانَ فِي هَذِهِ السَّيَّارَةِ! - Da mi je prijatelj bio u tom autu!

Upotreba ovih čestica je **obična.** Stoga na početku rečenice pa, ako ne postoji neki drugi razlog, npr.: prijedlog - subjekat je u akuzativu a čitava rečenica se smatra predikatom اَلْخَبَرُ ili može da bude samo riječ - a i tada je u nominativu.

Evo još nekoliko primjera:

لَعَلَّ الْجَوَّ يَعْتَدِلُ! - Da se hoće vrijeme normalizirati !

ili: Možda će se vrijeme (klimatski) normalizirati.

لَعَلَّ الشَّبَابَ مُهْتَمُّونَ بِالرِّيَاضَةِ - Da se hoće mladići zainteresirati za sport.

ili: Možda će se mladići zainteresirati za sport.

لَيْتَ السَّلَامَ سَائِدٌ! - Da hoće mir prevladati!

لَعَلَّ ابْنِي يَسْتَحِقُّ الزَّنْبَقَ الذَّهَبِيَّ! - Da hoće moj sin zaslužiti „zlatni ljiljan“!

VJEŽBA 17 تمَرِينات

... هى حجرة مربعة الشكل، فى حكم البالية ولكنها على عفائها تزدان جدرانها بالارابيسك، فليس لها من مطارح المجد إلاّ تاريخها، وعدة أرائك تحيط بها. وعند مدخلها كان يكب عامل على تركيب مذياع نصف عمر بجدارها. وتفرق نفر قليل بين مقاعدها يدخنون الجوز ويشربون الشاى. وعلى كثب من المدخل تربع على الأريكة فى الخمسين يرتدى جلبابا ذابنيقة موصول بها رباط رقبة مما يلبسه الافندية، ويضع على عينيه المضعضعتين نظارة ذهبية ثمينة!

وقد خلع قبقابه على الارض عند موضع قدمية، وجلس جامدا كالتمثال، صامتا كالأموات، لا يلتفت يمنة ولا يسيرة، كأنه فى دنيا وحده. ثم أقبل على القهوة عجوز مهدم، لم يترك له الدهر عضوا سالما، يجره غلام بيسراه، ويحمل تحت إبط يمناه ربابة وكتابا. فسلم الشيخ على الحاضرين، وسار من فوره إلى الاريكة الوسطى فى صدر المكانْ، واعتلاها بمعونة الغلام ثم صعد الغلام إلى جانبه، ووضع بينهما الربابة والكتاب. وأخذ الرجل يهىء نفسه، وهو يتفرس فى وجوه الحاضرين كانما ليمتحن أثر حضوره فى نفوسهم، ثم استقرت عيناه الذابلتان الملتهبتان على صبى القهوة سنقر فى انتظار وقلق، ولما طال انتظاره، ولمس تجاهل الغلام له خرج عن صمته قائلا بصوت غليظ:

القهوة يا سنقر...!

والتفت الغلام نحوه قليلا، ثم ولاه ظهره بعد تردد دون أن ينبس بكلمة، ضاربا عن طلبه صفحا. وأدرك العجوز إهمال الغلام له، ولم يكن يتوقع غير ذلك، ولكن جاءت نجدة السماء، إذ دخل فى تلك اللحظة رجل وقد سمع هتاف العجوز ولاحظ إهمال الصبّى، فقال للغلام بلهجة الآمر:

– هات قهوة الشاعر يا ولد..

من قصة «زقاق المدق» من نجيب محفوظ

كلمات

فِى حُكْمِ البالية - u stanju raspadanja	الجَوْزُ - nargila
عَفَاءٌ - prašina	اَرِيكَةٌ - sećija, sofa
مَطَارِحُ الْمَجْدِ - trag slave	جَلْبَابٌ - galabija (vrsta košulje)
تَرْكِيبُ مِذْيَاعٍ - podešavanje zvučnika	ذا بَنِيقَةٍ - velikog izreza

مُضَعْضَعَةٌ - slabe, bolesne (oči)

نَظَّارَةٌ - naočale

ذَهَبِيَّةٌ - zlatna

ثَمِينَةٌ - skupocjena

خَلَعَ - skinuti, izuti

قَبْقَابٌ - obuća

جَامِدٌ - ukočen

عَيْنٌ - oko

ذَابِلَةٌ - mlitavih vjeđa (oko)

مُلْتَهِبَةٌ - upaljeno (oko)

قَلَقٌ - dosada; nestrpljivost; nemir

لَمَسَ - opaziti

غَلِيظٌ - hrapav, grub

صامت - miran, tih šutljiv

أَمْوَاتٌ - mrtvaci

إِلْتَفَتَ - okrenuti se

يَمِينَةً - desno

يُسْرَةً - lijevo

مُهَدَّمٌ - oronuo (starac)

دَهْرٌ - sudbina, život

عُضْوٌ - organ, ud

إِعْتَلَى - ispeti se, popeti se

مَعُونَةٌ - pomoć, pripomaganje

صَعِدَ - popeti se

هَيَّأَ - pripremiti

تَفَرَّسَ فِي - zagledati se

إِمْتَحَنَ - ispitivati

إِسْتَقَرَّ عَلَى - zadržati se na

تَرَدُّدٌ - oklijevanje, kolebanje

نَجْدَةُ السَّمَاءِ - spas s neba

هُتَافٌ - zov, povik

لاَحَظَ - opaziti

إِهْمَالٌ - zanemarivanje

بِلَهْجَةِ الآمر - glasom zapovjednika

شَاعِرٌ - pjesnik

Odlomak koji si upravo pročitao(la) uzet je iz romana dobitnika Nobelove nagrade za književnost, prvog između tolikih arapskih književnika.

Ovo je jedan od njegovih ranih radova. Obrađuje interesantnu temu: život u jednom dijelu starog Kaira, možda čak fatimidskog, u kome se malo šta promijenilo. Likovi su običan mali svijet, neobičan utoliko što ih savremena civilizacija, čini se, nije ni dotakla.

Vrlo će korisno biti ako se malo zainteresiraš za leksiku i gramatiku koje su

ti dostupne. O stilu je sama nagrada rekla šta je važno!

Povadi zato sve glagole (i pomoćne) pa ih „provedi" kroz konjugaciju. Zatim malo proanaliziraj imenske oblike glagola i objasni o čemu se radi. Na kraju ti ostaju i čestice! U gramatikama ih uvijek ostavljaju na kraju - a ti ćeš se uvjeriti koliko su one u govoru važne. Izvadi ih iz teksta i odredi o čemu se radi.

UZVICI حُرُوفُ النِّدَاءِ

U arapskom jeziku uzvici se upotrebljavaju pri dozivanju i zovu se حُرُوف النِّدَاء ali i u drugim prilikama kao izrazi koji tog trena odražavaju stanje onoga ko govori. Svi su nepromjenljivi a ima ih složenijih i od pojedinog sloga. Po katkad se sretnemo i sa ponekim imperativom upotrijebljenim kao uzvik. Ima i nekoliko fraza koje se samo tako i upotrebljavaju. Objašnjenje traži samo čestica koja se upotrebljava u nekim izrazima pri dozivanju, kao što je يَا اَبَتِ oče moj! يَا أُمَّتِ - majko moja! يَا أُمَّاهُ - majko! يَا رَبِّ (mjsto يَا رَبِّى) - Gospode Bože moj! ili samo Gospode!

Specifična je upotreba priloga لِ i čestice لَ uz vokativnu česticu koja tada služi za dozivanje u pomoć, npr.:

يَا لَلرَّجُلِ - Čovječe, pomozi! ali يَا لِلرَّجُلِ - U pomoć čovjeku!

Ostale uzvike samo ćemo nabrojiti:

هَيَا، آى، اَىْ، أيَا، أ - o!

لَيْتَ شِعْرِى - da mi je znati!

أَوْهْ، آهْ، آهٍ، آ، أ - aah!

وَىْ - čudo!

أُفِّ، أُفْ - uh! fuj!

صَهْ - šuti!

وَىْ، وَا - uf (fuj)!

مَهْ - polahko!

وَا اَسَفَاهْ، وَا اَسَفَا - kuku! žalosti!

شَتَّانَ - razlika je!

هَيْهَاتَ - daleko!velika je razlika!gdje je!

هَلُمَّ - ovamo!

هَلُمَّ جَرًّا - i tako dalje!

هَاتِ - daj!

حَىَّ - dođi!

حَيَّى بِنَا - hajdemo!

رُوَيْدًا - polahko!

عَلَىَّ بِهِ - pusti ga (ovamo) meni!

لِلّه دَرُّهَا - divna li je

هَلْ لَكَ فِى هَذَا - imaš li volju za tim!

هَيَّا بِنَا، هَيَّا - hajde, hajdemo!krenimo!idemo!

وَيْلٌ، وَيْحٌ - jao, teško...!

npr: وَيْلٌ لَهُ ili وَيْلاَهُ - teško njemu! وَيْحَكَ - teško tebi!

طُوبَى - blago,

npr.: طُوبَى لَكَ - blago tebi!

دُونَكَ - uzmi!

npr.: دُونَكَ رَفِيقًا - eto ti kolege (زَمِيلاً)!

اِيَّاكَ - čuvaj se,

npr.: اِيَّاكَ وَالْكَسَلَ čuvaj se lijenosti!

VJEŽBA 18 تَمَارِينُ

1. Iz datog teksta izvadi rečenice koje bi (zbog značenja!) mogao(la) izraziti optativom:

2. Povadi čestice pa ih odredi!

وَقَفَ وَعْلٌ وَغَزَالٌ عَلَى حافة غديرٍ. ونظر الوعلُ إلى المَاءِ فَرَأَى صورَتَهُ وصورةَ الغزال. ونظر فى زَهْو وغُرُور إلى الغزال وقال انْظُرْ أَيُّهَا الغزالُ إنّ الوَعْلَ قَوِىٌّ وإنّ قُرُونَهُ كثيرة وأنت تَرَى أنّ دِفَاعَه عن نَفْسه هَيِّن أمَّا الغزال فمِسْكِينٌ لا يَسْتَطِيعُ الدفاعَ عن نفسه. ورفع الوعلُ رأسَه فى إعْجاب وأَطْرَقَ الغزالُ فى أَلَم. وفَجْأَةً (ن) ارْتَفَعَتْ أصوات الصَّيَّادين وأَقْبَلَتْ كلابُ الصّيد تجرى بسُرْعة خاطِفَةٍ. أسرع الغزال كأنّ سرعتَه السّهْمُ المُنْطَلِق. وجرى الوعل وعندَ الغابَة نَفَذَ الغزالُ بين فُرُوعِ الشجرة واخْتَفَى عن أَعْيُن الصّيادين، وتَشَابَكَتْ قُرُونُ الوعل هى وفُرُوعُ الشجر فَتَحَيَّرَ، ووَقَفَ يُحدّث نفسه فى أَلَمٍ: لَيْتَ الوعلَ مِثْلَ الغزالِ، لقد اسْتَهْزَأْتُ به ولعلّ الغزالَ مُشْفِقٌ عَلَىَّ يرحمنى ولا تَسْخَرُ بى أو يضحك عَلَىَّ.

كلمات

وَعْلٌ - jelen, srndać	إِرْتَفَعَ - podići se, dospjeti
حَافَةٌ - rub, ivica, brid	صَيَّادٌ - lovac
غَدِيرٌ - lokva, jezerce	أَقْبَلَ - približiti se
زَهْوٌ - šala	سُرْعَةٌ - brzina
غُرُورٌ - opsjanar,varalica	خَاطِفَةٌ - munjevita
قُرُونٌ - rogovi	أَسْرَعَ - požuriti
دِفَاعٌ - odbrana	سَهْمٌ - strelica
أَلَمٌ - bol	مُنْطَلِقٌ - izbačen
إِعْجَابٌ - divljenje, oduševljenje	غَابَةٌ - šuma
فَجْأَةً - iznenada	نَفَذَ - izmoći
هَيِّنٌ - lahak, jednostavan	فُرُوعٌ - grane

إِسْتَهْزَأَ - rugati se

مُشْفِقٌ - sažaljiv, saosjećajan

رَحِمَ - smilovati (se)

سَخَرَ - rugati (se)

ضَحِكَ - smijati, ismijavati se

إِخْتَفَى - sakriti se, skloniti

تَشَابَكَ - isplesti se, izmiješati se

تَحَيَّرَ - ostati nepomičan

حَدَّثَ - pričati, pripovijedati

Odgovori na sljedeća pitanja sa nekoliko rečenica:

١) بماذا افْتَخَرَ الْوَعْلُ على الْغَزَالِ؟

٢) بماذا نجا الغزال مِنَ الصَّيَّادِ؟

٣) وماذا كَانَتْ عَاقِبَةُ الْوَعْلِ؟

تكلّم

كَيْفَ أَنْتَ الْيَوْمَ؟ - Kako si danas?

شُكْرًا جَزِيلاً، لا بَأْسَ. - Hvala lijepo - nije loše.

اَلْعَفْوُ - molim (nema na čemu)

لا شكر على وَاجِبٍ - molim (nema na čemu)

أَسْتَسْمَحُكُمْ - ja vam se izvinjavam

إِسْمَحُوا لِي - oprostite mi

لا تُؤاخِذُونِي - ne zamjerite mi

لا تُؤَاخِذْنِي - ne zamjeri mi

أَهْلاً وَسَهْلاً - dobro došao(li)

يَسُرُّنِي - drago mi je

فُرْصَةٌ سَعِيدَةٌ - (sretna prilika) i meni je drago

كَيْفَ حَالُ وَالِدِكُمُ الْمُحْتَرَمِ؟ - Kako je vaš cijenjeni otac?

سَلِّمُوا عَلَيْهِ. - Pozdravite ga.

رِحْلَةٌ (٣)

نَزَلْنَا بِوَارَشْ وَهِيَ مَدِينَةٌ بَيْنَ الْجِبَالِ وَالْغَابَاتِ. فَوَضَعْنَا قُفَفَنَا فِي حُجْرَةٍ ثُمَّ تَوَجَّهْنَا مَعَ مُدَرِّسَتِنَا إِلَى سَفْحِ الْجَبَلِ. وَشَرَعْنَا فِي الصُّعُودِ فَمَشَيْنَا فِي طَرِيقٍ مُلْتَوِيَةٍ بَيْنَ شَجَرَاتٍ عَالِيَةٍ، تَارَةً نَسِيرُ وَتَارَةً نَقِفُ لِنُشْرِفَ عَلَى الْمَدِينَةِ. وَوَرَاءَهَا الثَّلْجُ يَلْمَعُ تَحْتَ نُورِ الشَّمْسِ. وَكُنَّا نَظُنُّ أَنَّنَا سَنَصِلُ إِلَى رَأْسِ الْجَبَلِ وَلَكِنَّ الصُّعُودَ أَتْعَبَنَا، وَعَرِقَتْ أَجْسَامُنَا وَصِرْنَا نَجُرُّ أَرْجُلَنَا جَرًّا. فَلَمَّا رَأَتْ مُدَرِّسَتُنَا تَعَبَنَا أَمَرَتْنَا بِالنُّزُولِ فَهَبَطْنَا أَسْرَعَ مِمَّا طَلَعْنَا حَتَّى وَصَلْنَا إِلَى الْغَابَةِ. وَهُنَاكَ أَخَذَ كُلٌّ مِنَّا قُفَّتَهُ فَأَخْرَجَ طَعَامَهُ. وَجَلَسْنَا نَتَغَدَّى فِي ظِلِّ الشَّجَرِ وَبَعْدَ الْغَدَاءِ اسْتَرَحْنَا سَاعَةً ثُمَّ قُمْنَا وَتَفَرَّقْنَا. وَذَهَبَ بَعْضُنَا يَتَفَسَّحُ وَبَعْضُنَا يَجُولُ فِي الْغَابَةِ وَالْبَعْضُ الآخَرُ يَلْعَبُ بِكُرَةٍ.

بَقِينَا هَكَذَا فِي لَهْوٍ وَلَعِبٍ إِلَى أَنْ مَالَتِ الشَّمْسُ إِلَى الْغُرُوبِ فَجَمَعَتْنَا الْمُدَرِّسَةُ وَرَكِبْنَا السَّيَّارَةَ الَّتِي رَجَعَتْ بِنَا إِلَى مَدِينَتِنَا.

كلمات - Riječi

وَضَعَ ـَ - staviti	تَغَدَّى - ručati
حُجْرَةٌ - prostorija, soba	ظِلُّ الشَّجَرِ - sjenka stabla, hladovina
تَوَجَّهَ - uputiti se	اسْتَرَاحَ - odmoriti(se)
سَفْحُ الْجَبَلِ - podnožje brda	قَامَ ـُ - ustati, dići se
شَرَعَ ـَ - početi,započeti	تَفَرَّقَ - razdvojiti se
صُعُودٌ - uspinjanje	تَفَسَّحَ - šetati
مَشَى ـِ - koračati, ići	أَشْرَفَ - uzdići se nad
طَرِيقٌ - put	لَمَعَ ـَ - blještati, sijati se
مُلْتَوِيَةٌ - krivudav	ظَنَّ ـُ - misliti
سَارَ ـِ - ići, putovati	رَأْسُ الْجَبَلِ - vrh planine
وَقَفَ ـِ - stati	أَتْعَبَ - umoriti(se)
أَخْرَجَ - izvaditi	عَرِقَ ـَ - oznojiti

جِسْمٌ ج أَجْسَامٌ - tijelo

جَرَّ ـُ - vući (noge od umora)

نُزُولٌ - spuštanje

هَبَطَ ـُ - stići, past

طَلَعَ ـُ - uspeti (se)pojaviti se

جَالَ ـُ - obilaziti, kružiti

لَعِبٌ - igra

لَهْوٌ - zabava,razonoda,veselje,igra

مَالَ ـِ - bližiti se

جَمَعَ ـَ - sakupiti

رَجَعَ ـِ - vratiti(se)

1. Odgovori na postavljena pitanja:

١) أَيْنَ ذَهَبَ التَّلاَمِيذُ بَعْدَ النُّزُولِ مِنَ السَّيَّارَةِ ؟

٢) ماذا رَأَوْا مِنَ الْجَبَلِ؟

٣) هَلْ وَصَلُوا إِلَى رَأْسِ الْجَبَلِ؟

٤) لِمَاذَا؟

٥) مَاذَا فَعَلُوا بَعْدَ الْغَضَاءِ وَالاسْتِرَاحَةِ ؟

2. Potraži u ovom štivu sve čestice, objasni ih i upotrijebi u nekoj drugoj rečenici.

3. Opiši jedan izlet u neki drugi grad bilo da si išao(la) sam(a) ili sa roditeljima ili drugovima i drugaricama. Pritom pazi na upotrebu glagola i repčenica (u arapskom jeziku uvijek je bolja glagolska nego imenska rečenica!)

وَفِي النِّهَايَةِ!

إنّ طَرِيقَ السَّعَادَةِ أَيُّهَا الطَّلَبَةُ الأَعِزَّاءُ أَمَامَكُمْ، فَاطْلُبُوهَا فِي الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ الصَّالِحِ وَالأَخْلاَقِ الْفَاضِلَةِ وكُنُوا فِي كُلِّ أَمْرِكُمْ وَسْطًا تَكُونُوا سُعَدَاءَ!

وَالسَّلاَمُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ!

NAPOMENA AUTORA

Pri izradi udžbenika arapskog jezika pomagala sam se sljedećim udžbenicima:

القواعد الاساسية في النحو والصرف – تأليف :

يوسف الحمادي، محمد محمد الشناوي، محمد شفيق عطا

(štampano u Kairu 1981. godine)

معجم النحو – عبد الغني الدقر

(štampano u Damasku 1975. godine)

قواعد اللغة العربية – تأليف : حفني بك ناصف، محمد بك دياب، الشيخ مصطفى طموم

(drugo izdanje štampano u Kairu 1909. godine)

التدريب على قواعد اللغة – ألفه الاساتذة :

ابراهيم مصطفى، عبد المجيد الشافي، محمود السيد عبد اللطيف

(štampano u Tunisu 1985. godine)

مميزات لغات العرب – تأليف : حفني ناصف بك

(drugo izdanje štampao Univerzitet u Kairu 1959. godine)

المبادى الصرفية – تأليف : سعد بن عمر

(štampano u Tunisu 1974. godine)

مبادى النحو – تأليف : محمد محمد رضوان، ابو المجيد احمد عبد الرحمن

(štampano u Kairu 1982. godine - drugo izdanje)

النصوص الجديدة في القراءة

grupa autora (štampano u Tunisu 1974. godine)

القراءة – تأليف الدكتور مصطفى الشكعة

(štampano u Kairu 1982. godine)

العصفور محاسن – تزليف : القطاري محمد سعيد فطوم

(štampano u Tunisu 1967. godine)

الجديد في القراءة و المحفوظات – تأليف : احمد ابو بكر ابراهيم، عبد العظيم بدوي

(štampano u Kuvajtu 1968. godine), te odlomke iz:

الايام – طه حسين

زقاق المدق – نجيب محفوظ

رحلة بن بطوطة

زينب – محمد حسين هيكل

SADRŽAJ

اللجنة الكويتية
المشتركة للاغاثة

Udžbenik je besplatan zahvaljujući donaciji Generalnog kuvajtskog komiteta

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA, NIPP "LJILJAN"

ISBN 9958-22-020-2. - ISBN 9958-11-009-1